

הישיבה העשרים וחמש של הכנסת השתים-עשרה

יום שני, י"ז בשבט התשמ"ט (23 בינואר 1989)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. ברכת יושב-ראש הכנסת את נכי צה"ל אורחי הכנסת

מחדש, וראיתי את גדולת נפשם. עלי לציין במיוחד את המשפחות, שבשעות הקשות הפגינו, הוכיחו והראו מסירות, נאמנות והקרבה. לו בורכתי בכושר ביטוי לירי, הייתי שר שיר תהילה לאשה הצעירה בישראל שבעלה נפצע, לרבקותה בו בימים הקשים, לעידוד, להקרבה ולשיתוף.

עתה, לאחר החלמתם, אני חושב שטוב שהם באים לבקרנו במשכננו ולראותנו בעבודתנו. מי ייתן שמפגש זה יביא בעקבותיו שיתוף פעולה הדוק יותר בינם לבין נציגיהם בכנסת.

פצועי צה"ל היקרים, אתם יושבים פה. עתה כיציע המיוחד. יש הקוראים לו יציע המכובדים. אכן, אתם מכובדים בעינינו, אכן, אתם יקרים לנו, ואכן, אנו אוהבים אתכם. בטוחני שעל דעת הכנסת כולה אני מעביר אליכם את תודת העם, ומברך אתכם שהיושב במרומים ייתן לכם בריאות ויקל את שיקומכם, ויביא אושר בחייכם ואורה בבתיכם, כי אתם ראויים לכך.

פצועי צה"ל היקרים, היום, ביום חגה, מצדיעה לכם כנסת ישראל, ומביעה לכם את תודה ותוקרה של האומה, כולה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, הנני מתכבד בזה לפתוח את ישיבת הכנסת. זכות גדולה נפלה היום בחלקה של הכנסת. אנו מארחים נציגות של פצועי צה"ל מחילות השדה, שנפגעו במערכות ישראל. אלה הבנים הטובים והיקרים של עמנו, שתוך פעילות להגנת חיינו וקיומנו והבטחתם הקריבו מבראותם.

אנו מארחים אותם במשכננו זה, כדי שיראו אותנו בפעולתנו למען ישראל היפה, שבה כל אחד נוהג למען העם את מיטב מרצו, כוחו ואונו, כגוף וכנפש, למען המולדת ולהשגת השלום הנכסף.

אורחינו היקרים נושאים את תרומם לעתיד ישראל על גופם ובנפשם, ואלה חייבים לעמוד מול עינינו, נציגי העם בכנסת.

התלוויתי לעתים לידידי שמחה הולצברג, "אבי הפצועים", הידוע בפעולותיו הברוכות, בביקוריו בבתי-החולים. ראיתי את פצועי צה"ל בסבלם. הכרת רבים מהם מקרוב, נוכחתי במאבקם של רבים לחיים בימים הראשונים לפציעתם. אחר כך ראיתם בשיקומם וכבנייתם את חייהם

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

חבר הכנסת ישראל קיסר: הצעת חוק עבודת נשים (תיקון) - תשלומים לקרנות בחופשת לידה), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת ישראל קיסר; הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה) (מס' 3), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת רפאל איתן; הצעת חוק הבחירות (תיקון) - אחוז החסימה), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת רענן כהן; הצעת חוק לתיקון פקודת מניעת טרור (תיקון) - רבי-שיח פומבי בעניין מדיני), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת דוד ליכאי; הצעת חוק ביטוח בריאות, התשמ"ט - 1989, מאת חברי הכנסת ח' אורון, ח' פארוס ו' צבן; הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (שר נושאי משרה), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת עמנואל זיסמן; הצעת חוק רשות השידור (תיקונים שונים), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת דוד ליכאי; הצעת חוק להסדר זכויות עובדים לעת כינוס נכסים, פירוק תאגיד או פשיטת רגל, התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום: הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לדיון מוקדם - הצעת חוק מחיקת ריבית ליצרנים חקלאיים, התשמ"ט - 1989, מאת קבוצת חברי כנסת; הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון) - מניעת ניגוד עניינים של שרים וסגני שרים), התשמ"ט - 1989, מאת חברי הכנסת ד' ליכאי ו' שריד; הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון), התשמ"ט - 1989, מאת חברי הכנסת ד' ליכאי, א' לין וא' רובינשטיין; הצעת חוק עבודת נשים (תיקון), התשמ"ט - 1989, מאת חבר הכנסת ישראל קיסר; הצעת חוק לימוד חובה (תיקון) - מוסדות בפקיח משרד העבודה והרווחה), התשמ"ט - 1989, מאת

— מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון ואגודת ישראל שלא להחיל דין רציפות על הצעות חוק —

חברי הכנסת, הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה למזכיר הכנסת. חברי הכנסת, סעיף שיבוץ חברי הכנסת בוועדות הכנסת יובא מאוחר יותר, משום שטרם הונח על השולחן.

ישראל קיסר: הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 5) (תיקון). התשמ"ט — 1989, מאת קבוצת חברי כנסת: הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה) (תיקון). התשמ"ט — 1989, מאת חבר הכנסת אברהם פורז.

עוד הונחה על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה מטעם

ג. הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון ואגודת ישראל שלא להחיל

דין רציפות על הצעות חוק

אין אנו מרוצים מהשידורים הממלכתיים, אם בטלוויזיה ואם ברדיו, המשמשים גם הם, בדרך כלל, שופר למדיניות הרשמית ולחסידיה, אבל זו בכל זאת רשות ממלכתית, הנתונה לביקורת ציבורית. סעיף 4 לחוק רשות השידור קובע: הרשות חבטית, כי בשידורים ייתן מקום לביטוי מתאים של השקפות ודעות שונות הרווחות בציבור, ותשודר אינפורמציה מהימנה. אנחנו יודעים שהדבר אינו מתקיים למעשה. סיעתנו סובלת מיחס מפלה בעניין זה. אבל תהא הביקורת שלנו כלפי הרשות הממלכתית הנ"ל אשר תהא, אין זה מצדיק הקמת רשות שנייה לטלוויזיה ולרדיו, שלא תהיה נתונה כלל לביקורת. אילו היתה הממשלה באה ומציעה בהצעת החוק, שרשות השידור תפעיל את הערוץ השני ואת תחנות הרדיו האזוריות השונות — היה הדבר שונה, והוא היה מתקבל אחרת.

אם כיום בוקע לפעמים קולם של פועלי מפעלים העומדים בפני סגירה, קול מחאה נגד שחיקת השכר, נגד אבטלה, נגד הכיבוש ופשעיו — בערוץ השני, כשבעלי המאה יקבעו את הדעה לפי טעמים הפוליטי ולפי האינטרסים שלהם, הם יחליטו מה לשרר במהדורות החדשות ויעצבו את דעת הקהל לפי רוחם. אז ירבו הסילופים, הטעיית דעת הקהל והסתת דעתו מענייני השלום והצדק החברתי.

לפיכך, אנחנו מתנגדים להחלת דין הרציפות גם לגבי הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת תופיק טובי. חבר הכנסת מנחם פרוש ינמק את ההשנה על הצעת החוק השנייה בלבד. בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעתנו מתנגדת להחלת דין הרציפות על הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, התשמ"ז — 1986. סיעתנו התנגדה להצעת החוק כשהובאה בשעתה לכנסת. כאשר מדובר על רשות שנייה לטלוויזיה ולרדיו — על הראשונים אנו מצטערים וכעת יוסיפו עליהם?

התנגדנו בשעתנו לטלוויזיה, ועמדנו לא נשתנתה. התנגדנו נובעת בראש ובראשונה מהתוכניות שתוכננו לטלוויזיה מלכתחילה, באשר הן מתכננות לערכינו הקדושים ולעקרונות היסוד שלנו. אין בידינו האפשרות לשנות זאת.

התנגדותנו לטלוויזיה היא גם מהיכט כללי. האם לא היה חשוב ביותר, שתוקם ועדה אביזטיבית מיוחדת, שתבחן ביסודיות, מבחינה עיתונכית וערכית, באיזו מידה מפנה הטלוויזיה את התעניינות הנוער ואת התעניינותם של המוני העם לסרטים פחותי ערך ולתוכניות ללא תוכן ערכי? באיזו מידה היא גוזלת זמן יקר מן הנוער ומהמונים הצופים בטלוויזיה, ועל כן לא ניתן להביאם ללימוד בזמן הפנוי. רבים מאוד הם ההורים ותחנכים הנאמנים על הבאת המוני העם, ובמיוחד הנוער, לביטול זמן, לביטול טפל ולדבריה בלב.

הי"ר ד' שילנסקי:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון ואגודת ישראל שלא להחיל דין הרציפות על הצעות חוק אלה: הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 2): הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו.

רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו מתנגדים להחיל דין רציפות על שתי הצעות חוק ברשימת החוקים שלפנינו: חוק החברות הממשלתיות והצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, ועמדה זו היא בהתאם להתנגדותנו המקורית לשני חוקים אלה בקריאה ראשונה.

חוק החברות הממשלתיות כא לבטל את החובה של החברות הממשלתיות, הרוצות למכור מניות בחוץ-לארץ, לקבל לכך אישור של רשויות ממשלתיות. החוק הקיים מעניק לממשלה סמכות לקבוע לחברה, באישור ועדת הכספים של הכנסת, שיקולים לפעולה שאינם עסקיים גרידא; כלומר, יכולים להיות שיקולים אחרים, ממלכתיים ולאומיים. התיקון המוצע מחזק את המגמה ואת המדיניות של הממשלה למכור את אחזקותיה בחברות הממשלתיות ולהעבירן למשקיעים פרטיים. אנו מתנגדים למגמה ולמדיניות האלה. ניסיון העבר מלמד, שמכירת החברות הממשלתיות הביאה לפיטורים של עובדים רבים ולהגברת האבטלה, וגם במקרים כאלה הוזרמו כספים מתקציב המדינה לטובת בעלי ההון הפרטיים שקנו את החברות, או את החלק הממלכתי בחברות האלה, על חשבון אינטרסים ממלכתיים ועל חשבון ציבור העובדים. אנו מתנגדים לתהליך הזה, שיש בו עידוד להשתלטות ההון הפרטי ושיקוליו האנוכיים על החיים הכלכליים.

אשר להצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו: בשם חופש הביטוי והמידע הביאה לנו הממשלה את הצעת החוק לערוץ שני בטלוויזיה ולכמה תחנות אזוריות — מחמש עד עשר. אנחנו התנגדנו או להצעת החוק, והיא הועברה לוועדה. האומנם חופש הביטוי הוא המנחה את מגישי ההצעה? מי יפעיל ומי יקבע את שירותי המידע שיינתנו בערוץ הזה? מדובר בהקמת מועצה לניהול הרשות השנייה. שרי הממשלה — לא הממשלה — יבחרו את נציגיהם למועצה, ונציגי הציבור יהיו מיעוט קטן במועצת הרשות. הרשות חקים אמצעי שידור ותעמדם לרשות בעלי הזכויות. אלה יקנו בכספים את הזכויות, והם שיקבעו את מהות השידורים כראות עיניהם. בעלי הזכויות יהיו בעלי ההון, הבנקים וחברות ההון. הם יקימו חברות מיוחדות לקניית זכויות ותחנות שידור, כדי שיוכלו, ביתר חוקף והצלחה, לעצב את דעת הקהל, להפיץ אינפורמציה או דיס-אינפורמציה בשירות בעלי ההון ובשירות המדיניות שהם מעצבים — מדיניות הכיבוש, השוביניזם והלאומנות ומדיניות חברתית המכוונת נגד המוני העובדים.

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון ואגודת ישראל שלא להחיל דין רציפות על הצעות חוק —

המסים. ככל שיהיה הניהול יעיל יותר, התמורה לכסף שמשלם האזרח או התושב הישראלי תהיה תמורה נכונה יותר, הניצול יהיה יותר יעיל והתוצאות תהיינה טובות יותר לכולנו.

לעניין חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו — גם בעניין זה איננו מאמינים שצריך להמשיך במצב שיש קול אחד ופנים אחדים וכל עם ישראל מסתכל בשעה מסוימת ושומע תורה למשה מסיני מן המרקע הזה. אם אפשר להגיע ליותר פלורליזם, ליותר זכות לשדר, ליותר רשתות שידור, זוהי מגמה מבורכת. רשות שנייה, בנויה על בסיס מסחרי, תהיה גם תמרץ לעידוד של הפקה ורצירה מקומית, של צמיחה של תעשיות קולנוע וטלוויזיה בארץ.

הרשות המוצעת, כזכור לחברי הכנסת, תקיים שידורים באמצעות בעלי זיכיונות ותפקח עליהם. הם, בעלי הזיכיונות, יממנו את השידור ויהיו רשאים לשדר גם פרסומת מסחרית. אנחנו ערים לקשיים שפרסומת מסחרית יכולה להערים על דרכנו. אנחנו ערים למחירים שמדינות אחרות שילמו בפרסומת מסחרית שלא היה עליה פיקוח. ולכן מוצעים בחוק עצמו מנגנונים כדי למנוע חריגה מטעם טוב, כדי למנוע מעבר לפנייה ליצרנים שאין להחיר את הפנייה אליהם.

כל הדברים האלה, אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, ניתן יהיה לדון בהם ולתקן את הדרוש תיקון בקריאה השנייה בוועדה ובמליאה.

איראן, אפסר, חבר הכנסת פרוש, על כל פנים אני אינני יכול לתאר לעצמי היום, מערכת חינוך מוצלחת וטובה, שמדינת ישראל — שאין לה מספיק אמצעים — מתברכת בה, שאינה יכולה להיעזר גם בטלוויזיה. במקום להביא מעבדה שעולה יותר כסף, ומורים הרי לא לכל מקום יכולים להגיע, יכול הילד לראות את השידור בטלוויזיה. החינוך איננו נעשה רק בבתי הספר, הוא נעשה גם באמצעות המכשיר הזה, אם משתמשים בו נכון.

מכל הנימוקים האלה, אני מבקש מן הכנסת לדחות את ההתנגדויות ולאשר את ההצעה של הממשלה להחיל את דין הרציפות על שתי הצעות החוק שמדובר בהן.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה לשר המשפטים. חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה שלא להחיל דין הרציפות על הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 2), התשמ"ח — 1988.

ה צ ב ע

بعد ההצעה שלא להחיל דין

הרציפות על הצעת חוק

החברות הממשלתיות (תיקון

מס' 2), התשמ"ח — 1988 — מינוט

נגד — רוב

ההצעה שלא להחיל דין הרציפות על הצעת

חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 2),

התשמ"ח — 1988, לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההצעה שלא להחיל דין הרציפות על הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 2), התשמ"ח — 1988, לא התקבלה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה שלא להחיל דין הרציפות על הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו.

אינני מדבר על תוכניות חדשות. אני מדבר על תוכניות רגילות המשודרות בטלוויזיה. יהיה זה מעניין מאוד לדעת, מה יעלה מחקר יסודי בנושא הטלוויזיה, מחקר שציג את הנושא באור הנכון גם מבחינה כללית, תועלתית.

אילו, אנחנו מתנגדים להחלת הרציפות על הצעת החוק שלפיה, נוסף על רשות הטלוויזיה הקיימת, יכוננו רשות שנייה.

בהזדמנות זו אני רוצה לשאול את שר המשפטים ואת הממשלה כולה: למה ומדוע לא תוחל הרציפות על הצעת החוק לאיסור שיווק והפצת חזיר, חוק שתמכו בו שני הגושים, ושמלכך היותו חוק דתי הוא נתמך גם על ידי לאומיים חילונים חדורי תודעת גועל הנפש שבגידול חזירים ובשיווקם. תמיד ידענו, כי כאשר רצו להגדיר הגדרה של בחילה וגועל נפש, השתמשו במושג החזיר. יהודים ראו בחזיר דבר שהנפש היפה בוחלת בו וסולדת ממנו. בכנסת הקודמת נתקבל החוק, ולתמהונו הוא לא טופל כרצון המליאה. עכשיו, לא ייתכן שהרציפות לא תוחל על החוק הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת מנחם פרוש. שר המשפטים ישיב.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, עלי פי חוק רציפות הדיון בהצעות חוק, אני מתכבד להשיב בשם הממשלה על הצעות חברי הכנסת תופיק טובי ומנחם פרוש, המתנגדים להחלת דין הרציפות על שתי הצעות חוק: הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, התשמ"ז — 1986, והצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 2), התשמ"ח — 1988.

שתי הצעות החוק שמדובר בהן הן הצעות שיביאו לפחות מוגן וליותר פלורליזם, לפחות מעורבות ממשלתית, ליותר חופש כלכלי ותרבותי. חברי הכנסת הנכבדים התנגדו להצעות חוק אלה עוד בקריאה הראשונה שלהן. הכנסת דחתה אז את ההתנגדות. היום אנחנו מבקשים להמשיך בדיון במקום שהפסקנו אותו. אינני חושב שנקוץ יהיה לעכב אותו ולפתוח את הכול מבראשית, כאילו לא קרה דבר.

הצעת חוק החברות הממשלתיות באה לאפשר לממשלה להמשיך במגמתה למכור את אחזקותיה בחברות ממשלתיות, כדי להביא ליותר יעילות, לניהול יותר כלכלי, לפחות מעורבות ממשלתית משיקולים שאינם ענייניים, והממשלה עדיין תהיה רשאית להחליט — כמובן, ככל בעלים — איזו חברה היא תמכור ואיזו חברה לא תמכור. היא תהיה רשאית להחליט על איזו חברה, שהיא לא מכרה, היא רוצה להחיל את הסעיף המתיר לחברה לשקול שיקולים שאינם שיקולים עסקיים, אלא מטעמים חברתיים נחוצים, או מטעמים לאומיים ואחרים.

יאר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

שר המשפטים ד' מרידור:

מכאן שלא צריך היום להיות ספק, בעולם המודרני שאנו חיים בו, כאשר הדבר מקובל בכל העולם, ובכלל זה בכרית המועצות, עם הפרסטריוקה שלה — אולי עדיין לא אצל סיעת חד"ש — שהממשלה צריכה להתערב פחות ולא להתערב יותר. כימים כאלה אין שום סיבה שלא נלך בדרך שהנחנו את עצמנו, בדרך שהממשלה קבעה לעצמה, בדרך שהתחלנו בה בקדנציה הקודמת — למכור אחזקות ממשלה, להוריד את מעורבות הממשלה, לאפשר למשק לפעול משיקולים עסקיים, כי בסופו של דבר מדובר — גבירותי ורבותי, אדוני היושב ראש — לא בכספים פרטיים אלא בכספיו של משלם

— הצעת סיעות החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון ואגודת ישראל שלא להחיל דין רציפות על הצעות חוק: החלת דין הרציפות על הצעות חוק: הצעות לסדר-היום —

ההצעה שלא להחיל דין הרציפות על הצעת

חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו,

החשמ"ז — 1986, לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההצעה שלא להחיל את דין הרציפות על הצעת חוק

הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו לא התקבלה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא להחיל דין

הרציפות על הצעת חוק

הרשות השנייה לטלוויזיה

ולרדיו, החשמ"ז — 1986 — מינוט

נגד — רוב

ד. החלת דין הרציפות על הצעות חוק

היו"ר ד' שילנסקי:

א. הצעת חוק איסור הונאה בכשרות (תיקון),
החשמ"ז — 1988; ב. הצעת חוק הדיינים (תיקון מס' 11),
החשמ"ז — 1988; ג. הצעת חוק הרשויות המקומיות (איסור
פתיחת עסקים וסגירתם בימי מנוחה), החשמ"ז — 1988.

כפי שחברי הכנסת נוכחו רק עתה, סיעה המעוניינת בכך
רשאית תוך שבועיים להגיש הצעה שדין הרציפות לא תחול על
הצעות חוק אלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לשר המשפטים.

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הודעת
הממשלה על רצונה להחיל דין הרציפות על הצעות חוק. ימסור
את ההודעה שר המשפטים.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, לעניין אחר על-פי
אותו דין, על-פי חוק רציפות הדיון בהצעות חוק,
התשכ"ה — 1964, אני מתכבד להודיע לכנסת כי הממשלה
החליטה על-פי סעיף 10(א) לחוק להחיל את רציפות הדיון
בהצעות החוק האלה:

ה. הצעות לסדר-היום

הצלת יהודי תימן

היו"ר ד' שילנסקי:

גרים בכפרים נידחים בהרים ולא היה באפשרותם להגיע
למטוסים שהמתונו להם בעדן.

למותר לציין, שההתרגשות בקרב יהודי תימן שכבר ישבו
אז בישראל הייתה עצומה. אבי זיכרנו לברכה סיפר לי תמיד על
החווייה הגדולה שחווה בפגישת בני משפחתו, אשר מלבד קשר
מכתבים רופף שקיים עמם לא ראה אותם מעולם עד אז, וכן
בפגישת רבים אחרים מהבאים לישראל.

כאשר מזכירים אותה עליית יהודי תימן לישראל
אִי-אפשר שלא לחזור ולהביע צער על הפרשה העגומה של
העברתם על דחם. הדבר כבר הועלה בעבר גם בכנסת על-ידי
נציגי אגודת ישראל. בעיני עומדת התביעה לחקור את
המעשים שנעשו אז כדי שהאשמים יוקעו אל עמוד הקלון
ואלה שעוד ניתן להענישם — ייענשו כחטאם.

צמרמורת חולפת בגופי ורעדה אוחזת בלב כל יהודי
הקורא מחקרים על מה שנעשה באותם ימים ליהודי תימן,
ובמיוחד לילדי תימן, שנלקחו למסודות ולקיבוצים חילוניים,
עורטלו מפיאותיהם ומבגדיהם הצנועים והיו מי שדאגו שגם
התפילות והתורה שלמדו יישכחו מהם במהרה.

זאת ועוד, אגודת ישראל העלתה בעבר ואנו חוזרים גם
עכשיו על התביעה לחקור את פרשת היעלמותם של כ-500
מילדי תימן באותה תקופה. החקירות בנושא זה עדיין לא
הושלמו ואף שמונתה ועדת חקירה, טרם הועמד איש לדין
ואיש עדיין לא נשא בעונש על המעשים החמורים של העלמת
ילדים והעברתם על דחם תוך ניתוקם האכזרי ממשפחותיהם.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לו זמני היה מאפשר לי,
אין ספק שהייתי מקדיש את דברי לעניינים רבים נוספים
הנוגעים לעליית יהודי תימן בעבר. אלא שהעליתי את הנושא
עתה מחמת מצבם של היהודים שנתורו שם כיום, אותה שארית
פליטה הנדרפת עד צוואר ואין מושיע.

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעות
לסדר-היום מס' 22, 303 ו-330: הצלת יהודי תימן. רשות
הדיבור לראשון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת אליעזר מזרחי.

אני רוצה לבקש מראש את סליחתם של חברי הכנסת, כי
אקפיד מאוד על הזמנים, מפני שסדר-היום עמוס מאוד.

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני 106 שנים, בשנת
התרמ"ב, כ"סמון "אעלה בתמר", עלה מתימן סבי, רבי דוד ז"ל,
וקבע את מושבו במקום המוכר כיום כשכונת שעריים
ברחובות.

עליית יהודים מתימן באותה תקופה לא הייתה גדולה, שכן
מצב היהודים בתימן היה סביר. הם יכלו לנהל חיי דת ומסורת
כאוות נפשם. בתי-כנסת ובתי-מדרש נבנו והיו מלאים
במתפללים וכלומדים והילדים התחנכו על ברכי התורה
והיראה.

אף שחלק לא קטן מהיהודים בתימן חי חיי עוני ודלות, הם
הסתפקו בחלקם, ובלבד שאפשרו להם לחיות חיי דת כרצונם
ולעבוד את ה' כלבבם.

בשנת התש"ח, בעת מלחמת השחרור, 60 שנה לאחר
שעלה ארצה, נהרג סבי ז"ל בהפצצה מצרית על רחובות. הדבר
היה חודשיים לאחר הולדת נכדו, בן לאבי ז"ל, חבר הכנסת
לשעבר ר' יעקב מזרחי, אשר קרא לבנו דוד על שם אביו, וגם
הוא נהרג במלחמת יום הכיפורים, ה' ייקום דמם.

חודשים ספורים לאחר מכן החל מבצע "על כנפי נשרים",
או "מרבד הקסמים", ובו הועלו לארץ-ישראל רבבות מיהודי
תימן. רובה של גולת תימן הגיעה אז לישראל, אם כי צריך
להדגיש, שעדיין נשארו מעט יהודים שלא הגיעו אם מחמת
שנשאר לטפל בסידורים דחופים ובחולים ואם מחמת שהיו

במכתב קשה וכואב, שהגיע מיהודי תימן בדרך לא דרך, נכתב: "אחינו, אתם יודעים את סכלנו בגלות ואתם יודעים שחינו בגיהינום, ורבות הצרות הבאות עלינו בתימן היום, ואין לנו כוח למנוחם". ואת שמחסיים כותבי המכתב — מאימת השלטונות ומחשש לעינם הפקוחה והצופייה של שוטרי החרש וחורשי רעתם — משלימים אנשים שראו את יהודי תימן ברעתם כמו עיניהם. והעדויות הנשמעות מפיהם מצמררות. עד ראיה אחד מספר: "יהדות תימן מתחסלת כי רוצחים את ילדיהם, אונסים את בנותיהם ותולשים את פאותיהם בחוצות העיר". "ליהודי תימן אסור לעזוב את מקומות מגוריהם והם מנועים מלהידבר עם זרים. מס מיוחד, המסתכם במאות דולרים לשנה, מוטל על כל משפחה יהודית". ועוד קשות הגזירות ועוד רבים האיסורים.

אדוני היושב־ראש, מצב היהודים בתימן למן הקמת המדינה היה קשה עד לבלי נשוא, אך כיום, עם התגברות האינתיפאדה כיהודה ובשומרון, מתנקמים בהם המוסלמים ועושים חיייהם גיהינום, וידם של אנשי אש"ף שהורחקו מלבנון קשה עליהם מכול.

תיאור מרוק של המתרחש בעצם הימים הללו בקרב אחינו יהודי תימן נמצא מפורט במכתב שהגיע לידי של יהודי מיוצאי תימן היושב עמנו כאן ובין השאר נכלל בו התיאור הבא: "את בנותינו חוטפים, את בנינו משמידים. אנחנו מבקשים להעביר את המסר לממשלת ישראל, שתראה עד כמה אנחנו מושפלים ובזויים. תפעלו כדי לאפשר לנו להשמיע את זעקתנו. אנחנו מעדיפים למות ולא לחיות בקרב הגויים".

זעקת שבר זו מן הראוי שתישמע בבית הזה כדי שלא נדע מנוח עד שתימצא הדרך לגאול את אחינו אלה.

אדוני היושב־ראש, כמו כל אחד מן היושבים כאן במשכן הזה, וכדומה לכל אזור ואזור במדינת ישראל, הריני מברך על כל צעד שנקטה מדינת ישראל כדי לעזור ליהודי רוסיה להיגאל. אך אני מצפה כי ממשלת ישראל ומדינת ישראל יעשו את הנדרש ואת המתחייב גם בשביל קהילת יהודים זו, הנמקה בגלות תימן המכביעה.

בשיחות שהיו לי עם אנשים שונים למדתי, כי יש דרכים, אומנם לא קלות, אומנם לא סלולות, אך הן קיימות, לעשות להבאתם של היהודים מתימן לארץ־ישראל, ועלינו מוטלת החובה לעשות זאת.

אומרים כי בתימן יושבים כ־6,000 יהודים, אך עוד מעט לא ישרוד מהם איש, כי הורגים בהם. מאצצים אותם לצאת לשמד וחוטפים את בנותיהם. סד הזמן לוחץ, ועלינו לפעול מייד. עלינו להעמיד עניין זה בראש דאגותינו, כי הרי כולנו מקדשים את האמת "כל המקיים נפש אחת מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא".

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני קורא מכאן לממשלת ישראל לקיים דיון רחוף בנושא, ולהתוות דרכים להצלת יהדות תימן. על ממשלת ישראל מוטלת חובה מוסרית זו, ועליה לקום ולעשות מעשה. מדינת ישראל צריכה לגייס את ממשלת ארצות־הברית ומדינות אחרות על־מנת שייסעו בידה להשיג מטרתה זו.

אני מקווה שמלוות לא ייפלו על אוזניים ערלות ולא ייגזזו בגזי הפרוטוקול של כנסת ישראל, והצלת יהדות תימן תהא שכר.

קודם שאסיים, אדוני היושב־ראש, הריני מבקש להזכיר כאן את מצוקתם של אחינו הנאנקים תחת עול קלגסיו של

כבר פורסם וידוע שאותם מתי מעט שנותרו בתימן, לאחר שלא הגיעו לישראל "על כנפי נשרים", סכלו סכל כפול: ראשית, עצם הניתקתם הפתאומית ממשפחותיהם ומחבריהם; שנית, הרדיפות שהחלו נגדם כמו בשאר ארצות ערב.

אולם, אם עד התשמ"ב, בפרוץ מלחמת "שולם הגליל", היה מצבם של היהודים כמו של כל יתר אחיהם במדינות ערב, כלומר, סגירת בתי־כנסת, חחרמת דרכונים, איסור לימוד תורה ועברית ואיסור על מגע עם זרים ותיירים, הרי לאחר מכן הוחמר המצב פי כמה, גזירות רדפו גזירות ובמיוחד מצד הפלשתינים והמוסלמים שנקמו בהם את מפלת המחבלים בלבנון. בתי־הכנסת המעטים שהיו — נסגרו, וכמובן אין זכר לחינוך יהודי. היהודים הפכו שעירים לעזאזל בכל נושא. מכות, יריקות והטרדות היו לחם חוקם וכוס התרעלה עדיין לא רוקנה.

בימים אלה הראה לי אחד מראשי העסקנים, המודע מקרוב למצבם של יהודי תימן, תמונה מועזת שבה נראה תימני מוסלמי מכה באכזריות יהודי בשוק בצנעה לעיני עוברים ושבים ואיש אינו נוקף אצבע להצילו.

חמור עוד יותר הוא מצבם הכלכלי. עוני ודלות איומים. הולכים יחפים עם בגדים קרועים ובלויים. ועד כדי כך הגיע המצב, שרבים מיהודי תימן נאלצים להתאסלם בלחץ רודפיהם ומחמת העוני הגדול.

חברי הכנסת, שוב ושוב מגיעות אלינו ידיעות על חומרת המצב של שארית הפליטה של יהדות תימן. יחיא דוד צברי נעצר שם כחשוד בריגול לאחר ששוחח עם תייר שהתעניין במצבם. לדאוד סלימן מקריית־עקרון יש אשה וילדים בתימן, אך הוא אינו יכול להתאחד עמם.

הבעיה אינה רק של יחידים. כל היהודים שנותרו בתימן נמצאים במעמד של בני חסות ועליהם לשלם דמי הגנה עבור כל אחד מהם. על אף שממשלת תימן מנסה להציג את מצבם כטוב יחסית, ברור לכול שהם סובלים רדיפות איומות ומצבם הולך ונעשה גרוע יותר.

למרות כל זאת, לצערי הרב, מתקבל הרושם שממשלת ישראל אינה עושה די בעניינם, ולא זו בלבד אלא מנסים ללכת שולל אחר ההצהרות הבאות מתימן. לא אוכל לספר כאן הכול, מסיכות מובנות, אך די אם אציין שמר יעקב צור, יושב־ראש המועצה הציבורית למען יהודי ארצות ערב, אמר בקונגרס הציוני כי "אין עוד כיום יהודים בתימן", זאת בשעה שהכול יודעים כי בתימן חיים כמה אלפי יהודים.

לסיים, חברי הכנסת, אני קורא לממשלה לפעול בדחיפות לעשות כל מה שאפשר כדי להעלות במהירות את שארית גולת תימן לישראל, אם בעזרת ארצות־הברית ואם בכל דרך אפשרית אחרת, ויפה שעה אחת קודם.

אני מבקש לקיים דיון במליאה בנושא זה כדי למצוא את הדרך הטובה ביותר להצלת יהודי תימן שנשארו שם.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת אליעזר מזרחי. רשות הדיבור לחבר הכנסת עובדיה עלי, ואחריו — אחרון בנושא זה — לחבר הכנסת אריה גמליאל.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, במקורותינו מצאתי, כי "קשה היא הגלות שהיא שקולה כנגד כל הקללות שבתורה". כך אשר לכל הגלויות כולן, אך קשה שבעתיים מכולן גלות תימן.

ושייתנו לנו לחיות כבני אדם. בעקבות האירועים אשר קורים בישראל ומתפרסמים בתקשורת, על כן מתנכלים לנו. ואין לנו מושיע אלא הקדוש ברוך הוא. אתם שם בארץ-ישראל חיים ברווחה, וכל זעקתנו אינה נשמעת לכם, אף-על-פי שחלויים אנו בצווארכם בעניין של חיים ומות. והא לכם אישור מאתנו לזעוק את זעקתנו אצל ממשלת ישראל. תספרו לה בצערנו ובהשפלתנו. ביד ימינו נשבעתי שבועה שמחייבת אתכם לפעול למעננו. אנו החתומים במכתב זה מתקשים להבין איך זה שממשלת ישראל לא יכולה לפנות אל מדינות כמו בריטניה וארצות-הברית. כל כי רצוננו הוא לחיות כבני אדם. ושוב, אנא בשם ובכס, עשו ופעלו אצל ממשלת ישראל על-מנת שלפחות נוכל שיאפשרו לנו לכתוב מכתבים ועל-מנת שנוכל לספר לכם מי מת, מי חי, מי התאסלם. במצבנו היום אנו קרויים מתים. מעדיפים אנו למות ולא להיות כזויים בין הגויים. אפילו אין אנו יכולים לעבור מכפר לכפר מבלי להסתכן שמא ישחטנו הגויים. ושואלים אנו: היכן היא ממשלת ישראל בעת הזאת? היכן הם אחינו היהודים בשאר הארצות? האם הם מחכים שלא יישאר אף יהודי בחימן? או שמא מחכים הם למשיח? אלף רבבות של שלום עליכם, אחים יקרים. בעזרת ה', בקרוב בירושלים."

אני מבקש לדון בנושא במליאת הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת גמליאל. חברי הכנסת, אני מבין שאין פה שר שישיר, ויש הצעה לקיים דיון בנושא במליאה. זו ההצעה האחת והיחידה שישנה. אעמיד אותה להצבעה.

שר התחבורה מ' קצב:

אדוני היושב-ראש, בשם הממשלה אני מבקש להסכים לקיים דיון במליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. הנה, גם הממשלה מבקשת, ואני חושב שזה גם הגיוני. אני מעמיד להצבעה את ההצעה שנקיים בנושא הזה דיון במליאה.

ה צ כ ה

כעד ההצעה לכלול את הנושא

— רוב

בסדר-היום של הכנסת

— אין

נגד

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של

הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

פה-אחד הוחלט לדון בנושא הצלת יהודי תימן במליאה.

ו. שביתת רעב של ראשי היישובים ביש"ע מול בניין משרד ראש הממשלה*

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

נראה לי מן הנכון, שבדיון כזה ישתתף שר הביטחון.

היו"ר ד' שילנסקי:

שר הביטחון פה, לא רק בבניין אלא אפילו פה באולם.

אסאד בסוריה וגם של אלה ששרדו בשאר ארצות האסלאם. חוכתה של מדינת ישראל לעשות כל שביכולתה כדי להביא אחים ינחמים אלה לארץ-ישראל. אין לנו כיום משימה נעלה מזו, כי בדיני נפשות עסקינן.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לקיים דיון במליאת הכנסת בנושא חשוב ודחוף זה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת עובדיה עלי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אריה גמליאל.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קראתי דברים שנאמרו על-ידי אנשים בכירים בממשל של תימן בנוגע למצב היהודים בתימן. ד"ר עבד אלכרים אל-אריאני, שר החוץ התימני, אמר בריאיון לעיתון מצרי, כי "התימנים בני הדת היהודית חיים בביטחון, בשלום וברגיעה, וכי שיטות העבודה עמהם לא השתנו והם נהנים מכל זכויותיהם המדיניות, הכלכליות והחברתיות". הוא גם הבהיר, ש"עמדת תימן בעניין זה — שלא לתת אפשרות ליהודי תימן לצאת מתימן — נובעת מהחלטות הליגה הערבית, המחייבות את השיבה של כל אורח יהודי שהיגר מתימן, ממצרים, מעירק ומכל מדינה אחרת לפלשתינ או לכל מקום אחר בעולם". והוא אומר שהם דבקים בהחלטות הליגה הערבית בעניין זה.

גם שגריר תימן במצרים, אחד אלשג'ני, אומר בערך אותם דברים, שהיהודים בתימן חיים בביטחון ובשלווה.

טבעי שהם יאמרו דברים כאלה. טבעי שהם יכסו על כל הדברים שנעשים שם. אבל אנחנו יודעים שמצבם של יהודי תימן קשה מאוד. הם נמצאים במצוקה קשה מאוד. ואני מרגיש חובה להביא לפני הממשלה ובפני הכנסת מכתב שהגיע לא מזמן — הוא הוזכר גם בדבריו של חבר הכנסת עובדיה עלי. אני רוצה לקרוא לפניכם את המכתב המזעזע הזה של יהודי תימן, כמובן בלי השמות ובלי הפרטים.

במכתב הזה נאמר: "לכבוד האחים היקרים שבארץ-ישראל, בעזרת ה' שנראה אתכם בקרוב. אחינו, הגיע המכתב שלכם ושמחנו שמחה גדולה, לפי שאתם בחיים, אחינו. אנחנו, שבנו נתקיימה התוכחה והאלה מהתורה, בנינו ובנותינו נתונים לעם אחר, ועניינו כמהות לחיות כיהודים. את בנותינו חוטפים, את בנינו משמדים. מבקשים אנו שאח המכתב הזה תעבירו כבהילות אל ממשלת ישראל, על-מנת שיראו שאנחנו בצער, ומושפלים ובזויים. ואפילו בתורה כתוב: צרות אחרונות משכיחות את הראשונות. אנא בשם ובכס, אנא פנו גם אל ממשלת ארצות-הברית. ידוע לנו שארצות-הברית היא המעצמה אשר בידה לעזור, ושתתבע מתימן לשחרר אותנו,

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו נגישים לסעיף הבא בסדר-היום: שביתת רעב של ראשי היישובים ביש"ע — יהודה, שומרון ועזה — מול בניין משרד ראש הממשלה. יפתח את הדיון — חבר הכנסת מיכאל איתן.

* "דברי הכנסת", חוב' ח', עמ' 516.

שאינם מבינים מה עלול, חס וחלילה, להתפתח אם נאלץ לסגת, להפסיד במלחמה על הביטחון בישי"ע, אני ממליץ לעקוב מקרוב אחר מה שקורה בעצם הימים האלה במשולש ובגליל. שם מכסה מסך שחיקה, שאיני יכול להבין אותו, על פעילות לאומנית עוינת גוברת והולכת, בבחינת: נצפה ונראה מה קורה שם על-מנת שנוכל אולי, בכווא העת, להצטרף לאותה אינתיפאדה, לאמץ את השלבים הבאים שלה.

ואכן, אם השאלה היא כה חשובה, ואין לי ספק שבממשלה יושבים אנשים המכירים את השאלה הזאת ומודעים לה, ניתן לשאול: האם הממשלה איננה רוצה, או אולי היא רוצה ולא יכולה? דומני שצריך לחלק את הטיפול בשאלה הזאת לשתי תקופות. התקופה הראשונה, שאני קורא לה תקופת הרגירה של האינתיפאדה, משתרעת מתחילת שנות ה-80 ועד לפריצתה של האינתיפאדה בדצמבר 1987. תקופת הרגירה של האינתיפאדה היתה תקופה מזרחית מאוד, משום שהיו בינינו רבים שאמרו וצפו מעל הכמה הזאת שהטרור, ואני מצטט, "ישלחט על כל אורחות החיים ביהודה ובשומרון אם אנחנו לא ננקוט את הצעדים המתאימים על-מנת לבלום אותו מבעוד מועד". לא פעם אחת ולא פעמיים במשך חמש שנים נאמרו הדברים האלה מעל הדוכן כאן.

כל מי שלא רצה לשמרע לפוליטיקאים, "לחזוי שחורות", יכול היה לפתוח את הספר הזה, אדוני שר הביטחון, את הספר "מבצע דבירה", שחבר עליי עורך-הדין דרורי נאצר, עורך-דין ערביי-ישראלי ששיתף פעולה עם אש"ף באופן שוטף והגן על טרוריסטים. הוא קרא לספר: מבצע דבירה — הרצח בבית-הדרסה. בהקדמה לספר כתוב במפורש, בתחילת שנות ה-80: "אין ספק, שההתנגדות הזאת היום היא כבר מסוג אחר ומעולם אחר. ההתנגדות הפלשתינית היום היא קרב חדיש בלבושו החדש ואינה לובשת תמיד מדים צבאיים מנומרים. ההתנגדות הפלשתינית לא משתמשת רק בפצצות, היא לא זקוקה למחסני נשק ותחמושת. ההתנגדות הפלשתינית בדרך כלל לא סודית אלא גלויה וידועה, לאור היום, עד כדי כך שהמנגנון הסדיר להתקוממות החדשה גלוי וידוע למערכת הביטחון הישראלית ואפילו לציבור הרחב. שורת המהפכנים הארוכה כוללת סטודנטים, פקולטות, עיתונים, מגזינים, מחזות, קבוצות תיאטרון, אגודות מקצועיות וארגונים שונים, מועדונים וארגונים חקלאיים" וכו' וכו'. והוא מספר כאן איך תפרץ האינתיפאדה: שיעור מאלף משנת 1982, 1983, 1984.

כאילו לא די בכך, באה אחר כך שורה ארוכה של אירועים, שהצביעו על העומד לקרות: באוניברסיטאות התבצעה פעולת הסתה, מחזור אחרי מחזור הגיע, למד איך להכין חומרי נפץ ובקבוקי תבערה, איך לבצע פעילות טרוריסטית, ובוגריו חזרו לכפריהם כמדריכים. מובאק עוזאד, אדם שתרם לאותה אינתיפאדה, אדם שתבענו את סילוקו, הסתובב כאן במשך שנים, ארבע או חמש שנים, הוא הסתובב וזרע פה רעל, ודבר לא נעשה.

אשר לרדח לנדאו ופרשת השב"כ — מעניין, הכול עסקו בהיכטים שונים שלו, אבל בקשר לאינתיפאדה הוא כותב במפורש, ועדת החקירה קובעת במפורש, מה הן הדרכים לגיוס פעילים באזורים השונים, בידיעתה של ממשלת ישראל, וכל הפעילים האלה הופכים לפעילים בארגוני הטרור, ודבר לא נעשה.

אשר לארגון "השב"כ" — כמה פעמים ביקשו להוציא אותו אל מחוץ לחוק, הוא ארגן תאים בכפרים. היו בקשות של גורמי הביטחון להוציא אל מחוץ לחוק, אבל אמרו אז: מגבלות מדיניות, אי-אפשר להוציא אותו אל מחוץ לחוק.

בבקשה, חבר הכנסת מיכאל איתן. אף שלפי התקנון יש לכל אחד מהנואמים 10 דקות, הייתי בכל זאת מבקש להצטמצם ככל שאפשר כדי שכולם יוכלו להביע את דעותיהם.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זה שישה שבועות שובתים נציגי החושבים היהודים בישי"ע מול בניין משרד ראש הממשלה. הם תובעים מהממשלה, שהחליטה על הקמת היישובים שלהם והמריצה אותם לעלות ולהתיישב, דבר פשוט: ביטחון אישי. ביטחון אישי הוא זכות יסוד ראשונית של כל אדם, והבטחתו היא חובתה של כל ממשלה כלפי אזרחיה. מדובר בביטחון ילדים העושים את דרכם למוסדות החינוך בישי"ע ובחזרה לבתיהם, בביטחון לנשים ולגברים הנעים בדרכים למקומות עבודה, לקניות, לפעילות חברתית, לתחומי מדינת ישראל וממנה ליישוביהם — בביטחון אישי כפי שזכאי לו כל אחד ואחד מאתנו.

הקורבנות שנפלו בשנה האחרונה כתוצאה מפעולות הטרור הערכי בישי"ע, מאות הפצועים, הנוקים למאות כלי רכב — כל אלה השרו אווירה של חוסר ביטחון ודאגה בלתי פוסקת. התלונות הנמשכות והפניות לממשלה בכלל ולמערכת הביטחון בפרט לא הניבו שקט ורגיעה נוכח גלי ההתפרצות הטרוריסטית הערבית המכונה אינתיפאדה.

שר הביטחון, אדם שנשל שבגופו, למן הימים של טרם המדינה, חלק בפעולות ביטחון כחיל, כמפקד, כמצביא וכשר הביטחון, אדם המכיר מקרוב סבל של אוכלוסייה אזרחית יהודית בארץ-ישראל במשך 100 שנות אינתיפאדה, גילה לא פעם קשיחות מוגזמת ואופיינית, כשכינה תלונות אלה "בכיות מיותרות". הוא דרש מהחלוצים של שנות ה-80 הכלבה, הקרבה ואף תשלום מס דמים נוסח חלוצי היישוב היהודי בימי שלטון הטורקים והבריטים, או עת שהגבולות החיצוניים של המדינה הצעירה באזורי הספר היו פרוצים. לעזרתו גייס שר הביטחון גם את את המצב בגבול הצפון, שאת בני היישובים בו הביא כדוגמה למי שמקריבים, מסתכנים ונוטלים על עצמם נטל ביטחוני למען הגנתם של תושבי מרכז הארץ.

לכאורה, אך רק לכאורה, יש היגיון באנלוגיות הללו. חשוב לזכור, כי קיים הבדל תהומי אחד בין מצבם ותחושותיהם של תושבי ישי"ע לתחושותיהם של היהודים המתגוררים עתה, בימים אלה, בגבול הצפון, או לתחושותיהם של היהודים שחיו כאן בימים שבהם לא היתה בארץ ריבונות עברית. תושבי ישי"ע, בניגוד לאזרחים, מתלבטים קשות בשאלה: האם ממשלת ישראל אינה יכולה לחסל את האינתיפאדה או שמא אינה רוצה בכך? יכולה ואינה רוצה, או רוצה ואינה יכולה — זו השאלה.

בטרם אגש לדיון בשאלה זו ברצוני להדגיש, כי נוצר רושם מלאכותי שמדובר בנושא ספציפי של הביטחון בישי"ע — ולא היא. מדובר בעצם בביטחונו של עם ישראל כולו, והרשו לי, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, לצטט מפסק-דין של בית-המשפט העליון, פסק-דין בעתירת ברנזי נגד שר הביטחון משנת 1988. בית-המשפט העליון אומר: "ניתן לקבוע, כי תנועת האינתיפאדה מוצאת את ביטוייה בפעילות אלימה ועוינת כנגד מדינת ישראל וכנגד אזרחי מדינת ישראל. יש בה משום סיכון ממשי ומיידי לביטחון המדינה ולביטחון האזור". וכן, כי "מעורבות פעילה בחיזוק תנועת האינתיפאדה, יוזמה ופעילה היא מעורבות פסולה וחתרנית, שיש בה ודאות רבה לסיכון ביטחון מדינת ישראל".

אכן, השאלה שאנחנו עוסקים בה, שאלת הביטחון בישי"ע, היא שאלת ביטחונו של מדינת ישראל. לכל אלה

מיכאל איתן (הליכוד):

שמעתי ששר הביטחון דיבר על היחס בין האמצעים לבין השגת המטרות המדיניות. הוא התייחס לכך. בעבר הוא אמר שלו הוא היה שר ביטחון סורי, ייתכן מאוד שקלקיליה ושכם היו נמחקות מעל פני האדמה. הווי אומר, לגבי השאלה של יכולה ורוצה — אפשר לומר לכאורה, כי אינני מקבל את הגישה הזאת — הממשלה יכולה לדכא את האינתיפאדה אבל היא מגבילה את עצמה בגלל ההיבטים המדיניים.

נכון, אני מקבל את ההגבלות. אני מקבל גם הגבלות המביאות בחשבון אינטרסים מדיניים. ייתכן מאוד שגורל המאבק נתון לא רק בידי צה"ל או בידי המתקוממים — אנשי האינתיפאדה — אלא גם בידי ניו-יורק או ושינגטון. אבל עם זאת, תמיד עמדנו על כך שעל אף המגבלות המדיניות אנחנו נפעל באופן מעשי ברוח מי שאמר: לא חשוב מה יאמרו הגויים, חשוב מה יעשו היהודים. ולא צריך לעבור מקיצוניות אחת לקיצוניות שנייה. אומנם, לא צריך למחוק את קלקיליה ושכם, אבל בשום פנים ואופן לא צריך להגביל את חיילי צה"ל באמצעים הניתנים להם לכביע המשימה. איך אפשר לבוא כטענות אל חיילי צה"ל, כאשר ניתנים בידיהם כדורי פלסטיק שנועדו מראש לכך שלא ייהרגו. קורות תקלות. אנשים אינם עומדים במרחק של 70 מטר — הטווח הדרוש כדי שהכדור לא יזיק אלא יפגע בלבד, וקורים מקרים. צריך להקפיד שלא יקרו. אבל לעקר את החיילים מכל נשק?

כל פעם מופיע כאן חבר כנסת תורן שאומנם מודה שאש"ף הוא האויב, ואומר: צריך לדבר אתו; אבל הוא מפרע לנו כל הזמן במאבק נגד האויב הזה. כל אמצעי נראה בעיניו גרוע. כל דבר שנעשה כדי לחסל את ההתקוממות, את המתפרעים, נראה לו חמור מדי.

מי שאינו רוצה ליטול חלק במעשי אלימות לא נפגע.

אם כן, אדוני שר הביטחון, אני חושב שאפשר היה לעשות יותר, אף שתמיד יש ביקורת. גם חברים ממפלגתי, שאמרו בזמן מערכת הבחירות שבתוך כמה שבועות הם יוכלו לחסל את האינתיפאדה — פתאום יש להם ביקורת נגד האמצעים ששר הביטחון מפעיל. מעניין, הם לא אמרו זאת לפני הבחירות. עכשיו יש להם ביקורת. הם אינם מפנים את הביקורת לשר הביטחון אלא לכל עם ישראל. כלי התקשורת וכיצא כאלה עוד יקבלו תואר של חסידים אומות העולם ככיכול.

עם כל הביקורת, אני מקבל את גרסתך שלפיה לא צריך לעמוד עם סטופר ביד. אבל צריך, בפירוש, לומר למתיישבים ולכל עם ישראל שאנחנו איתנים כדעתנו ולא נזוז. לא צריך לשלוף היום תוכנית מדינית המצטיידת כאילו ככניעה בחזית הביטחונית. הדברים אינם קשורים זה לזה, ובכוונה אינני נוגע באספקטים של פתרון כזה או אחר. את הטרור יש למגר בלא תנאי, ובנחישות. העם כולו, רובו — לא עיתון "הארץ" — עומד מאחוריו. יש לך גיבוי אדיר לעניין הזה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

יש לך תיאבון לדם.

מיכאל איתן (הליכוד):

במסגרת הזמן העומד לרשותי אינני יכול לעשות השוואה ואנלוגיות בין האינתיפאדה של 1936 — 1939 לבין זו הקיימת היום. אפשר להסיק הרבה מסקנות — ענישה קולקטיבית, פעולות התקפה למניעה, כל מיני אמצעים. קראנו עכשיו בעיתונים פרסומים חדשים. בארץ הזאת הם אינם חדשים כלל. כל מי שחי בתקופה ההיא, ועדיין יש רבים בינינו שחיו אז, יודע בדיוק באילו אמצעים השתמשו הבריטים. היו כפרים שנמחקו כמעט לגמרי.

במהלך האינתיפאדה הוא עדיין היה לגיטימי ורק לאחר חודש או חודשיים הוציאו אותו אל מחוץ לחוק.

ומעל לכול ריחפה דמותו של הפרופסור יצחק זמיר, היוצג המשפטי לממשלה לשעבר, שנתן לגיטימציה מפורשת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, זמן חם. השעון צפצף, עליך לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אסיים בכמה משפטים.

אני חושב שבכל מה שקשור לאותה תקופת דגירה, אדוני שר הביטחון, ממשלת ישראל היתה יכולה, בלי בעיות, לעצור, לדחות, לעכב. היא פשוט לא רצתה.

מאז פרצה האינתיפאדה יש מגבלות מסוימות. יכול להיות שבתחילת הדרך ניתן היה לעצור את התהליך, אבל היום אני שרויים במצב שאליו הידרדרנו. אני מאמין שבמצב הקיים היום, עם האילוצים שאתה כשר ביטחון נתון בהם — ואני מודע לאילוצים האלה — רעת קהל עוינת, חברה ישראלית מפולגת, שוליים קיצוניים הרוצים להכתיב את סדר-היום הלאומי, מגבלות מדיניות שמטילה ארצות-הברית, מגבלות מדיניות שאתה, כשר ביטחון, נתון בהן — הבעיה היא הרבה יותר מסובכת. כל הוויכוחים על אמצעים כאלה או כאלה מהווים ריחיים על יכולת הממשלה לפתור את הבעיה ולהתמודד עמה.

אני רוצה להתייחס בכמה משפטים למאמר המערכת של עיתון "הארץ", לדוגמה. קראתי את ההגדרה שבה הגדיר בית-המשפט העליון את האינתיפאדה. כותב היום עיתון "הארץ": "לא צריך להיות ערבי כדי לגלות פגמים בתוכנית המדינית שפרסם שר הביטחון, יצחק רבין, בסוף השבוע. נקודות התורפה בולטות גם לעיני מי שאינו ערבי. הפסקת האלימות לשלושה עד שישה חודשים, שרבין אולי חושב עליה כעל הפסקת אש, עשויה להיתפס כדרישה לפירוק נשק". ועכשיו אומר עיתון "הארץ", עיתון ערבי במדינת ישראל: "מנהיגי האינתיפאדה אינם טועים אם הם רואים בה נשק שאין להחפיק ממנו". בתנאים האלה שר הביטחון צריך לפעול כנגד האינתיפאדה, עוד ריחיים.

חבר כנסת מוכן להשכיר את שירותיו תחת הכותרת "מדרך למיגור הכיבוש הישראלי".

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מי זה היה?

מיכאל איתן (הליכוד):
אני לא זוכר.

עננה סולודר (המערך):
קשה להאמין שאתה לא זוכר דבר כזה.

אברהם בורג (המערך):
כבר עברו עשר הדקות שלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש סליחה. תשומת לבי הופנתה לתיקון בתקנון שלפיו מכסת הזמן לדברי הפתיחה והסיכום הם עשרים דקות במקום עשר. אצלי היה רשום עשר.

מיכאל איתן (הליכוד):
ידעתי זאת מראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

יש לך עוד 4 דקות ו-46 שניות. הזמן מחושב על-פי שניות, רבותי. ההארכה ניתנה בצדק, כפי שמגיע.

מקום לשביתה זו, שבאה להשפיע על הממשלה לקבל את ההחלטות הרצויות למתיישבים.

לפיכך, אני פונה מעל דוכן זה אל ראשי המתיישבים השוכחים להפסיק את שביתתם, לחזור ליישוביהם ולטפל במתיישבים במקום הימצאם, משום שהנושא נמצא בראש דאגתה של הממשלה מאז החלו האירועים האלימים.

אשר לנושא עצמו — אני מניח, אין לי ראות מוחלטת, שכוונת השוכחים היא להעלות את בעיית הביטחון ביש"ע, אולי גם להיאבק על דעתם המדינית, ואולי גם להיאבק על דעתם באשר להתיישבות בשטחים אלה.

הממשלה פועלת, הן בנושא המדיני והן בנושא ההתיישבות, על-פי קווי היסוד שלה ועל-פי ההסכם הקואליציוני, ואין כוונתי לעסוק בדברי כאן היום בתחומים אלה, אלא במידה ההכרחית, כמה שנוגע לנושאי הביטחון ביהודה, בשומרון ובעזה.

ההתקוממות של התושבים הפלשתינים בשטחים, שהחלה ב-9 בדצמבר 1987, היא תופעה שלא הכרנו קודם. זו אלימות אזרחית, שתכליתה השגת יעדים מדיניים וביטחוניים מרחיקים-לכת, העלולים לפגוע בעתידה וביציבותה של ישראל.

משום כך כללה הממשלה את הסעיף הזה בקווי היסוד שלה: "הממשלה תשקוד על הגברת עוצמתו של צה"ל, כוח הרעתו וכוחו עמידתו, מול כל איום צבאי, ותפעל בתקיפות נגד הטרור מכל מקום שהוא. צה"ל וכוחות הביטחון האחרים ימשיכו לפעול להבטחת שלום כל התושבים ויפעלו בתקיפות לבלימת המהומות, למניעת האלימות ולהשבת הסדר על כנו". סעיף זה מנחה את פעילות הממשלה בנושאי הביטחון של כלל האוכלוסייה ביהודה, בשומרון ובעזה.

כבר אמרתי פעמים מספר, שלתושבים הערבים בשטחים יש אפשרות, על-פי קווי היסוד של הממשלה, ומוצע להם על-ידי הממשלה, להגיע להידברות, למשא-ומתן אתנו, אם רצונם להשתתף בפתרון הסכסוך הערבי-ישראלי בגבולנו המזרחי. אם החלטתם היא להמשיך כאלומות אזרחית ובאלימות על כל צורותיה, אזי נפעיל כוח, על-מנת להשיג את היעדים הכלולים בקווי היסוד של הממשלה.

לפיכך, כשר הביטחון, הטלתי בשם הממשלה על צה"ל ועל זרועות הביטחון האחרים הפועלים בשטחי יהודה, שומרון ועזה שתי משימות: המשימה הראשונה — להביא לרגיעה מעולם לא אמרתי: שום אבן לא תיזרק, או: שום קבוק לא ייזרק, כשם שלא הטלתי על צה"ל, שנערך לאורך גבול לבנון במלחמה מול הטרור שלא חוסל בלבנון — והוא ממשיך לפעול נגדנו גם לאחר שש שנים וחצי מאז תחילת מבצע "שלום הגליל" — גם על צה"ל לא הטלתי את המשימה להביא למצב שבו שום קטישה לא תיירה, משימת צה"ל היתה להביא שלום לתושבי הגליל, וגם כאן המשימה היא להביא לרגיעה.

המשימה השנייה היא לאפשר תפקוד תקין של המינהל האזרחי ושל מערכות השלטון המקומי, כדי להבטיח אורח-חיים שליו לתושבים בשטחים. אלה שתי המשימות שהוטלו על צה"ל ועל זרועות הביטחון.

לגבי צה"ל קיים סייג אחד והוא: ביצוע הפעילות במסגרת החוק, אין כל סייג מדיני המוטל על צה"ל במילוי משימתו להשגת שני יעדים אלה. כל הניסיונות לומר כאילו מוטלים סייגים מדיניים על פעילות צה"ל בהשגת היעדים שהוטלו עליו

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, חלפו 20 דקות.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני מסיים.

יש בהחלט לעשות דבר אחד, ואותו אני רוצה ללמוד מתוך האנלוגיה — אי-אפשר למגר את האינתיפאדה רק בעזרת הצבא; צריך להעלות את חנייתה של אותה תקופה. מוכרחים לסייע במפעל ההתיישבות. גם מפעל ההתיישבות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, פלוס הביטחון, אינו מהווה מכשול — ואני מדבר עכשיו בשם הקונסנזוס — לשום הסדר בעולם, גם לא לתוכניתך, כפי שאתה הצעת אותה, ולדעתי בעיתי לא נכון. גם על-פי תוכניתך — נוכחות יהודית רצויה וקיימת.

לכן אני מבקש ממך להתחזק, להפגין עוצמה, קו ברור, לא להירתע והעם ילך אחרך, לרבות המתיישבים ביהודה. בשומרון ובחבל-עזה, הציונות לא התחילה ב-1987. אנחנו יודעים את דרכה ואת יעדיה, ודומני שעל כך אין אנו חלוקים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן. רשות הדיבור לשר הביטחון.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ד' שילנסקי:
השר ביקש.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא, כי ההצעה לסדר-היום כבר היתה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אחרי חבר הכנסת מיכאל איתן אתה היית הראשון בתור. אבל אם השר ביקש, זו זכותו.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קראתי בעיון את הפרוטוקולים של ההצעות לסדר-היום בנושא: השביתה של ראשי המתיישבים ביש"ע אל מול בניין משרד ראש הממשלה, ולצער, נשיאות הכנסת לא קיבלה אז את פנייתי לרחות את הדיון ביום, כדי לאפשר לי להיות נוכח בו, אם כי הסכמתי בלית-כרירה שהדיון יתקיים בהיעדרי.

אם בדברי המציעים את ההצעות לסדר-היום היתה תרעומת, הרי אני מצטער על כך.

היו"ר ד' שילנסקי:

הרשה לי להפנות את תשומת-לבך לכך שאני הודעתי זאת במליאה.

שר הביטחון י' רבין:
אבל אחרי שהם דיברו.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, אחרי שהראשון שבהם הביע תרעומת, מייד — זאת.

שר הביטחון י' רבין:

אשר לדיון היום, אני מעריך נציגים נבחרים של כל ציבור וכוודאי את נציגיו של ציבור המתיישבים. אבל, עם כל ההערכה הזאת, מה שמתרחש בשטחים איננו נושא לשביתה רעב של ראשי המתיישבים מול משרד ראש הממשלה, ואין

אחד, ולא אשליה של זבנג וגמרנו, הוקוס פוקוס והבעיה נפתרת מצד שני.

התנועה הציונית לכל אורך דרכה, הדרך של עם ישראל במדינת ישראל, נקטה הבחנה בין הניתן להשגה ככוח צבאי בלבד לבין שאינו ניתן. היתה לה יכולת העמידה לעתים גם תקופות מתמשכות אם בעימות צבאי כמו מלחמת ההתשה, אם בעמידה לאורך גבול לבנון מול טרור, והיום גם בעמידה באורך רוח על — מנת לאפשר לצה"ל ולזרועות הביטחון האחרות הפועלות ומתקדמות, אומנם באטיות, אל השגת המטרה. זאת הדרך הנכונה. זאת מדיניות הממשלה ובהתאם לכך נפעל.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לשר הביטחון. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי שריד.

חברי הכנסת, אחרי דבריו של חבר הכנסת יוסי שריד נעשה הפסקה בדיון לכמה דקות, ונעמיד להצבעה את השיכור בועדות הכנסת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב ראש, עד לפני כמה דקות לא ידעתי שאצטרך להשתתף בדיון חשוב זה, ועל כן אעיר רק כמה הערות בשולי הדברים שנשמעו כאן.

קודם כול, אני רוצה להביע השתאות, התפעלות והתפעלות מכוח העמידה של ראשי המתנחלים, שזה להם, אם איננו טועה, היום ה־40, 40 יום ו־40 לילה חלפו בשביתת רעב. אחרים היו כבר ודאי נופלים מהרגליים, מוחשים לבית־חולים, מתחברים אל האניפודיות, ואילו הם עומדים בשביתתם ככבוד. אני יודע, אני הקטן, ניסיתי פעם לשכות שביתת רעב, שבתתי חמישה ימים, ואילו הייתי ממשיך גם כיום השישי, ודאי לא הייתי יכול לעמוד בזה. אנחנו אנשים חלשים, כידוע. נראה שאהבת ארץ־ישראל נותנת ליעף ולרעב הרבה כוח. על זה צריך לומר באמת "ישיר כוח".

הדבר השני שאני רוצה לומר לראשי המתנחלים, שחלק מהם אולי יושבים כאן — אולי הם יתפלאו לשמוע את הדברים האלה דווקא מפי, אבל אני רוצה לתת להם עצה ידידותית. בחינם: אל תסמכו על שר הביטחון, כי הוא איננו יודע מה הוא שח. הוא מעולם לא ראה את הנולד, ובכל הפעמים הוא שגה. לא פעם כן ופעם לא, זה הלוא יכול לקרות לכל אדם, אלא פשוט לאורך כל הקו.

לא אתחיל בהיסטוריה כללית, אתחיל רק בהיסטוריה של האינתיפאדה. שר הביטחון לא ראה את האינתיפאדה. עובדה. אגב, אפשר היה לצפות אותה בקלות. סיפר לנו כאן היום חבר הכנסת מיכאל איתן איך אפשר היה לראות אותה. אפשר היה לראות אותה לפי סימנים יותר מובהקים, ואני אציג אותם חתך ומייד. אבל, שר הביטחון, שעמד כאן ואמר דברים נכוחים מאין־כמותם, פשוט איננו רואה מעבר לחוטמו. לכן הוא לא ראה את האינתיפאדה.

נו, מילא, לא ראה את האינתיפאדה, זה יכול לקרות, זה קרה להרבה אנשים. אבל גם כאשר האינתיפאדה החלה, הוא לא ידע שהיא החלה. והא ראייה, הוא נשאר בארצות־הברית. הוא אמר: כבר היו דברים מעולם, ראינו, שום דבר חדש. הוא לא הבין שמדובר בדבר חדש לגמרי. בעניין זה אין חילוקי דעות שמדובר בסוג שונה לגמרי של מאבק.

הטעות השלישית — שר הביטחון הבטיח לנו כבר בשבוע־שבועיים־שלושה שבועות הראשונים לאינתיפאדה,

— אין בהם שום אמת. הפעילות הצבאית, הפעילות של זרועות הביטחון — הסיג להם הוא מה מותר ומה אסור על־פי החוק. החוק שלנו; קרי — החוק הישראלי, תקנות ההגנה לשעת־חירום כפי שהן קיימות בשטחי יהודה, שומרון ועזה, ונורמות ההתנהגות של צה"ל. אין סיגים אחרים למעט הסיגים שהם אילוצים מתוקף גדול של צה"ל ותקציבו, אבל אין הם קשורים בשום סיג מדיני. דומני, שגם הגדרת היעדים היא נכונה, גם אי־הטלת כל סיג מדיני היא נכונה, ובאותה מידה נכונה ההחלטה להטיל את הסיג שצה"ל חייב לפעול במסגרת החוק.

מדי פעם ננקטים אמצעים ושיטות פעולה שתכליתם היא להוריד את רמת האלימות כדי להתקרב להשגת המטרה — רגיעה, ואכן, אם אני מסתכל על התקופה שעברה, הרי הבעיה המרכזית שנותרה בלתי פתורה היא בעיית זריקת האבנים.

קיימות תופעות של הימנעות פסיבית מיציאה לעבודה על־ידי התושבים הפלשתינים. קיימות תופעות של פגיעה בינם לבין עצמם, אבל אם אני מדבר על האלימות כלפי צה"ל, כלפי התושבים הישראלים החיים בשטחים, כלפי עובדי אורח ישראלים בשטחים — הרי התופעה האלימה המרכזית שטרם ניתנה לה תשובה זו זריקת האבנים. מדי פעם אנו מחפשים ומוצאים אמצעים נוספים. אני מאמין שגם אם הדבר יחמשך, אנחנו נשדר ונשגר מסר ברור גם לתושבים בשטחים, גם לעולם הערבי, גם לקהילייה הבין־לאומית, שאותנו, את מדינת ישראל, לא אכנים ולא מחסומים יכניעו ולא הם אשר ישנו את עמדותינו הבסיסיות.

אני יודע שהתושבים הישראלים בשטחי יהודה ושומרון ועובדי אורח נפגעים מדי פעם. אני יודע שהדבר יוצר מצוקות. אבל אני רוצה לומר שבאותה מידה אנחנו מפעילים מערכות אמצעים שבעטיין גם התושבים הפלשתינים יוזמי האלימות אינם נתונים בתנאים קלים. נמסר פה בדיונים מדיונים שונים על הנפגעים בקרבם, על העצורים והמעצרים. מערכת האמצעים שהופעלה על־ידינו, גם אם עדיין לא השיגה את יעדיה, זו מערכת קשה, כואבת להם ולא קלה גם לנו.

מלחמת העצמאות של מדינת ישראל, הפורמלית, הסתיימה ב־1949, אבל המאבק אל מול מדינות ערב, ארגוני הטרור וגורמים עוינים אחרים להשגת השלום והביטחון של מדינת ישראל טרם הסתיים. הוא משנה צורה, הוא משנה גזרה, ונדרש מעם ישראל, נדרש מתושביו, לעתים בקטע זה ולעתים בקטע אחר של ארץ־ישראל, לעמוד בעומס גדול יותר מאשר במקומות אחרים.

בשעתו היה זה גבול הצפון שעמד מול עיקר מעמסת הטרור הפלשתיני. הייתי אומר שבעשור האחרון זו היתה הגזרה של העימות העיקרי, העימות האלים העיקרי. נחבדו החקוות, אולי דבר אחר מאשר חקוות, שניתן לעקור מן השורש, לחסל אחת ולתמיד, להביא להפסקת הטרור. גם מלחמה ושהייה של שלוש שנים בלבנון לא פתרו ולא עקרו את הטרור משורש. הממשלה החליטה על דרך שונה להילחם בטרור, בלי להשתעשע באשליה שניתן להטיל על צה"ל להפסיק אחת ולתמיד את הטרור. הממשלה החליטה לפתור את הבעיה האקוטית — שלום לגליל בלי להביא לכך שצה"ל ידרש לחסל אחת ולתמיד את הטרור מלבנון.

כשמדובר ביהודה, בשומרון ועזה, המשימה שלנו היא להביא לרגיעה. המשימה שלנו היא לאפשר את פעילותן התקינה של מערכות הממשל, וגם אם זה קשה, גם אם זה מתמשך, צריך אורך רוח, נחישות החלטה, לא תבוסתנות מצד

איום, אני מודה, אבל לא רציתי שתלכו מכאן ולא תרעו מי הכותב.

אני הקטן הצעתי להם אז לעבור — זה היה הרבה זמן לפני האינתיפאדה — למה שנקרא מרי אורחי. זה איום מכל איום. מרי אורחי בלי אלימות, כך כתוב שם במפורש, בלי אלימות, כי זה המרשם למיגור הכיבוש הישראלי.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אכן זו אלימות, או לא?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לכן, רבותי, האינתיפאדה כתור שכזאת היא — — —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אכן זו אלימות, או לא?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני לא אשיב לך, חבר הכנסת חנן פורת, אתה יכול לצווח כמה שאתה רוצה. אשיב רק על מה שאני רוצה להשיב. לכן, רבותי — — —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
— — —

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת חנן פורת, הוא הודיע לך שהוא לא ישיב. חבל על הזמן.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לכן האינתיפאדה כתור שכזאת, רבותי, היא לגיטימית, משום שהיא מלחמתו של העם הערבי-הפלשתיני על זכויותיו ועל חירויותיו.

ראובן ריבלין (הליכוד):
— — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
נכון. חבר הכנסת ראובן ריבלין, תקשיב, האמן לי, עמדתי כל כך ברורה.

עוזי לנדאו (הליכוד):
— — — שונאי ישראל — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
נכון שיש באינתיפאדה הזאת גילויים של טרור, וכתור שכאלה הם פסולים, כי כל גילוי של טרור הוא פסול.

עוזי לנדאו (הליכוד):
— — —

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת עוזי לנדאו, לא ייתכן ששניכם תדברו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה לא מפריע לי, הוא יכול לצווח ככרוכה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שריד מדבר למיקרופון, שומעים אותו, ואתה מדבר אתו באותו זמן, ולא שומעים אותך. חבל על הדיבורים.

עוזי לנדאו (הליכוד):
— — — תועמלן של אש"ף — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה לא פוגע בי כלל. הוא יכול להגיד מה שהוא רוצה. אני בוחר לעצמי את האנשים שאני נפגע מהם. בחבר הכנסת עוזי

בחדש הראשון, בחדש השני, שהאינתיפאדה גוועת והולכת. והנה, לא זו בלבד שהיא אינה גוועת והולכת, כפי שאתם יודעים טוב יותר מאחרים, אלא היא מתעצמת והולכת, ומבחינות רבות היא היום יותר תקיפה, יותר תוקפנית, יותר סולידרית מכפי שהיתה אי-פעם. נן, אז כבר שלוש פעמים הוא טעה.

הטעות הרביעית — הוא אמר שהאינתיפאדה לא תשיג שום דבר, לא יהיה לה שום הישג מדיני. נן, היא דווקא השיגה הישג מדיני, שזעזע לפחות את הממשלה — אני יודע שהוא זעזע לא רק אותה, ולא רק את ראש הממשלה ואת שר הביטחון, אלא, לא פחות ולא יותר, את ארצות-הברית. ארצות-הברית הכירה באש"ף. זה ההישג הכי גדול שאש"ף יכול היה לקוות לו. אז מה זאת אומרת שהיא לא השיגה שום דבר? היא השיגה, לאחר שנה, את מבוקשה.

עכשיו אותו שר ביטחון, שטעה לאורך כל הקו, ולא צדק אף לא פעם אחת, רוצה לספר לנו שהוא יודע מה יהיה. הוא חושב שאם הוא יחליף את סוגי הכדורים, יבוא לציון גואל. הפעם הזאת יהיה כדור כזה במשקל כזה. הרי זו בדיחה. אבל זה עצוב. אפשר לומר שזוהי בדיחה עצובה.

האינתיפאדה באמת לא היתה הפתעה, זה נכון, והיא בוודאי לא היתה צריכה להיות הפתעה למתנחלים. האינתיפאדה לא היתה הפתעה. מה שהפתיע הוא שהיא לא פרצה קודם, לפני 20 שנה, לפני 19 שנה, אלא אם כן השלה מישור את עצמו שהפלשתינים יקבלו על עצמם לאורך ימים את התפקיד של שטיפת הרצפות שלנו, של הדת הכלים שלנו, של ניקוי המחראות שלנו. הם מסרבים כנראה לקבל על עצמם את התפקיד הזה לאורך זמן, ולכן אין זה מפתיע שהיא פרצה.

אני רוצה לגלות לכם סוד. לא נעים לי שמתהלכת פה איוז שמועה בחלל האולם — אין יודעים מי הפיץ אותה, ועלולים לחשוד במישהו אחר. לכן אני רוצה עכשיו להודות ולהתוודות. הזכיר כאן חבר הכנסת מיכאל איתן, שנכתב פעם מאמר איום ונורא, באמת איום ונורא, שנקרא, לא פחות ולא יותר — "מדריך למיגור הכיבוש הישראלי". אגב, המדריך הזה למיגור הכיבוש הישראלי נכתב זמן רב לפני פרוץ האינתיפאדה, אולי שישה, שבעה חודשים לפני כן. אני רוצה להודות בפניכם, רבותי, שאני הוא הכותב. "מדריך למיגור הכיבוש הישראלי" — זה מאמר דווקא די ידוע, והוא הופך בהדרגה להיות יותר ויותר פופולרי.

מה נכתב במאמר הזה? אני יודע שנכתבו בו דברים איומים, ממש איומים. הדבר האיום הראשון שנכתב בו: היתה שם קריאה נמרצת לפלשתינים בגדה המערבית וברצועת-עזה לחדול מן הטרור. אמרתי להם: רבותי, אם אתם ממשיכים לעסוק בטרור — אני יודע שזה נורא, אני יודע שיש לבנות שנקרעים מהקריאה הזאת, אני יודע שזה שיכש להרבה מאוד אנשים את התוכניות, כי יש הרבה מאוד אנשים שאוהבים את הפלשתינים יחד עם הטרור, מקשה אחת, package deal, עסקת חבילה — אני אומר לכם, רבותי, אם תמשיכו בטרור, אתם תנציחו את הכיבוש. כל מקרה של טרור מנציח את הכיבוש, עוד שנה, עוד שנתיים. דבר שני: אתם חייבים להפסיק את שיתוף הפעולה עם שלטון הכיבוש. אם אתם משתפים פעולה עם שלטון הכיבוש, כי אז אתם נותנים חיים לכיבוש. מעולם לא הבנתי, למשל, מדוע לוינגר לא יכול לבנות את ההתנחלויות שלו בעצמו. מדוע פועלים ערבים צריכים לבנות את ההתנחלויות של לוינגר. אם ייתנו ללוינגר לבנות את ההתנחלות, לא תקום שום התנחלות. אני יודע שזה מאמר

— שביתת רעב של ראשי היישובים בישי"ע מול בניין משרד ראש הממשלה: שיבוץ חברי הכנסת בוועדות הכנסת —

היו"ר ד' שילנסקי:

הוא לא יכול להשיב, זמנו תם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

המתנחלים וראשיהם אינם קורבנות של האינתיפאדה. הם גם מחוללי המציאות שהביאה לאינתיפאדה. הם הביאו את הערכים הפלשתינים בגדה המערבית לכך, שבסופו של דבר הם הגיעו לכלל מסקנה שאין להם מה להפסיד.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יוסי שריד, זמנך תם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לכן, את שביתת הרעב של ראשי המתנחלים בגדה המערבית ובכרעות-עזה צריך לראות כשביתה פוליטית על-פי אופיה ועל-פי מטרותיה, והיא חלק בלתי נפרד מהוויכוח הפוליטי הניטש דרך קבע בבית הזה ומחוצה לו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה לחבר הכנסת יוסי שריד.

יגאל הורביץ (הליכוד):

למה אתה מודה לו?

היו"ר ד' שילנסקי:

זה הנהוג בכנסת. אנחנו צריכים לנהוג כך.

לנדאו לא בחרתי. הוא יכול לצעוק עד מחרתיים. אולי עוד אבחר בו.

ודאי שהאינתיפאדה הלגיטימית הזאת יש בה גילויים של טרור, וככאלה הם פסולים, כפי שפסולים בעינינו ומוקצים מחמת מיאוס כל גילויי הטרור מכל צד שהוא. זה נכון. אבל האינתיפאדה באה לעולם כאלטרנטיבה לטרור, זה מה שמשגע אתכם, זה מה שמשגע את שר הביטחון. זה בא כאלטרנטיבה לטרור. יש בה גם טרור, זה רע, וצריך לעקור את הטרור הזה, משום שזה לא על-פי המרשם שלי למיגור הכיבוש הישראלי. להיפך, זה עוזר לכיבוש הישראלי.

לו היה המרי מרי אזרחי — הדבר הנורא ביותר שיכול לקרות לכם הוא הפגנה שקטה דוגמת זו שראינו בטלוויזיה. תארו לעצמכם, זה בכלל היה טורף לכם את המערכות. כל המערכות היו נטרפות. אילו היו 100,000 אנשים יוצאים בהפגנה גדולה — אגב, לא היו נותנים לה להתקיים — בלי אלימות, בלי שום דבר, בשקט, זה היה הדבר המרשים ביותר. זה על-פי המרשם שלי, לא הטרור. עכשיו זה ברור, חבר הכנסת חנן פורת?

היו"ר ד' שילנסקי:

זמנך תם.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

ז. שיבוץ חברי הכנסת בוועדות הכנסת*

הסכיבה אין שינוי. בוועדת הכלכלה — חבר הכנסת עמנואל זיסמן יהיה נציג המערך. בוועדה לענייני ביקורת המדינה — במקום חבר הכנסת מיכאל כר-זהר יבוא חבר הכנסת אפרים גור. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מעמיד להצבעה את שיבוץ חברי הכנסת בוועדות הכנסת.

ה צ ב ע

בעד אישור רשימת שיבוץ

חברי הכנסת בוועדות הכנסת — רוב

נגד — מיעוט

נמנעים —

רשימת השיבוץ של חברי הכנסת בוועדות

הכנסת, כפי שהונחה על שולחן הכנסת ועם

השינויים שהביא חבר הכנסת ח' רמון,

אושר.

ח. שביתת רעב של ראשי היישובים בישי"ע מול בניין משרד ראש הממשלה

להתייחס לעובדה המצערת, שראשי היישובים בישי"ע הגיעו למצב חמור ועגום כל כך שנאלצו להביע את מחאתם בשביתת רעב מול בניין משרד ראש הממשלה. ברצוני להזכיר לחברים, שמתיישים בישי"ע מימשו בסך הכול את מצע הליכוד בתחום המדיניות והביטחון. גולת הכותרת במצע הזה היא, שזכותו של העם היהודי בארץ-ישראל היא זכות נצחית ואינה ניתנת לערעור, והיא משולבת בזכות לשלום ולביטחון.

היו"ר ש' וייס:

אנו חוזרים לסעיף הקודם. אני מזמין את חבר הכנסת יהודה פרח להשתתף בדיון. הדיון הוא בנושא שביתת רעב של ראשי היישובים בישי"ע מול בניין ראש הממשלה.

יהודה פרח (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי ברצוני

חלקה הדרומי של הארץ. כוונתי לאותו הסכם שלום שלנו שבו היתה הסכמה לתת, מתוך כוונה לחיות חיי שלום עם המדינה הגדולה ביותר, במדינות ערב, עם מצרים.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אחרי כל ההברקות האלה, איך אתה רואה את העם הערבי הפלשתיני?

יהודה פרח (הליכוד):

מייד אגיד לך איך אני רואה אותם. אני רואה אותם כשכנים הגרים אתנו בכפיפה אחת, באחוזה ובשלום, כפי שחיים ביפו וכפי שחיים בירושלים ובמקומות אחרים. רק ההסתה הביאה אותם למצב הקיים. יכולנו לחיות אתם חיים טובים ויפים במשך שנים.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תחת כיבוש.

יהודה פרח (הליכוד):

לא כיבוש. אתה קורא לזה כיבוש ומדבר על שטחים. אני קורא לזה התיישבות הדרת. גם הם מתיישבים. לך רואה מה קורה בוואדי-ערבה. האם אין שם מתיישבים ערבים? האם מישוה מונע מהם להתיישב?

אנחנו מתיישבים בלב לבא של ארץ-ישראל ואיננו מתנחלים בה.

חיוק לרברי ניתן למצוא בדבריו של יעקב פרג ויכורנו לברכה, שנרצח בהר ברכה, שכל אחד מאתנו יודע להעריך, ואשר היה בעל דעות מתונות — את זה צריך להרגיש. הוא היה בעל תפיסות מתונות מאוד כלפי הערבים, כפי שהדבר בא לכלל ביטוי בדבריו בעיתון "נקודה". וכך הוא אומר: "אני רואה עצמי שמאלני לא פחות מר"צ, וימני לא פחות מכהנא. המצב האמיתי אינו פירוד בין השניים כי אם החיבור, בין יד ימין ליד שמאל, והמכלול הוא האמת".

על סמך תפיסת עולם זו של דו־קיום בשלום הוא העריך את יישוב יהודה ושומרון וטען כך: "מקום חקלאי איננו נגמש. הייתי רוצה לראות את יישוב ברכה כיישוב קהילתי חקלאי. הייתי שואף שיצא מכאן קול קורא לאנשים" — הוא אינו אומר ליהודים אלא 'לאנשים' — 'לאנשים' שעוסקים בחקלאות שיצטרפו גם הם לחבל זה".

אני חוזר ומדגיש: ההתיישבות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה מעניקה למדינה מעמד אמיתי של מדינה.

בסיסם דברי אני רוצה רק לומר: גם בימים עברו, בהיסטוריה של עם ישראל, כאשר דרכי המלחמה היו שונות, ביקש בלק להביא שואה על העם הזה. הוא הזמין את בלעם לקלל את העם. הוא האמין שבקללתו יוכל להביא שואה על העם הזה. אותו בלעם שבא לקלל נמצא מברך. ומדוע? משום שראה לפניו עם שיושב לבטח על אדמתו. במקום לקלל, מה הוא אמר? "מה טבו אהליך יעקב, משכנתך ישראל. כנחלים נטיו כננת עלי נהר כאהלים נטע ה' כארזים עלי מים. יול מים מדליו וזרעו במים רבים".

היור"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת יהודה פרח. אם אינני טועה, זהו נאום הראשון בכנסת הששים-עשרה. אין לנו מסורת לבקר חברי כנסת שביהנו בעבר כחברי כנסת, אבל אני מפר אותה ומברך אותך.

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, ואחריו — לחבר הכנסת יוסף עוזון.

למדינת ישראל זכות ותביעה לריבונות על יהודה, שומרון וחבל-עזה. מכובדי, חובתה המוסרית העליונה והראשונה של הממשלה, שזה המצע שלה, היא הדאגה לביטחונם של מגשמי מצעה. זהו החוק המוסרי העליון, להערכתי, מעל כל חוק אחר שהממשלה חייבת לאוּכפו. לא יעלה על הדעת, שהמתיישבים ואזרחי המדינה יחיו בטורח.

אשר לשוללי ההתנחלויות בישי"ע, להערכתי הם מובילים לעמדת חולשה של ישראל במשא-ומתן המדיני לשלום. ההתנחלויות ביהודה, בשומרון ובעזה אינן מהוות, להערכתי, מכשול לתהליך המדיני. יש, ללא ספק, צורך גם בתהליך מדיני, אבל דווקא הבסיס לתהליך מדיני, מעוגן ביסודו בהתיישבות מסיבית רחבת גבולות.

היור"ר ש' וייס:

אני מבקש שלא לקיים שיחות בקול רם באולם המליאה, לא של חברי הכנסת ולא של מי שאינם חברי הכנסת.

יהודה פרח (הליכוד):

אני חוזר ומדגיש: ההתנחלויות ביהודה, בשומרון ובעזה אינן מהוות מכשול לתהליך המדיני. נהפוך הוא, הן נוטעות בלב שכנינו הערבים את ההכרה וההכנה, שאין אפשרות למחוק את ישראל מעל המפה אלא יש להכיר בקיומה. ככל שיקדימו להכיר בקיומה, כך יגדל הסיכוי שיכירו בצורך החיוני לעשות שלום עם ישראל כדי לחיות עמה — ואנחנו מעוניינים בשלום עם הערבים, ביחסי שכנות הדרים מפרים.

רק מדינה ריבונית חזקה מגדילה את הסיכויים לשלום. ערבי בקלקיליה, היושב ורואה את המרחק של 20 קילומטר לחוף, ומעריך את רוחבה של מדינת ישראל ככזה, יודע שאפשר לקעקע את קיומה, לערער בכלל על קיומה, ויש מקום לחשוב על חיסולה. אם זה מרחב החיים שלה, אם כך נראית המדינה, ודאי שאפשר לחסל אותה ולמחוק אותה מעל המפה.

רק מדינה ריבונית חזקה מגדילה את הסיכויים לשלום. על כן יש טעות בידם של אלה הסוברים, כי ההתנחלויות מפריעות לתהליך השלום בכך שהן מונעות כביכול משא-ומתן מדיני. משא-ומתן מדיני יכול לקבל תאוצה דווקא על רקע חיוק המערך ההתיישבותי, המהווה לא רק עוצמה מדינית אלא גם בסיס איתן לניהול משא-ומתן מדיני חיובי ולא שלילי.

ככלל, אני מתנגד לשני מושגים שהפכו לנחלת החקשורת ולמטבעות לשון במדינה, והם: "התנחלויות" ו"שטחים". מרבירים על שני מושגים: התנחלויות ושטחים. המושג "התנחלות" בימינו הוא בעל קונוטציה שלילית ומטעה. ההתנחלויות היו בארץ הזאת משכבר הימים, עוד בתקופת האבות, עוד בימי של יהושע בן-נון. אז באו לרשת את הארץ הזאת. וספר הספרים פתחו בפניהם ותוכלו לראות זאת. כיום אנו מיישבים את הארץ ולא מתנחלים בה. זה הבדל מהותי ומשמעותי מאוד. אני מתנגד להתנחלויות בארץ, אני בעד התיישבות בארץ. זו נחלת אבות משכבר הימים, אני חוזר ומדגיש.

גם "שטחים" זה מושג אומלל ומטעה שצריך להבהיר. האם יהודה ושומרון הם שטחים? כל יום מדברים על השטחים. האם יהודה ושומרון הם שטחים? אולי צריך להזכיר ששומרון היתה בירת ישראל וירושלים בירת יהודה. על אילו שטחים מדברים? על שטחי מרעה? על שטחי פלחה? — בעניינים כאלה יש מושג של שטחים. אבל יהודה ושומרון הם לב לבא של ישראל.

כיליד הארץ הזאת, כיליד ירושלים, לא חונכתי על הארכת

צעדים עוד יותר חמורים. הם כבר הציעו צעדים לא כל כך דרסטיים, אבל בהחלט הציעו גירוש של מחנה פליטים שלם, שממנו נזרקת אכן. כבר הציעו הצעות כאלה — זה לא דבר דמיוני — אנשים שיושבים בבית הזה, ובאותו אוהל.

יהודה פרח (הליכוד):

— — —

שרה דורון (הליכוד):

למה אתה מקל ראש במי שנפגעים מידי האכזרים?

חיים רמון (המערך):

חברת הכנסת דורון, אינני מקל ראש בפצועים, ואינני מקל ראש בעובדה שאדם נפגע מאלימות על לא עוול בכפו. אבל, מה שהם באים ומציעים לנו הם עונשים קולקטיביים. לו היו אומרים שצריך לטפל בכעיה טיפול נקודתי — זה דבר אחר. אם יש לי ביקורת על מערכת הביטחון, הביקורת היא על העונשים הקיבוציים. אם כמשך ארבעה חודשים יושבים בעוצר במחנה ג'באליה אנשים חפים מפשע וגם כאלה שאינם חפים מפשע, אני דואג לאותם חפים מפשע.

יהודה פרח (הליכוד):

ואלה שאינם חפים מפשע?

חיים רמון (המערך):

אני אומר, שכל מי שתופסים אותו, צריך לפעול נגדו בכל חומרת הדין. על כך אין ויכוח. מה מציעים לנו? מציעים לנו, שאם תיזרק אכן, כל המחנה שממנו נזרקה האכן יימחק מעל פני האדמה. 20,000 איש ייזרקו וישולחו ויגורשו. זה מה שמציעים לנו.

נכון, חבר הכנסת בגין, זה לא מה שאסר עשה כאשר הוא השמיד את חמה, אבל זה בהחלט דבר שלא הייתי רוצה שנעשה, וזה מה שהם מציעים, ועל כך נסוב הוויכוח שיש להם עם הממשלה. על כך הם שוכתים רעב. הם רוצים לכפות על ממשלת ישראל ועל הציבור בארץ את השקפותיהם הביטחוניות. לא היה כדבר הזה. תאר לך שראשי יישובי הצפון היו שוכתים שכיתת רעב, כי הם רוצים שצה"ל יעשה מלחמה בלבנון, משום שנפלה קטיישה. מה היינו אומרים להם? מתי קרה דבר כזה בתולדות מדינת ישראל? אבל, הם אינם מקבלים את המרות באופן בסיסי. חקרא את עיתון "נקודה" שלהם. כולם, פחות או יותר, דבקים בתפיסת "מדינת יהודה" הזאת, הטיפשית, המטורפת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה נגד הענשה קולקטיבית. מדוע ההכללה הזאת?

חיים רמון (המערך):

מנהיגיהם.

הם, ברובם המכריע אומרים: אם הכנסת הריכונית הזאת תכריע ברוב קולות שאסור להימצא שם, שזה רע למדינת ישראל, שבשביל השלום וכדי שמדינת ישראל תישאר מדינה יהודית ודמוקרטית, לא צריך להימצא שם בכלל או בחלקים מסוימים — לא נקבל את ההחלטה הזאת.

הם אינם מקבלים את המרות הריכונית, הם אינם מקבלים את המרות הביטחונית. הם, שפונקו עלי-ידי מערכת הביטחון יותר מכל אוכלוסייה במדינת ישראל — ובצדק במידה מסוימת, כי אינני רוצה שאיש מהם ייפגע — אם ילד אחד שלהם רוצה ללמוד פסנתר, הוא נוסע עם גנ"ש מלפנים ועם גנ"ש מאחור.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני בהחלט מצטרף לברכות לנאמו הראשון של חבר הכנסת פרח, לאחר שחידש ימיו כקדם, כחבר כנסת.

הבוקר, כמדי בוקר, כאשר אני מגיע לכנסת אני רואה אותו שלט ליד אותו אוהל מחאה, אוהל שכיתה, של ראשי יישובי ישי"ע. הם כותבים שם: "הממשלה לא החליטה לחסל את האינתיפאדה".

זה לא נכון. הממשלה רוצה מאוד שהאינתיפאדה לא תהיה קיימת. מה שנכון הוא, שהממשלה לא החליטה בשלב זה לנקוט את הצעדים שראשי ישי"ע רוצים שיינקטו.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

גם את זה היא החליטה.

חיים רמון (המערך):

ראשי ישי"ע היו רוצים לראות גירוש המוני. הממשלה איננה מגרשת גירושים המוניים, של אלפים ואולי עשרות אלפים; הממשלה איננה הורסת באופן סיסטמי בתים של מי שזורק אכן, אלא הרסה רק שניים-שלושה בתים. זאת המשמעות. הווי אומר, הוויכוח בין אנשי ישי"ע לבין ממשלת ישראל לבין רוב רובו של הציבור הוא על האמצעים הננקטים. אנשי ישי"ע אומרים, שמה שלא נפתר עד עכשיו בכוח ולא נפתר ביותר כוח, צריך להיפתר בכוח ברוטלי. כאשר גם הריסת הבתים והגירוש ההמוני לא יצליחו — הם יציעו לאמץ את השיטות של אסד.

בנימין זאב בגין (הליכוד):

לא.

חיים רמון (המערך):

האמן לי, חבר הכנסת בני בגין, זוהי תוצאה כלתי נמנעת. כי מה הרעיון העומד מאחורי התביעות שלהם? — שהפתרון לעניין הזה הוא אך ורק כוחני, ואלמלא הממשלה לא הייתה כל כך רכרוכית, לדבריהם — ותיכף אגע ברכרוכיות לכאורה של הממשלה — — —

בנימין זאב בגין (הליכוד):

אני מציע שלא תשמיע הנחה שעל-פיה יהודים רוצים ומוכנים להשתמש בשיטות של אסד הירועות לנו. אני מציע שתתבטא בנוסח אחר. זה לא נכון ולא צודק.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת בגין, אני אסביר את דברי. חס וחלילה, הם אינם רוצים. מי רוצה להרוג? הם אינם רוצים להרוג ואינם רוצים לפגוע. אבל, הם אומרים: אלה אינם מקבלים את שלטוננו, לכן צריך לפעול. ההרג של 400 מבין תושבי הגדה והרצועה לא הועיל, ועשרות אלפי הפצועים לא הועילו, ועשרות אלפי העצורים לא הועילו, לכן צריך לנקוט צעדים יותר דרסטיים.

שרה דורון (הליכוד):

— — —

חיים רמון (המערך):

אלה המספרים שנמסרו כאן ואיש אינו מכחיש אותם.

אני טוען שגם שימוש ביותר כוח לא יעזור. ואז יציעו להשתמש עוד ביותר כוח. ובאמת, חס וחלילה, יבואו ויגידו: אין ברירה, הם קמים עלינו לכולוננו, אותם אנשים שזורקים אכזרים, והוריהם שאינם משתלטים עליהם, ולכן נצטרך לנקוט

אני אבקש לסיים את דברי כלי הפרעה. אמר שר הביטחון בוויכוח, שמטרת המנימום של האינתיפאדה היא להסיג אותנו אחור עד לגבולות 1967, לפחות. יכול להיות — ואני מאמין שאם נעשה משאל בשטחים, הרוכ המכריע של תושבי הגדה והרצועה יאמרו: זה רצוננו, לפחות זה. אבל, אני משוכנע שתושבי הגדה והרצועה מבינים, שבאכנים, במקלות ולעיתים כבקבוקי תבערה, הם לא ישיגו את יעד. הם מבינים את זה.

אבל, אני חושש, שחלק מאתנו אינם מבינים למה זה קרה, למה זה התחיל. כי היו אצלנו אנשים, בעיקר אלה היושבים בצד זה, ויותר מכול — מי שיושב בראש הממשלה — שהאמינו שהסטטוס-קוו יכול להימשך. הם האמינו, שמעולם לא היה מצבנו טוב יותר. כך אמר ראש הממשלה חודש ימים לפני האינתיפאדה. והאינתיפאדה באה לומר דבר פשוט: מי שמשלה את עצמו שהסטטוס-קוו יכול להימשך, שמציאות של סיפוח דה-פקטו יכולה להימשך, שאנחנו נמשיך ונספח את השטחים, והם ישבו בשקט ולא יקרה שום דבר — אינו אלא חי כאשליה, וכדי לגשר בין השאיפה שלהם להסיג אותנו לאחור לגבולות 1967 ובין השאיפה שלנו לחיות בשלום וכביטחון יש רק דרך אחת — דרך ההידברות. ההידברות תתאפשר אם כל צד ייפרד מן החלומות ומן האשליות שלו. הם ייפרדו מהחלום שלהם לזרוק אותנו לים, ואנחנו, לא מעטים מאתנו, ניפרד מן החלום לזרוק אותם למדבר.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים רמון. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף עזרן, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

יוסף עזרן (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זה למעלה משנה נמשכת האינתיפאדה. היבט אחד שלה הוא הסיכון הכללי שיש בה למדינה — היא מחזקת את אש"ף ומגבירה את יוקרתו ברחבי תבל. אך יש גם היבט אחר, יותר חמור, והוא נוגע אישית לתושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה — שיבוש אורחות חייהם וסיכון יומיומי של חייהם. לרוב האוכלוסייה בארץ, האינתיפאדה היא עניין שקוראים עליו בעיתונים ושומעים על-אודותיו בכלי התקשורת האחרים.

יש מי שצריכים מפעם לפעם לנסוע לרגל עסקיהם או תפקידם ברחבי יהודה ושומרון והם עושים זאת בדחילו ורחימו, תוך כדי חיפוש התוואי הפחות מסוכן, ממש כגנב במחתרת. אך יש רבים, תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה, שנוסעים יום יום לעבודה ולסידורים אחרים הלן ושוב ושוחרים את ילדיהם בהסעה למוסדות חינוך. עבור כל אלה הסכנה בדרכים איננה משהו רחוק אלא עניין יומיומי שהם חשים אותו על בשרם. קורבנות רבים מאלה שנפגעו, מהם קשות, בדרכי יהודה, שומרון וחבל-עזה, נמנים עם תושבי השטחים. לכן מוכנת הפגנתם של תושבי יהודה ושומרון.

פרקים מפוארים נרשמו במאבק על חופש התנועה בכל שטחי ארץ-ישראל. כולנו קראנו ושמענו על סיירות הגבורה שאבטחו תנועה חופשית בכישי הארץ, כדי להבטיח את זכותנו על ארץ-ישראל. ההתנכלות לתחבורה היהודית היו מאז ומתמיד שיטה רציון דרך במלחמת החורמה נגד זכויות עם ישראל על ארץ-ישראל. בפרעות, במלחמת השחרור, שרבים הגדירו אותה כמלחמה אסטרטגית על צירי תנועה וחופש תעבורה, היו מעשי גבורה ומסירות עילאית בתנאים לא תנאים. לא ויתרו על דרכים בטוחות וחופש תנועה.

מה קרה לנו היום, עם כל העוצמה העומדת לרשותנו? — קרם בנו, לצערנו, הפסוק של ירמיה הנביא: "צדו צדרינו מלכת

מיכאל איתן (הליכוד):
אתה ראת את זה?

חיים רמון (המערך):
אני אביא לך את היחידות.

מיכאל איתן (הליכוד):
זו עלילת דם.

חיים רמון (המערך):
זו איננה עלילה.

ולבי אינו גס בכך. חבר הכנסת מיכאל איתן, אם נשקפת סכנה לילד כלשהו במערכת החינוך, ומדינת ישראל החליטה משום-מה שצריך לאבטח אותו, לבי לא גס בכך. אבל הם, האנשים האלה, שצה"ל מגלה התחשבות כלפיהם —

מיכאל איתן (הליכוד):
הם צה"ל.

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת איתן, כולנו צה"ל. היום היינו בישיבה שבה כולנו היינו צה"ל.

היו"ר ש' וייס:
חברי הכנסת, קשה להפוך את הדיון הזה לחקירת שתי-ערכב.

חיים רמון (המערך):
אני נהנה מהחקירה הזאת. לו רק היו נותנים לי להשיב.

היו"ר ש' וייס:
חבר הכנסת בני גבין מבקש להציג לך עוד שאלה, ובזאת נסיים את הסימפוזיון.

בנימין זאב גבין (הליכוד):
ברשותך, אתמול ירדתי ממעלה-אפרים דרך דרך-אלון, המשכתי לרדת במעלה ישראל גלילי עד אזור תל-אביב. היורד ממעלה-אפרים דרך דרך-אלון צריך לקבל תחושה של ביטחון, יכול לנסוע בביטחון, יכול לנוע בביטחון, ממעלה-אפרים לאזור תל-אביב?

חיים רמון (המערך):
בוודאי.

היו"ר ש' וייס:
שים לב שהדגש הוא בדרך-אלון ובמעלה ישראל גלילי.

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת גבין, כל אדם בישראל, כל אדם שחי תחת שלטון ישראלי דה-יורה, כלומר תחת ריבונות ישראל, או בשטחים המוחזקים על-ידי מדינת ישראל — ואלה הם שטחי יהודה ושומרון והם שטחים מוחזקים גם לפי שיטתך, אף שהיית רוצה שהיה אולי פעם מצב אחר, אבל כיום זה הסטטוס שלהם — צריך לחיות בביטחון, יהודי כערבי. לא על זה הוויכוח.

בנימין זאב גבין (הליכוד):
או על מה הוויכוח?

חיים רמון (המערך):
הוויכוח הוא על האמצעים שנוקטים — האם נוקטים את האמצעים המוצעים על-ידי חלק מהמתנחלים, או לא? על זה שובתים רעב. האם כאשר נורקת אבן צריך לחסל מחנה או לא? על זה הוויכוח. האם על כל מידה אכנים צריך להרוס עיר או לא? על זה הוויכוח.

חוברת י', ישיבה כ"ה

— שביתת רעב של ראשי היישובים בישי"ע מול בניין משרד ראש הממשלה; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

מכל ערכינו ומתכחשים לעצמנו ולזכויותינו המיוצגים עלידי אורחינו היהודים בישי"ע, וזאת בכרכת הממשלה ובעידודה.

התנערות מבישה מכל אחריות ואמינות והרצפט הבדוק לעידוד פרעות וטרור על כל צורותיו המסוכנות, מחליש את עמדתנו בכל משא-ומתן לשלום ומקעקע את אושיות המדינה והקשר של עם ישראל למולדתו.

נוכח כל זאת אני מחזק ידי שר הביטחון העומד בגבורה, הראשון במערכה הקשה שלפנינו מכוחן ומכית. אולם, במקביל ליוזמת שלום מדינית לפריצת דרך, חייבים בשלב א' למגר את הפרעות בשטחים — להחזיר לתושבי ישי"ע היהודים את ביטחונם הפיסי והעצמי ואת אמונתם בצדקת התיישבותם.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת עזרן. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר. עד בואו, אני מבקש מסגנית מזכיר הכנסת למסור הודעה.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

(הוראת שעה), התשמ"ט — 1989, מטעם חבר הכנסת חנן פורת. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

י. שביתת רעב של ראשי היישובים בישי"ע מול בניין משרד ראש הממשלה

להוציאה משלוותה, פניתי וביקשתי גם אנוכי הקטן משוכתי הרעב להפסיק את שביתתם העלולה, חלילה, להזיק לבריאותם ומסופקני אם תועיל בפועל לשנות את המצב הקיים.

וגם כעת, מעל במה זו, אני פונה אליכם ומבקש: אנא, הפסיקו את שביתת הרעב.

חברי הכנסת, שוכתי הרעב, אשר בחרו בדרך קשה ויוצאת דופן זו, בתגובה קשה זו, בימות החורף הירושלמיים הקשים, יומם ולילה, באוהל פתוח, משמשים אכן סמל ודוגמה למנהיגות מסורה, אחראית, אשר איננה יכולה להמשיך ולשתוק. לשבת בחיבוק ידיים מול פעילות מתמשכת של האינתיפאדה, מול הטרור האש"פ היומיומי נגד האוכלוסייה היהודית של המתנחלים, בארצם, על אדמתם, במולדתם, ביישובים אשר הוקמו על-פי תוכנית ממשלתית וברשות ובעידוד הממשלות בישראל מאז מלחמת ששת הימים, מלחמת הישועה.

כמה זמן אפשר לחיות בצל אימה ופחד, גם ביישוב, גם בדרכים המובילות אליו? כמה זמן מסוגלות אימהות יהודיות לדאוג לשלום ילדיהן העושים את דרכם בין יישובי ישי"ע לבתי-ספרם? עד כמה ניתן להבליג ולדאוג בלא הרף לשלום הגברים והנשים העושים את דרכם לעבודה, לקניות וללימודים? עד כמה ניתן לחיות בצלה של דאגה בלתי פוסקת, פשוטו כמשמעו, לחיי אדם? הלוא במצב היום יש צורך באמונה עמוקה בה' יתברך, ויש להם האמונה הזאת, באמונה בצדקת הדרך, ויש להם האמונה הזאת, בזכות עם ישראל על ארצו, והרבה הרבה עקשנות כדי לחיות ברמת סיכון פיסי ממש שבה חיים היום רוב המתנחלים ואלה הנעים בדרכים בישי"ע. האמת היא, שהיום נסיעה לעבודה, פעולה של יום יום, מיהודה לירושלים או משומרון לשפלה, כרוכה בסכנת נפשות. אין לך

ברחבתינו". סוף הפסוק מעביר בי רטט ולכן אני פותח פה לשטן.

צדק מי שטבע הססמה: במקום שיהודי אינו יכול לטייל ולנוע חופשי — אינו יכול גם להתגורר ולהתקיים.

אני מבין שאין תרופת פלא לחיסול מהיר של הפרעות בגרסה חדשה לפי המהדורה הידועה, אבל מהקושי של פעולות יוזמות, עימות עם אוכלוסייה אזרחית ועד הבטחת שלומם של תושבי ישי"ע ואבטחת התנועה, נושאים כסיסים המשקפים עצמאות וריבונות ומצננים תוקפנות וטרור נוח אשר בהישג יד של כל מתפרע וטרוריסט במהדורת כיס — רחוקה הדרך.

כל רשלנות והזנחה בתחום חיוני זה מתפרשים כוויתור מראש על זכות נוכחות יהודית, אזרחית לפחות, בישי"ע — נושא שחייב לעמוד בראש דאגותינו ואבן יסוד בכל משא-ומתן עם ערבי השטחים. אם לא נעמוד בכל התוקף על ביטחונם, כבודם ורכושם של תושבי ישי"ע היהודים, הרי אנו מתפרקים

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

לדיון מוקדם — הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אברהם ורדיגר, בבקשה.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה — — —

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
כנסת ריקה.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אני מסתכל על שולחן הממשלה. מילא, השרים ודאי עסוקים, אבל שמונה השרים ללא תיקים — כמה הם עסוקים? מדוע איש מהם לא יכול להיות נוכח בדיון על נושא כה כאוב? קשה לי להבין.

היו"ר ש' וייס:

כן, זאת באמת שאלה. ראיתי את השר מילוא לפני דקה, עכשיו אני יודע מי לא נמצא.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

ראיתי שרים, אבל עכשיו הם אינם כאן.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום הוא יום ה' 40 לשביתת הרעב של ראשי היישובים היהודיים בישי"ע מול לשכת ראש הממשלה. שוכתי הרעב, ביניהם ראשוני המתנחלים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, ברחבי ארץ-ישראל המשוחררת, ממשיכים בשביתתם למרות פניותיהם של אלפי אזרחים השותפים לכאבם ולדאגתם, מבינים למניעים ולסיבות אשר גרמו למחאתם יוצאת הדופן והם כצוקים — צוקי איתן — אינם נכנעים, אינם מוותרים וממשיכים לשבות רעב.

בביקורי אצל השותפים, ראשי היישובים, מול לשכת ראש הממשלה, במחאה על אחלת ידה של הממשלה ובמטרה

בנו שורשים, הם מתארכים לאט, כדברי השיר. וגם הענפים והפירות הנישאים — אט אט הם מבשילים.

בהיבט אחד, ואמרתיו את הדברים כעת הלווייתו של יעקב פרג, ה' ייקום דמו, יש קשר פנימי עמוק הנמתח בין האילן לבין העם. העץ — שורשים, גזע, ענפים, ציצים, פירות, פרחים. כל חלק וחלק, הוויה אורגנית אחת. האילן כמוהו כעם, על כל גוניו, על כל מרכיביו, הוויה אורגנית אחת. פעם, בשעה שספר אחד מן המפקדים הבכירים בצה"ל לירידו ורעו שנפל בקרב, הוא אמר: בעץ יש גם תאים מתים. מה תפקידם של התאים המתים בעץ? אמר והשיב: התאים המתים נותנים לעץ את זקיפות הקומה שלו. בלעדיהם היה העץ קורס ונופל.

היו כאן בראשית הישיבה הזאת פצועי צה"ל, ויש רבים שלא זכו להיות כאן כלל. בזכותם לנו זקיפות הקומה, העמידה בכבוד, כששורשינו נטועים באדמת ארץ-ישראל וענפיו כלפי מעלה.

בשם כבוד עם ישראל ובשם זקיפות קומתו, בשם כל אלה שאנחנו חבים להם, לאמיתו של דבר, שובתים שובתי הרעב.

שוגה ר' אברהם ורדיגר. לא ייאוש, לא קורטוב של ייאוש מחלחל בקרב ציבור המתיישבים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. טעות בידך, אף-על-פי שבוודאי אמרת את הדברים מתוך כוונה טובה. בעיצומם של הימים הללו, ימי האינתיפאדה, התעצם וגדל היישוב היהודי ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. נוספו מאות מאות משפחות, באריאל, בקריית-שומרון, בגוש-עציון, באפרת, גם בחבל-עזה. ברוך ה', אותנו לא הפחידו האכזבים, לא הרתיעו בקבוקי התבערה. וגם אם נגעו, יתקיים "כאשר יענו אותו, כן ירבה וכן יפרוץ".

וראי שאם חרדה לילדה; וראי שבעל חרד לאשתו הנוסעת בדרכים. אבל לא החרדה הזאת הביאה אנשים, להוציא משפחות בודדות, להסיק מסקנות ולומר: נתקפל מכאן. כי אנשים חזקים עומדים כאן, והם יורעים טוב יותר גם מן הכנסת וגם מן הממשלה מה מגמתו של עם ישראל בארצו, ואם אני יכול להיות בטוח, שכל נבואות השחור של יוסי שריד וחבר מרעיו לא תתקיימה, בחסדי ה' יתברך הנוחן לנו כוח לעשות חיל, אני סומך על חברינו שבשטח. בזכותם תהיה ארץ-ישראל שלנו ולא ייעקר יישוב יהודי ממקומו, כי אנחנו חזקים מן האינתיפאדה הזאת, מכל הפורעים ומכל המתקוממים למיניהם. כוחנו עז מכוחם, ועוד יתברר הדבר ועוד יתגלה, אם רק כאן לא יכשילו את המהלך.

אכן, ידידי ראשי המועצות, אנחנו למדנו משהו. סבורים היינו לפי תומנו שכעת נצטרך איוה צעד אחד ממלכתי קדימה, שלא נודק עוד ללקט משפחה, עוד דונם ועוד עז ועוד נדבך, במצומצם, חצוי בצורה חלוצית וחצוי כגנבים בלילה, אלא הנה הפעם, לאחר הבחירות האלה, תיפתח אוטוסטרדה, ונוכל להרים את ההתיישבות, ונוכל לעמוד בכבוד בנושא הביטחון בצורה ממלכתית. התבררנו, התבררנו לא בגללנו, אלא בגלל חולשתם של האוחזים בהגה.

מהי האלטרנטיבה שלנו בשעה כזאת? אכן, אם נשרד אותות של ייאוש, נשרת את אלה המבקשים את הייאוש הזה כדי לומר "קדיש" לאחר שנסתלק מכאן, בין מבני-ברית ובין משאינם מבני-ברית. הלא זה רצונם. שמעתם את דבריו נוטפי הצוף והרעל של יוסי שריד כאן בכנסת, שמעתם את תמיכתו בכיכול. והם הפתיחות.

מורי ורבותי, אני חייב לומר גם, שדבריו של שר הביטחון כאן לקו, כדי שלא להשתמש בכיטוי חריף יותר, בחוסר דיוק,

כמעט מכונית יהודית העולה על הדרך בין ירושלים לבין חברון, שאינה סופגת אבן או שתיים ויותר.

מרבית האירועים כמעט שאינם מגיעים כלל לידעת התקשורת, לידעת הציבור. והלא מדובר כאן לא בחיילים אלא באוכלוסייה אזרחית, אזרחי מדינת ישראל. עובדה היא שצה"ל, עם כל הכבוד, אינו מסוגל ואינו מצליח להגן על אוכלוסייה זו, וזוהי עובדה שאין להכחישה.

אינני מאשים, חלילה, את צה"ל המבצע פקודות, ולא את מפקדיו וגם לא את שר הביטחון, אשר לאחרונה הכביר את היד החזקה על זורקי האבנים ובקבוקי התבערה בשליחות אש"ף. אבל אני בהחלט מאשים את מדיניות הממשלה כולה, ובראש ובראשונה את ראש הממשלה; ולא במקרה מוצב אוהל המחאה של שובתי הרעב מול לשכתו ולא מול לשכת שר הביטחון או כל שר אחר.

חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, מה שמדאיג הוא שיש משום קורטוב של ייאוש ואולי נכון יותר פסימיות בקרב המתנחלים, כי המצוקה הביטחונית, המתמשכת למעלה משנה, סופה לא נראה, וזהו גורם לדאגה רבה.

ראש הממשלה אשר היה אולי תקוותם של מתנחלים, כמנהיג הליכוד, הימין הבלתי-מתפשר, וחבריו כהנהיג הליכוד ונחמים לאט לאט את דברותם ואמונתם כמצע אשר הציגו בפני הבורח הישראלי. והשטטוש במדיניות הביטחונית ובמדיניות החוץ בין הליכוד והמערך מתברר לאט לאט, ועוד נגיע, בעזרת ה', לשיתוף פעולה מלא בין שני הגושים הגדולים, הליכוד והמערך, בנושאי חוץ וביטחון, כאשר המערך הוא המוביל. כן, רבותי.

אחד מדוברי המתנחלים השובתים מתאר פגישה מתסכלת עם ראש הממשלה, מר יצחק שמיר. ואני מצטט את לשונו: "כאנו, דיברנו, מסרנו מספרים, העדנו עדויות אישיות. תמונת המצב הועברה כמלוא חומריתה. ואתה רואה מולך את האיש הזה מגלה קוצר רוח, נמאס לו כבר לשמוע, נע בכיסאו כחוסר נוחות ומתופף בעצבנות על השולחן באצבעותיו, אבל בעיקר שותק. אין לו עוז לקבל או לאשר החלטות שישומו קץ למצב הזה". עד כאן לשון אחד מראשי המתנחלים, השובתים רעב זה היום ה-40.

וכאן הבעיה, רבותי וידידי ראשי ישי"ע, שובתי הרעב. ראש הממשלה שותק, הוא עסוק כעת בהכנת תוכנית מדינית, שתהיה אולי מפתיעה. כן, מפתיעה. היא תפתיע אתכם, אותנו ואת כל עם ישראל. ועוד תצעדו כנראה ברחובות ירושלים ובפיכים שירה: רק הליכוד יכול.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת ורדיגר. רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת, ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

חנן פורת (המפלגה הרחית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה וריקה, חברי וידידי שובתי הרעב, ראשי המועצות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. כיוון שהכנסת ריקה, ועמדות האנשים גזורות וחתוכות מראש, ודיאלוג אמיתי איננו מתקיים בבית הזה, אכוון את עיקר דברי כלפיכם, אף-על-פי שמדי יום ביומו אני משתדל לפקוד את אוהל שביבת הרעב, שומע, מאזין, מבקש לסייע ככוחותי הדלים.

חודש שבט. בשבת חגגנו את ט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות. אילן ועם, כי כימי העץ ימי עמי. השורשים, אם יש

בירושלים — אנשים אלה אינם חולמים על כך שמדינתם וממשלתם יקדישו להם משאבים רבים כל כך, זמן וכסף, כפי שמקדישים לקוזקים הנגולים המתיימרים לשבות רעב מול משרד ראש הממשלה.

אדוני היושב-ראש, לפני כשנה, בראשית 1988, שבתו שני צעירים בני 22, חברי קיבוץ שומריה, במשך שבוע במחאה על מדיניות הקיפאון המדיני ועל האלימות של המתנחלים הישראלים בשטחים הכבושים. אל השניים, שישבו באוהל קטן, בגשם ובקור ליד בית ראש הממשלה, לא התייחסו, והתוצאה היתה, חברי הכנסת, שאחד הפחית ממשקלו שמונה קילוגרמים והשני — עשרה קילוגרמים. מעניין לבדוק, אם הקוזקים הנגולים שבהם אנו דנים היום הפחיתו ולו רק מאה גרם ממשקלם במשך 40 יום.

במשך שנים, חברי הכנסת, נאלץ עם ישראל להשקיע משאבים אדירים למען קומץ מטורפים סהרוריים ונורגנים. במשך 14 חודשי ההתקוממות הפלשתינית מושקעים מאמצים אדירים נוספים. אנשים נקראים למילואים לתקופות של חודשיים ומעלה כשנה, מקצצים בחקציבי רווחה, חינוך ובריאות לכל העם כדי לממן את התוספות הללו למשרד הביטחון, ואחרי כל אלה — הגה הם יושבים שם ובוכים ומייללים שזונתים אותם, נוטשים אותם. נציגיהם בכית הזה עלו לדוכן וזעקו וזעקות שבר על כך שאין מטפלים בענייניהם. חבר הכנסת מיכאל איתן, הכהניסט מהליכוד, מדבר על הפקרה ונטישה ושוףן דמעות תנין על למעלה מעשרה יהודים שכבר נפלו ועל עשרות פצועים. חבר הכנסת איתן סופר חללים יהודים, והוא גם תומך קולני, כמוכן, בגיור כהלכה; לכן הוא לא יכניס לחשבון גר פורמלי, אם ייהרג בשטחים הכבושים. גם פצועים אצל חבר הכנסת איתן הם אנשים בעלי דם יהודי בלבד. הוא לא מתייחס למאות חללים פלשתיניים ולא לפי פצועים נכים מגיל חצי שנה ועד 80.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אתה מתייחס לחללים יהודים, חבר הכנסת צירלי ביטון?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הוא מנסה לרגש אותנו בדאגתן של נשים לילדיהן ולבעליהן, הנוגשים דרכם לקניות, לעבודה וללימודים. ממש עצוב לשמוע זאת.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת ביטון, יש פה שאלה. אתה רוצה לענות?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אבל עצוב מעט יותר שילדים פלשתיניים אינם יכולים כלל ללכת ללימודים, כי בתי-הספר סגורים. הם אינם יכולים ללכת לקניות, כי החנויות סגורות. חייבים משוכשים לחלוטין, אבותיהם אינם יכולים ללכת לעבודות הבזויות שמספקים להם היהודים בישראל, אבל הפלשתינים, בניגוד לבכיינים שם בחוץ, מקבלים עליהם כאומץ, בגאווה ובהוקרה את הדיכוי וההרג, את האסונות, את שיבוש החיים הנומליים, ובלבד שלא ייפסק המאבק המופלא שלהם נגד הכיבוש.

חברי הכנסת, איזה הברל בין חבורת בכיינים מפונקים, שיש להם שרים, חברי כנסת, צבא, תקציבים, מוסדות, לבין אוכלוסיה שלמה, הנלחצת תחת שלטון כיבוש, תחת התנהגות ברוטלית ואכזרית של חיילים, שחלקם נאלץ לעשות זאת בתוך מהומה נוראה של ספק מעשי פשע, ספק פשעי מלחמה. ואותה אוכלוסייה, ללא שום גיבוי בשטח, ממשיכה במאבק הגבורה שלה. איזה הברל.

וראי בשעה שהוא אמר: צה"ל עושה את הכול, וכל מגבלותיו אינן אלא במסגרת החוק. מפי אחד מראשי קובעי המדיניות, שדרתו גבוהה משל שר הביטחון, שמענו שמגבלות פוליטיות הן שאינן מאפשרות לעשות את מה שניתן לעשות במסגרת החוק. למשל, גירוש של מאות פורעים ממשוחררי אחמד גיבריל, שידם חזרה ונשלחה להסתה ולידורי אבנים; של ראשי המסתים, אלה שהשב"כ סימן אותם. אילו נקבעה כלפיהם פעולה תקיפה של גירוש על-פי חוק, אפשר שהיה הדבר שם קץ להתפרעות הזאת. ואם הדבר לא נעשה, הוא לא נעשה בגלל מגבלות מדיניות כביכול, מגבלות מדיניות שגם הן מקורן בחולשת הדעת. כי כשאתה מתייחס לאינתיפאדה כחצי סלחנות, כסגנון של איזה מאבק תרבותי עם רבע אלימות, ואינך קורא לילד בשמו ואינך אומר "טרור, טרור, טרור; אכן, בקבוק תבערה וסכין, כמו קלצ'ניקוב, כמו רימון" — הרי בכך אתה עצמך פותח את הפתח לכך שמי שעושה זאת ישאב עידוד מהיחס החצי סלחני כלפיו.

מורי ורבותי, מי שכך סבור, אין בו גם כוח לעמוד בפני ארצות-הברית ולומר לה: על קיום אין מתפשרים. יכולנו לעמוד בפני המגבלות המדיניות אילו היתה בנו נחישות הדעת. נחישות הדעת, ידידי, אינה קיימת בממשלה הזאת. יאמר שר הביטחון, ותמצאו את הדברים האלה גם בהצעת הסיכום שיוסחו חברי הכנסת, גם הקואליציה שאני נמנה עמה: לא בזכותכם יש היום החלטות תקיפות קצת יותר, לא בזכותכם. אבל אתם ואנחנו, חברי הכנסת, יודעים: זו דבר מה, נעשה צעד צעד. כמו ביישוב, עוד עץ ועוד דונם, כך גם בביטחון — עוד הנחיה תקיפה יותר, עוד הכרה באבן כטור, קצת יותר זקיפות קומה. גם במדיניות — מאמץ נחוץ, צעד אחרי צעד, קמעה קמעה, כדרכו של העץ המעמיק שורשים ושולח פארות. לא נוכל ללכת בדרך אחרת. בדרך הזאת אפשר שכבוד גדול לממשלה לא יהיה, אבל כבודה של ארץ-ישראל מונח פה על הכף. נחישות הרצון שלנו, נחישות הדעת שלנו, ההכרה שלנו שהאמת היא דרכנו סופן שינצחו.

על כן אני פונה אליכם ומבקש כחבר, כידיד: נחליף פאזה, נעבור הלאה ממצאיאות של זעקה, של שביתת רעב, מפני שלא היתה אפשרות אחרת — וכבר דיברתי על כך — מכיוון שלא רצינו לאחוז בעשק ולא רצינו שתהיה התפרעות אלימה, רצינו שצה"ל יהיה זה שישלוט במצב. דומה שאמירה זו נקלטה, מיצינו אותה, ועכשיו הגיעה השעה ללכת קדימה בשמחה, כאופטימיות, כעזר, כאמונה, ביצירה ובבניין, וסופה של האמת לנצח.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת חנן פורת. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן.

חברי הכנסת, אני מבקש מאוד להשתדל להקפיד על הזמן. ככל שבוע אנחנו מנהלים דיון מדיני זהה פחות או יותר, ואני חושב ש-10 דקות לכל דובר מספיקות.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום, שבוע בלבד לאחר שהועלתה הצעה בעניין שביתת הרעב על סדר-היום ונכללה בו, היא הגיעה לדיון במליאת הכנסת. אכן, זה סדר עדיפות המצביע על האובייקטיביות של מי שמופקד על סדר-יומה של הכנסת. אנשים שיש להם באמת סיבה טובה לא רק לשבות רעב, אלא לעלות באופן מיידי על סדר-היום של העם, הממשלה והכנסת — כמו, למשל, האנשים שפוטרו מאז הכרזת התוכנית הכלכלית, אלה שהפגינו ובכו אתמול

המתרחש לגד עניינו יום יום? אני הייתי פונה אליהם ואומר להם: רדו מעלינו. הרפו מאתנו. הרסתם לנו את המדינה ואת החיים. צאו מהאוהל העלוב שלכם. צאו מהשטחים הכבושים. אל תכפו עלינו את הטרור שלכם. אל תאלצו אותנו לשפוך דם ולהפוך את ילדינו למפלצות. זוהי הקריאה שהכנסת צריכה להפנות אליהם.

נגד מה בעצם היא השכינה הזאת? — נגד מאבקם הלגיטימי של מאות אלפי פלשתינים, הנאבקים נגד כיבוש ודיכוי ברוטלי שנמשכים 21 שנה. האם נתנה ממשלת הכיבוש כמשך אותן שנים ארוכות של דיכוי לאותם פלשתינים איזו דרך לגיטימית שבה הם יוכלו להמשיך את התנגדותם לכיבוש ואת רצונם במדינה ריבונית לצד מדינת ישראל? לא. הדבר היחידי שניתן לאותו ציבור, וגם הוא נתגלה כשקר וכהונאה, היה הבחירות בשנת 1976. מה נעשה עם אותם אנשים שקיבלו תמיכה מצד אותה אוכלוסייה פלשתינית? — הם גורשו והוגלו או הושמו כמעצרים מינהליים.

נכון, ממשלת ישראל יכלה למנוע את האכיפתא, ועדיין יכולה להפסיק אותה. אך לעולם לא בכוח ובאכזריות וברצח. אלא רק בדרך של משא-ומתן לשלום עם הנציגות האמיתית, הנציגות הלגיטימית היחידה של העם הערבי הפלשתיני — משא-ומתן לשלום על בסיס הכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הערבי הפלשתיני, זכותו למדינה עצמאית משלו לצדה של מדינת ישראל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, אם הוא רוצה לקרוא לי קריאת כינים, אשמח לענות.

היו"ר ש' וייס:

עכשיו לא, זה כבר מעבר לזמן. תודה רבה. מכיוון שאתם שוכנים — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תן לו שישאל, בבקשה, אדוני היושב-ראש. תחיר לו לשאול שאלה. אדרבה, תשאל.

היו"ר ש' וייס:

קצר מאוד.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אני רוצה לשאול אותך, האם שכונת מוסררה בירושלים היא שטח כיבוש?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה מכיר את שכונת מוסררה. אני גדלתי בה משנת 1948. עובדה שהיא לא נקראת שטח כיבוש. היא נכללת והיתה נכללת בגבולות 1967. מי ייתן שנחיה בשלום, גם השכנים היהודים וגם השכנים הערבים במוסררה, הגרים באותה שכונה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון. חבר הכנסת ביטון הלין בראשית דבריו על סדר-יומיה של הכנסת. אני רוצה לקבוע, שכל הנושאים שאושרו לדיון במליאה היו כבר אמורים להיות נדונים במליאה, משום שיש לנו זמן. הם לא נדונו, כי את סדר-היום קובעת האופוזיציה, כאשר היא מעלה הצעות אי-אמון.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה מאשים את האופוזיציה? חבר הכנסת מיכאל איתן, עד כמה שאני יודע, אינו נציג האופוזיציה.

חברי הכנסת, דיברתי קודם על המחיר העצום שעם ישראל נאלץ לשלם, במשאבים ובאנרגיה הלאומית ובכסף. אבל יש מחיר נוסף שאנחנו משלמים למען אותה חבורת בכיינים שבה מבקשים היום לדרוך בכנסת, וזה מחיר נורא מכל מחיר, נורא מכל השקעת משאבים וכסף: המחיר של הפיכת חיילי צה"ל לפושעי מלחמה ולעבריינים נגד האנושות. המחיר הנורא ביותר משולם כאשר חייל נאלץ לבחור בין הסירוב לפקודות בלתי חוקיות והעונש שיוטל עליו בהליכי השיפוט הצבאי לבין ביצוע הפקודות הללו והעונש שיוטל עליו בשל כך — בין שהעונש יוטל על-ידי בית-המשפט בישראל, אם יתברר כאן ועכשיו שביצע פקודות בלתי חוקיות, ובין שיענש על כך בעתיד, כפי שהוא עלול להיענש על-ידי בתי-משפט בין-לאומיים או על-ידי גורמי-הדין של ההיסטוריה.

חברי הכנסת, אני עובר על צדור מקרי של ידיעות מהשכרונות האחרונים, כמו, למשל, עדותו של מג"ד במשפטם של אנשי קריית-ארכע שהתפרעו כדהיישה לפני ההתקוממות. אז עדיין לא היתה להם סיבה לכיינות ולפשעים שאותם הם נוהגים לכנות "נטילת החוק לידים", כי זה קרה ביוני 1987. למשל, ידיעה מפני כחודש על משפטו של המורה מהתנחלות ברצועת-עזה, נווה-הדקלים, המספרת על מה שמכונה "גרימת מותה של הנערה מעזה". גם האירוע הזה היה לפני האכיפתא, אבל האיש אפילו לא נעצר עד תום ההליכים נגדו, שלא כמו מאות נערים הנעצרים על השלכת אבנים, שלא פגעו, עד תום ההליכים. ולמשל, ידיעה על חושב סוסייה, שפצע קשה ערבי שהתלונן על הרג הכבשים שלו. הם יורים גם ככבשים, חברי הכנסת.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

חבר הכנסת צ'רלי ביטון — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

בעל הכבשים התלונן, והגיבור שהרג את הכבשים חבט בו במוט בחול עד שאיבד את הכרתו. יש גם ידיעות רבות מאוד על חעסוקה מוגברת של כוחות צה"ל בגלל פעילות של מתנחלים. יש כאן לפני, חברי הכנסת, כמה ידיעות כאלה, ולא אפרט אותן כרגע כי אין טעם בכך. הדברים ידועים. לפיכך, הטענה של צעקני הבית בשם המתנחלים על שמפקירים אותם — ומישהו כאן עשה השוואה בין המתנחלים לחושבי הצפון — הטענה הזאת כל כך מופרכת על פניה, שאין בכלל טעם להתווכח אתה.

אבל דבר אחד אני מבין באמת. יש היום שר ביטחון שכל העולם מזדעק, ורוב העם בישראל מזדעק נגד הצערים הנוראים שהוא מפעיל בשטחים הכבושים. נגד ההוראות המשתנות כל הזמן לרעה. לפיכך אני לא מבין איך יכול משהו לבוא ברצינות ולטעון נגד שר הביטחון הזה, שהוא לא עושה די כדי לדכא את ההתקוממות. האם אפשר בכלל לעשות יותר? לאן רוצים להגיע, למחנות כפייה? למחנות ריכוז? מה עוד רוצים לעשות כאן? האם העדריות הנוראות והמזעזעות הנשמעות בעצם הימים האלה, במשפטם של ארבעת חיילי "גבעתי", האם אין די בעדריות הללו, אין הן מזעזעות דיין כדי שאותם אנשים יגידו: רגע, לאן אנחנו מושכים את העם הזה? לאן הגענו?

הרי מדברים כאן על ביצוע פקודות שניתנו על-ידי כל דרגי הפיקוד. רבותי, ההגנה של החיילים האלה מעלה את טענת ההגנה המזעזעת שנשמעה במשפטים של פושעי מלחמה לפני 40 שנה, טענה של ציות לפקודות מגבוה. זה מה שהם אומרים, והם גם מוכיחים זאת בראיות, למרבה החלחלה.

אז מה רוצים כאן היום, שאנחנו נעסוק בחבורת שובתי הרעב האלה? על מה ולמה? מדוע לא נעסוק באסון הנורא

וכמו נאצר בזמנו שאמר, שלא אכפת להם אם גם מיליון איש ייהרגו וכלבד שיוכלו לכבוש בחזרה את סיני. לכן אני אומרת, שלא זה סוג ההפסד שאני מדברת עליו.

הם יצאו במטרות פוליטיות. אם הם ידעו שאת המטרות האלה הם לא ישיגו — ואת זה הם לא ישיגו — יהיה להם מה להפסיד באינתיפאדה הזאת.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ישיגו, ישיגו, תקום מדינה פלשתינית.

גאולה כהן (התחיה):

אם הם ידעו, שעל כל פעולה אלימה שלהם תקום התיישבות חדשה, הם יבינו שהם מפסידים, וזאת בדיוק איננו עושים.

הערה שנייה — הוא אמר שהוא יעץ להם: בלי דם, בלי אלימות, רק לעשות מין מרי אזרחי, אינתיפאדה לגיטימית, אבל בלי דם, בלי אלימות. בקריאת בנינים אמרתי לו, שהם לא יכלו להישמע לעצות אלה. הוא נתן להם הרכה עצות שהם נשמעו להן, אבל את העצה הזאת קשה להם לקבל.

גם הדברים שאמר חבר הכנסת דדי צוקר, לאחר הירצחה של עפרה חזה, ב"הארץ" ב־19 באפריל 1987 — — —

היו"ר ש' וייס:

אני חושב שהיתה פה טעות. את אמרת "לאחר הירצחה של עפרה חזה".

גאולה כהן (התחיה):

סליחה, עפרה מוזס. סליחה, שעפרה חזה תאריך ימים. זה סימן לאריכות ימים.

ובכן, לאחר הרצח של עפרה מוזס, הוא הלך למכון ללימודים פלשתיניים של פיילל חוסייני במזרח-ירושלים, ושם הוא ניסה לשכנע אותם, ואמר להם: אל תשפכו דם, אל תורקו בקבוקי תבערה. למה? לא מפני שיהודים נהרגים, אלא, ואני מצטטת: "המתנחלים חיים על הדם. הם זקוקים לדמה של עפרה מוזס והם שותים אותו".

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אוהו, כמה שהוא צדק.

גאולה כהן (התחיה):

"הם צריכים דם, ואתם, הפלשתינים, יודעים זאת ונותנים להם עוד ועוד דם".

לכן, הם לא קיבלו את עצותיו של יוסי שריד. אגב, הוא לא כתב רק את המאמר "מדרך למיגור הכיבוש הישראלי" — שימו לב למלה מיגור. את מי ממגרים? — ממגרים אויב — "למיגור הכיבוש הישראלי". הם כבר ידעו יפה מאוד להבין את כוונת המאמר, והם כבר יחליטו איך למגר אותו, ולא על-פי עצותיו של יוסי שריד. מאמר אחר שהוא כתב הוא לא הזכיר פה, אבל שם נכתבו דברים חמורים לאין ערוך יותר. שם הוא אומר להם: האינתיפאדה היתה לגיטימית כאשר פרצה, והיום, לאחר שנה היא לגיטימית יותר. ב־29 בדצמבר 1988 הוא כתב בעיתון "הארץ": "אם המשמעות העיקרית של טרור היא פגיעה מכוונת, קטלנית, בחפים מפשע, הרי ישראל היא היום גורם טרור מרכזי באזור".

בדברים אלה הוא ממשיך בעצם את מה שאמר ערפאת באותה ועידה ב'נבחה'. הוא לא הסתייג מהטרור שלו. הוא אמר: אני מסתייג מהטרור, אבל במלה טרור הוא התכוון לפעילות של מדינת ישראל.

היו"ר ש' וייס:

שוב אני קובע, שסדר-היום נקבע בלי שום אפליה. כל הנושאים שאושרו לדיון במליאה הועברו לדיון במליאה. הם היו כבר נדונים לולא היה נקבע סדר-היום של הכנסת על-ידי האופוזיציה. אתה הבנת אותי. הבנת אותי יפה.

רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת חיים אורון.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבר התייחסתי לנושא שביבת הרעב הן כמסגרת הצעת האי-אמון והן כאשר העליתי כאן נושאים אחרים.

אני רוצה להתייחס עכשיו בכמה הערות לדברים שנשמעו כאן בקשר לשביבת הרעב. אני לא מרגישה זכות לפנות אל שובתי הרעב ולומר להם להפסיק את שביבתם.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הם לא שובתים רעב, תביטי עליהם, מישוהו שובת רעב? הסתכלי עלי, זה שובת רעב?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת ביטון, ברגעים אלה ממש סיימת את נאומך. אנא, אפשר לבא אחר כך לנאום.

גאולה כהן (התחיה):

להיפך, אני חושבת שצריך לומר, שיתחילו לשבות בהרכה מאוד מוקדם אחרים בכל הארץ, גם בלב תל-אביב ובכל ערי ישראל, בדרך כזאת או אחרת. אי-אפשר לדרוש מהם להפסיק את השביטה שנגרמה על-ידי מצב מסוים ביטחוני ביהודה, בשומרון ובעזה, בלי להפסיק את המצב המסוים הביטחוני הזה.

מי בבית הזה אינו זוכר את הלעג של חבר הכנסת שריד ושל כל אלה שחושבים כמותו לפני שנים, 15 שנים, 20 שנים, 18 שנים, 10 שנים, על אלה שעלו לשם, כמה מטורפים שעלו לשם ללינת לילה בקרונות. כולנו זוכרים את הצחוק שהוא עורר אצל חבריו בנושא הזה. ומהלעג ההוא — למציאות הקיימת היום, של למעלה מ־70,000 מתנחלים. האמת הגדולה ניצחה את הלעג. אני זוכרת — לא בדיוק — את הפסיק האהוב עלי, הפותח את השולחן-ערוך: אל תפחד מן המלעיגים.

אני רוצה להעיר לחבר הכנסת שריד ולחבר הכנסת רמון, שאיננו פה, וגם לשר רבין, הערות מספר בעקבות דבריהם היום, ואולי יותר מאשר לחברי הכנסת, לפרוטוקול. אני רוצה ללוות אותן בכמה ציטטות. קודם כול, בנושא שהתייחס אליו חבר הכנסת שריד, שאמר: הם, חושבי השטחים שמשתתפים באינתיפאדה, פשוט כאו לירי מסקנה, שאין להם מה להפסיד. הוא צודק. זוהי הנקודה העיקרית שבה, אפשר לומר, תיעצר או חימשן האינתיפאדה. כל זמן שהם יודעים שאין להם מה להפסיד — הם ימשיכו. אבל אפשר לגרום להם שלא רק תהיה להם הרגשה, אלא שהם יראו בעליל שיש להם מה להפסיד, ולא 400 הרוגים.

כבר אמרתי בבית הזה, לצערי, שהיחס שלהם — אינני מדברת על האכזות והאימהות והמשפחות — של ההנהגה הפוליטית שלהם, היחס שלה לחיי אדם הוא לא היחס שאנחנו מגלים כלפי חיי אדם. אני מדברת על ההנהגה ולא על האם והאב, ועל האחות והאח, לא על מי ששוכל את הכן, או את האב, או את האח. אני מדברת על אלה שהם כמו סאדאת בזמנו

שאלה אחרונה: אם מותר לירות רק אם זורק האבן הוא למעלה מגיל 16, האם הכוונה היא, שבזמן שאני מותקפת באבנים ולפני שאירה, אבקש מהילד תעודת זהות כדי לוודא את גילו?

כל הדברים המבולבלים האלה נובעים מדבר אחד: המדיניות מבולבלת. דבר אחד אומר לשר הביטחון: שלא יירא ולא ירע מהמפחידים — יכולתי להדגים את עקביות ההפחדה והלחצים, ולצערי הרב, הרבה פעמים זה עבר. אני מקווה, שהפעם הזאת זה לא יעבוד. שישמע לדעתם ולעצתם של המפוכחים וישנה את מדיניותו הכוללת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון.

חברי הכנסת, אני פונה אליכם, לפני שאצטרך לפנות באופן אישי. כפי ששמתם לב, בכל שבוע אנחנו עורכים כעצם אותו דיון. אני באמת חושב, שעשר דקות מספיקות, בהנחה שכל שבוע מתקיים אותו דיון, ונאמרים פחות או יותר אותם דברים. אפשר אפילו לעשות זאת בשמונה דקות, בשבע דקות.

חבר הכנסת אורון, בבקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כעצם רציתי להתחיל במה שהיושב-ראש אמר עכשיו.

היו"ר ש' וייס:

סליחה, זה הדיון הרכיבי שלנו באותו נושא. זה בסדר, לכן אפשר לתמצת.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אנחנו כעצם מנהלים דיון בהמשכים. כל פעם יש לו שם אחר וזה אותו דיון.

מיכאל איתן (הליכוד):

וזה נמשך מאה שנה.

היו"ר ש' וייס:

זה אותו דיון, עם אותם נושאים ועם אותו דקדוק. אפשר לעשות זאת בשמונה דקות.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת איתן, הדיון הזה נמשך באמת מאה שנה. היו בו כמה מערכות וכמה פרקים ופרק אחד אינו דומה לפרק אחר. אנחנו נמצאים עכשיו בסכב נוסף בתוך אותו דיון. מבחינה זאת, העילה לדיון היום, להבדיל מהדיון שהיה לפני שבוע או לפני שבועיים, היא שביתת הרעב. אם בנקודה הזאת לפחות יש לחבר הכנסת איתן ולי הסכמה, היות ששביתת הרעב היא מעשה פוליטי, אחד המעשים הלגיטימיים, מי שבוחר בדרך הזאת, במהלך ויכוח — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): שישבתו באמת שביתת רעב.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת ביטון, היו כאלה שגם לשביתת הרעב של האחיות שנמשכה חמישים-שישים יום, לא האמינו. זה אותו סיפור.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מודה שעניין שביתת אמת, חצי אמת או רבע אמת שקול בעיני פחות, מהטעם הפשוט: משום שבאותו רגע שביתת הרעב היא אחד הכלים במאבק פוליטי, אני כוחן

אעיר שתי הערות לחבר הכנסת רמון, ואחר כך לשר הביטחון.

חבר הכנסת רמון אמר, ש-400 הרוגים לא עוזר. זה נכון, למה שיעזור? איך יעזור? אם ביד אחת אתה הורג ופוצע, וביד שנייה אתה מעודד, אתה עושה הכול כדי לתרום לכך שהם יאמינו שרק בדרך זו תצא מהשטחים, מפני שהם מצליחים מבחינה מדינית? לומר ש-400 הרוגים לא עוזר — כאן גם רציתי להעיר למר רבין. אני לא נמנית עם האומרים, שהוא אינו רוצה שהאינתיפאדה תיפסק, לא, אני מאמינה ביושרו של שר הביטחון בנושא הזה, אבל אינני יכולה להאמין בפירוש הלא-עקבי שלו למדיניות החצייהדיין — מצד אחד הוא אומר: נילחם באינתיפאדה, כאילו אנחנו לא מוכנים לוותר על יהודה ושומרון; ומצד שני: נוותר על יהודה ושומרון, כאילו איננו נלחמים באינתיפאדה. אי-אפשר, זה לא הולך ביחד, כי שורש הדברים הוא אחד. תכלית האינתיפאדה היא שאנחנו נוותר על יהודה ושומרון. אי-אפשר לומר כאן שהוא אינו רוצה לחסל את האינתיפאדה. אני אומרת שהוא לא יודע איך לעשות זאת. מצד שני, גם במישור המדיני הוא עושה הכול כדי לעודד את האינתיפאדה.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אם את רוצה, אין ברירה אחרת.

גאולה כהן (התחיה):

בנושא הזה אומר חבר הכנסת רמון: זה לא עוזר. עכשיו אני שואלת: במלחמת העצמאות, האם לא היינו צריכים לצאת למלחמה מפני שזה לא עזר? האם לא היינו צריכים לצאת למלחמת ששת-הימים מפני שחוזרים על המלחמות? מדוע הם מכריזים מלחמה על מדינת ישראל? — כדי לסלק אותנו מכאן. עובדה שהם שחזרו שוב ושוב על המלחמות.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חברת הכנסת גאולה כהן, חבר הכנסת פארס.

גאולה כהן (התחיה):

סליחה, אל תפריע לי, אין לי זמן עכשיו.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פארס, חברת הכנסת גאולה כהן למעשה סיימה. הזמן שלה תם ממש לפני חצי דקה. אל תפריע לה. תן לה בטובך לסיים. אני אבקש לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

טוב. אם אני צריכה לסיים, רציתי לדבר על הנושא של ענישה קיבוצית.

רציתי רק לומר לחבר הכנסת רמון, שהוא צדק. נכון, הסטטוס-קוו לא יכול להימשך. הוא צריך להשתנות וצריכה לבוא יוזמה שתשנה את הסטטוס-קוו ביהודה ובשומרון, שהוא היום הקפאה של ההתנחלויות ושל ההתיישבות.

לסיים דברי אציג כמה קושיות לגבי ההנחיות בנושא הירי של כדורי הפלסטיק. אני רוצה לשאול: אם מותר לירות רק כאשר זורק האבן מתכוון להרוג, כיצד אדע מהי כוונת הזורק? אם מותר לירות רק אם ההתפרעות אלימה, איך אחליט אם ההתפרעות אלימה או לא? אם מותר לירות רק כאשר מתקיפים על נתיב תחבורה, מה אעשה אם אני מותקפת בשדה או בשביל פתוח? אם מותר לירות רק מתחת לגובה הכרך, ואם אינני קלעית מאומנת והקליע יחרוג סנטימטר לכאן או לכאן, מה אז?

קיבל בשנה האחרונה ממד חדש, והממד החדש הזה הופך את שאלת ההתיישבות והחיכוך בין המתיישבים לבין האוכלוסייה הפלשתינית לשאלה מרכזית.

חברת הכנסת גאולה כהן צודקת. הוויכוח הוא על המשך נוכחותנו בגדה וברצועה. מי שחושב שהמשך נוכחותנו בגדה וברצועה הוא תנאי בל יעבור לקיומנו כאן בארץ מטיל עליו ועלנו כולנו מציאות של חיכוך הולך ומתמשך שלא יימצא שום כוח שבעולם שיקטין אותו, אלא מפעם לפעם הוא יגדל עוד ועוד, וכולנו נעסוק בחלוקה שקיימת בין מרי לבין טרור. אינני מצדיק את הטרור, אני נאבק בטרור, ולכן אני נאבק גם בסרבנות. הוא ימשיך — —

הי"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אורון, אתה מסכים שחברת הכנסת גאולה כהן תשאל אותך שאלה?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני מסכים.

גאולה כהן (התחיה):

שאלתי היא: במלחמות גם כן רצו לזרוק אותנו, האם לא יצאנו למלחמת-נגד עוד לפני שפחדנו את הבעיה מההיבט המדיני הכולל? הלא האינתיפאדה היא מין הכרזת מלחמה. האם אנחנו צריכים לחכות עד שהבעיה תיפתר?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

יש לי הרגשה שתשובתי לא רק שידועה לך אלא היא נמצאת בתוך שאלתך. יש ויכוח בתוכנו על מטרות המלחמה שאת קוראת לה "אינתיפאדה" ואני קורא לה מסלול שניתן לצאת ממנו, ומיום ליום חלקנו באחריות לאי-יציאתנו ממנו הולך וגדל. לא רק אנחנו, אני לא אומר שרק אנחנו אחראים. כאשר אש"ף לא הכיר בנו — חלקם היה גדול יותר; כאשר אש"ף מכיר בנו ומוכן להיכרך אתנו — חלקנו גדול יותר ואחריותנו גדלה והולכת. גם כאן אני לא מסיר מהם אחריות. יש לנו חשבון ארוך מאוד גם עם ההנהגה הפלשתינית. אבל לא זה מרכז הדיון. מרכזו של הדיון הזה הוא האם מידת החיכוך הקיימת בשטח בין המתנחלים לבין הצבא, בין המתנחלים לבין הפלשתינים, היא גורם המוסיף ביטחון או גורם המפחית ביטחון.

לו היה ניתן, היינו יכולים להביא עדויות של אנשי צבא, מותחן היכרות אישית ומי מתוך שירות המילואים, שהיו מעידים על המצב הנוראי שבפנינו עומדים בעימות הבחלי הפוסק הזה, על הצורך ללכת בין הטיפות, על המצב של אי לי מיצר ואוי לי מיוצרי שהצבא נתון בתוכו פה על יד אנדרטה, שם במערת המכפלה ושם בפרוכקציה שגם חלק מהמתנחלים רואים בה פרוכקציה. אבל ההיגיון של הדברים הוא, שתמיד יש מישהו קיצוני וכעבור עוד חודש או עוד חודשיים הפחות קיצוניים מיישרים קו לפיו.

יגאל הורביץ (הליכוד):

11 היישובים בנגב היו הפרוכקציה הכי גדולה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

11 היישובים בנגב היו מעשה חלוצי של הציונות. חבר הכנסת הורביץ, 11 היישובים בנגב היו מעשה של הציונות שהבטיח לנו את הנגב.

יואש צידון (צומת):

למה?

אותה על-פי עמדות המוצא הפוליטיות שלי. אני מאוד מזדהה עם מפגין של "שלום עכשיו" שהפגין אתמול או היום, ואכל טוב קודם לכן ואכל אולי טוב אחר כך, ואני מזדהה עם מטרת הפגנתו, ואינני מזדהה ואני מבקר מכול וכול את מטרת השכינה שאותה נקטו ראשי היישוב בגדה וברצועה, ואני כוהן אותה על-פי זה. זה עוד אחד הסיכויים בתוך ויכוח מתמשך. הכלי הפעם הזאת הוא שכינת הרעב. באיזו מידה השכינה זכתה לתשומת לב ציבורית רחבה או פחות — —

הי"ר ש' וייס:

יש כאן שאלה גסטרונומית.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה להבין: האם אתה שולל את זכותם לביטחון, שזה נושא שבינת הרעב?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת איתן, אני לא שולל את זכותם לביטחון. יש לי אתם ויכוח גדול מאוד, זה שורשו של הוויכוח — איך מגיעים לביטחון אמת של העם היושב בציון.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שישבו בפתח-חוקה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

יש על זה ויכוח גדול. הוויכוח הזה מתנהל בחריפות זה 21 שנה. אני מקווה שהוא לא יתנהל עוד 21 שנה, אבל זה באמת שורשו של הוויכוח.

כאיש התיישבות אני אומר: מה הדיבור הזה אם בגבול הלבנון היה דבר כזה? האם ההתיישבות בגבול הלבנון היתה חלק מן המאבק הפוליטי בתוך החברה הישראלית? ההתיישבות מעבר ל"קו הירוק" מאז מלחמת ששת-הימים היתה נגד יהודים, לא נגד ערבים. אני מצטט שר ביטחון בממשלת ישראל שאמר לי בתוכני קיבוץ גשור המופגז, כששאלתי אותו למה הקימו את גשור — לא גשור של היום אלא גשור בגלגול הראשון שלה, מול תל-פארס — הוא אמר לי: כדי שבויכוח אתכם ועם שכמותכם לא נזוז מפה. אז מה הדיבור הזה עכשיו על ביטחון? הכניסה לתוך מרכז חברה נתונה בוויכוח עם היהודים ולא בוויכוח עם הערבים. כי בוויכוח עם הערבים היא לא גרמה לשום דבר אלא להיפך. היא נתונה בוויכוח עם היהודים, החל במלון "פארק" עבור בהפקעת השטחים של ג'עברי וכלה במה שקורה עכשיו. לכן אל תשאל אותי מה אני אומר על הביטחון.

חשבתי תמיד ואני חושב גם היום, שחובתה של מדינת ישראל להבטיח את ביטחון תושביה. אבל חשבתי תמיד ואני חושב גם היום, שהשימוש בהתיישבות כאחד הכלים במאבק הפנימי הפוליטי בחברה הישראלית זה נשיאת שם ההתיישבות לשווא. אם כן, אל תשאל אותי עכשיו מה אני אומר על ביטחון. החיכוך צמח באינתיפאדה? החיכוך לא צמח באינתיפאדה. אני עוד זוכר תקופות שבהן הסבירו לנו כי בקריית-ארבע צומח מודל של דר'קיום בשלום. אני זוכר עימות עם אליקים העצני בחדר האוכל של קיבוץ. כשהוא הסביר בפני עם ועדה שיש לו עובד ערבי והוא עובד בבית-החרושת לפלסטיק וצומחת הדוגמה של דר'קיום בשלום. איפה? המלל הזה נגמר היום. זה גורם של חיכוך קבוע ומתמשך. האם הוא נוצר בשנה האחרונה? האם הוא לא היה קיים קודם לכן? האם הוא לא התגלגל בכל מיני צורות במהלך 20 השנים האחרונות? הוא

אצבע-הגליל לפני מלחמת ששת-הימים. על מה נשענו אלה בעמידתם? — על הידיעה שכל הארץ עומדת מאחוריהם, על הידיעה הברורה שביתם אינו נושא למשאיותם ועל ידיעת כללי המשחק, גם כשאלה מכחישים ספיגה. כולנו נשאנו אותם על כפיים וחזקנו את רוחם.

מה קורה כיום ביישובי ישי"ע? מדוע שובתים? המדינה המיישבת מרבת כיום בחצי פה, מגמגמת, על נחישותה להמשיך לגונן עליהם. פצעי חבל-ימית טרם הגלידו. מסיתים מבית ומחוץ מציגים את יישובי ישי"ע כמכשול בפני השלום ועושים הכול כדי לרפות את רוח המתיישבים. ביתם הוא נושא למשאיותם. העם המפולג אינו עומד מאחוריהם כצוק איתן, וכללי המשחק אינם ברורים כלל וכלל, ויסלח לי שר הביטחון, אינני מאמין שאני היחיד שאינו מבין. הקריקטורה שהתפרסמה היום ב"מעריב" מספרת הכול על סרכול ההוראות.

קיימת הרגשת חידלון, רכותי. לא חידלון המתיישבים אלא עייפות חלק ניכר מהיישוב מהגשמת הציונות, בתוספת איבה גלרית שאנשים המרמים את עצמם ואת העם מבטאים בשפע. אלה בינינו שהם די מבוגרים וזכרים את המחנה של מגנס, את מחנה השלום — ברית-שלום. אילו היו אנשי ברית-שלום בשלטון, לא היתה מדינת ישראל, לא חלקה ולא מקצתה. כיום, לצערי, קמה ברית-שלום, והיא כאן.

בקשה לי לשובתים, כי יפסיקו לשכות. את המשוכנעים בצדקתם אין צורך לשכנע, ואת נציגי אש"ף באולם הזה הם לא ישכנעו באמצעות שביתתם אלא יחזקום.

בקשה לי לממשלת ישראל, לכל לגיון השרים הנעלמים דרך קבע מהאולם הזה — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
מי הם נציגי אש"ף באולם הזה?

הי"ר ש' וייס:

נשאלה שאלה. אתה לא חייב לענות, אבל אתה רשאי.

יואש צידון (צומת):
מה השאלה?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
מי הם נציגי אש"ף באולם הזה?

יואש צידון (צומת):

יש נציגי אש"ף באולם הזה. אדוני, אם אתה לא מכיר אותם, אכיר לך אותם אישית.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
— — —

יואש צידון (צומת):

זה ללא שינוי. יש.

הי"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז, אתה עושה כאילו מאמץ להתנקות.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
— — —

יואש צידון (צומת):

לא, אתה נקי. אתה מגנס, אתה לא נציג אש"ף.

אני חוזר, בקשה לי לממשלת ישראל, לכל לגיון השרים הנעלמים דרך קבע מהאולם הזה: הירפאו מתסמונת "סליחה שניצחנו"; הפגינו את הנחישות שהפגנתם בעמידתכם מאחורי

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

משום שהיתה הסכמה בתוך העם היהודי ואין ויכוח על השאלה הזאת.

מיכאל איתן (הליכוד):

ויקטור שמ"טוב הסכים להרבה מאוד יישובים.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת איתן, יש לי הרגשה ברורה שאם יתברר לך שויקטור שמ"טוב לא הסכים, זה לא ישנה את דעתך.

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא הצביע בממשלה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

האם בחירת האקט הפוליטי הזה שנקטו המתיישבים נכון או לא נכון, זאת הכרעה שלהם. האם אנחנו צריכים לעשות השלמה באמצעים ההדדיים? אני מקווה שלא. אבל אם בחרו כזה, צר לי על כך. אני חושב שמוטב שהוויכוח הזה יתנהל במסגרות אחרות, ולא באמצעים מהסוג הזה.

לא יהיה אפשר לברוח משורשו של הוויכוח. שורשו של הוויכוח הוא שחוצה את החברה הישראלית זה 20 שנה ויוצר בה שטע ההולך ומעמיק. אין פה שום ניסיון של כיפוף ידיים. שום ניסיון של משהו מאתנו לעמוד בתחושה שמה אין הוא חדר ריו לביטחון המדינה ולביטחון מתיישביה. אני אומר את האמירות הללו גם כאיש התיישבות, כמי שגר 800 מטר מגבולו של "הקו הירוק". אנשים חיו בצלן של מתיחויות ביטחוניות בגבול הצפון ובגבול ירדן ובגבול מצרים. איש אינו לוקח שום מנופול על התחושות הללו.

החברה הישראלית ידעה להתלכד כאשר היתה לה תחושה, שהעמידה מאחורי יישובי הרצועה בשלב מסוים, או יישובי גבול הצפון בשלב מסוים, או יישובי גבול ירדן בשלב מסוים, היא חלק מהמאבק הכולל והמוסכם שלנו על ביטחונה של המדינה.

הוויכוח המלווה את מעשה ההתנחלות מאז מלון "פארק" ועד ימינו הוא כעצם ביטוי של ויכוח הרבה יותר עמוק; ולצערי הרב, כפי שאמרתי קודם, ההתנחלות היתה אחד הגלגולים של ויכוח זה ואחד השימושים הפחות טהורים בשם ההתיישבות.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים אורון. רשות הדיבור לחבר הכנסת יואש צידון, ואחריו — לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

יואש צידון (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה וריקה — — —

הי"ר ש' וייס:

לא, לא, אני מוחה.

יואש צידון (צומת):

כמעט ריקה.

הי"ר ש' וייס:

זה נרשם בפרוטוקול. אינני חושב שהכנסת ריקה.

מיכאל איתן (הליכוד):

מלאה יותר מהממוצע.

יואש צידון (צומת):

נכדוק אחזים.

שמעתי את דברי שר הביטחון על עמידת יישובי הצפון. כולנו מתפעלים עדיין מסיפורי היישובים האלה של

קורה? סיפרו לנו שיש לנו צבא גדול וחזק והוא יגן עלינו — איפה הוא? סיפרו לנו שממשלת ישראל שלחה את הורינו להתיישב באלפי-מנשה וביקר, אם כן למה היא מתעלמת מאתנו?

הילדים האלה שואלים: מדוע הממשלה לא מרשה להורינו להתגונן ולהגן על עצמם ועלינו? סיפרו לנו בגאווה על הגנה יהודית כנגד פוגרומים בגולה, ואילו כאן בארץ? סיפרו לנו על הגנה מרחבית, על דגניה ועל גבעה, מדוע זה שונה בהר-ברכה?

הילדים האלה שואלים: מדוע אסור לצלם את האוטובוס שנשרפנו בו? מדוע כשהורגים אותנו באבנים ובאש טוענים יהודים שזה איננו טרור? מדוע הם אומרים שזה לגיטימי? מדוע אסור לנו לצאת לטייל מחוץ ליישוב כמו שעושים ילדים בכל מקום בעולם?

הילדים האלה שואלים עוד כל מיני שאלות טיפשיות כאלה, ואני כאמת אינני יודע מי צריך להשיב עליהן ומה ניתן להשיב עליהן.

הילדים האלה הם טל מוזס כן החמש, רמי חבה כן השבע, תרצה פורת בת הארבע-עשרה, נתנאל וייס כן השלוש, רפאל וייס כן השנתיים, אפרים וייס כן החודשיים, השם ייקום דמם.

וגם למבוגרים מותר לשאול שאלות טיפשיות כאלה, והם מרגרט רוזנר מאלפי-מנשה, עכשיו בבית-לוינשטיין, אלי כהן זיכרוננו לברכה ממושב שקף, עפרה מוזס זיכרוננו לברכה מאלפי-מנשה, רחל וייס זיכרוננו לברכה מירושלים, יעקב פרג זיכרוננו לברכה מהר-ברכה, ארתור הרסטיג זיכרוננו לברכה מפתח-תקווה, שמעון אדרי זיכרוננו לברכה מפתח-תקווה. השם ייקום דמם.

וגם לנו, אזרחים שעדיין לא נפגעו, מותר לשאול.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — לחבר הכנסת משה רפאל גפני.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מטעם הדברים, הנושא המועלה היום לדין מעורר ויכוח מדיני לגבי אספקטים רחבים. והשאלה שאנחנו צריכים לשאול את עצמנו היא לא רק שאלת ההתנהלות ושכיתות ואינתיפאדה, אלא שאלת הפתרון הפוליטי הכללי של הבעיה העומדת בפנינו.

יש כאלה בבית הזה הטוענים שזכותנו על ארץ-ישראל היא זכות דתית, היסטורית, ואי-אפשר לוותר עליה. אותם אני שואל: אם כך הדבר, מדוע הם מוותרים על עבר הירדן המזרחי? עוד לא שמעתי אפילו חסידי ארץ-ישראל השלמה הטוענים שאנחנו צריכים להתנחל או לשאוף לסיפוחו של עבר הירדן המזרחי, שהרי לפי נחלת אבות גם הוא חלק מארץ-ישראל.

יואש צידון (צומת):

זאת תוכנית החלוקה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

זאת תוכנית החלוקה. אבל מי שחושב על הסוגיה במונחים דתיים מיסטיים, הרי על-פי גרסתו גם עבר הירדן המזרחי צריך להיות בכלל תביעתנו.

יגאל הורביץ (הליכוד):

עזוב את התקליט הזה. דבר על הנושא.

יישובי הצפון: שתפו את היישובים בהגנה על עצמם; ואל תראו את עצמכם כמפריד בין הניצים.

אם קווי 1987, שנת תחילת האינתיפאדה, אינם לגיטימיים, מדוע יהיו קווי 1967 לגיטימיים? ומדוע קווי 1917 או 1947? הפסיקו לשחק ולהצטעצע. עשו את המוטל עליכם. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת יואש צידון. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם פורז.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, ראשי המתיישבים בישי"ע, אין לי זכויות יוצרים מלאות על הדברים שאגיד כאן. אני כמעט עושה פליגיאט מתוך "דברי הכנסת". לוקח חלק מדברי אחרים ומתאימם לצרכי ולהשקפותי, ויסלח לי המחבר המקורי, שאיננו באולם, על שהוספתי ושיניתי והבאתי דברים, שהוא, משום מה, דילג עליהם והחסיר אותם.

כזאת וכזאת שיכלה החרב, החרב המתהפכת של האינתיפאדה. היא שיכלה יהודים והיא שיכלה ערבים, היא גרמה לאסונות כבדים, וכל אסון, כמובן, מזעזע אותנו וקורע את לבנו.

בימים האחרונים, ואולי לא כל כך בימים האחרונים, אנחנו עדים לעשרות ואולי למאות התנכלויות לכלי רכב יהודיים באזורי ישי"ע. מי כבר סופר? ומה שמבעית, אם יש דבר מבעית כמוהו, זו השגרה שנקלענו אליה, שגרת הימים, שגרת החיים, שגרת הלב. כך זה קורה, כאילו זה חייב לקרות. דברים מוכרים לכם.

ואלה הם פניה המכוערים של האינתיפאדה, ואכן מדובר במספרים, והמספרים כאילו עמומים, אך המספרים האלה בכל זאת מדברים, ואולי אפשר לומר שהמספרים האלה צועקים, וכדאי שנשמע את צעקתם של המספרים גם אם הם אך ורק מספרים. אלה הם פניה של האינתיפאדה לאחר 12 חודשים, עד דצמבר 1988, לפי מקורות רשמיים, ויש לי סיבות טובות להעריך שהמספרים הם הרבה יותר גבוהים: 15,070 אירועים ביהודה, כשומרון וכעזה. אירועים הם התפרעויות, מחסומי אבנים, הבערת צמיגים, זריקת אבנים. אירועים בחבל-עזה — 4,324. השלכת בקבוקי תבערה ביהודה וכשומרון — 969; בחבל-עזה — 349. דקירות סכין ביהודה וכשומרון — 34; בחבל-עזה — 11. שימוש בנשק חם ביהודה וכשומרון — 3; בחבל-עזה — 4. השלכת רימוניידי ביהודה וכשומרון — 28; כעזה — 5. מטעני-צד — 15.

ואני רוצה לומר לכם, ידידי, שגם ילדים מתים שואלים שאלות, אלא שהשאלות שלהם קשות יותר. את מי הם שואלים, אינני יודע. אותנו הם שואלים. למשל, הם שואלים שאלה כזאת, אינני יודע אם זו שאלה חכמה או שאלה טיפשית, אבל הם שואלים: למה זורקים עלינו אבנים ואנחנו עדיין ילדים? למה שורפים אותנו באש כאשר אנחנו עדיין ילדים ולא עשינו רע לאיש? מדוע הרגו אותנו? רק מפני שאנחנו יהודים?

הילדים האלה שואלים: למה יהודים מתחכרים אל רוצחיהם? למה יהודים מגינים עליהם ומצדיקים אותם? למה יהודים נפגשים ומתחבקים עם רוצחיהם? מדוע יהודים שונאים אותנו?

הילדים האלה שואלים: הורינו סיפרו לנו ששרפו יהודים באירופה, אבל בארץ-ישראל זה לא יקרה, אם כן מדוע זה

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
תיכף אדבר על הנושא.

משה רפאל גפני (דגל התורה):
זו לא מיסטיקה, זו הבטחה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
זו הבטחה, אז למה לא לממש אותה?

יש אחרים האומרים שהשיקול הוא שיקול ביטחוני, ההתנחלות מבטיחה את ביטחון ישראל. אם כך הדבר, למה איננו מתנחלים בדרום לבנון? למה אנחנו סומכים רק על גנרל לאחד? גם שם אפשר להתנחל מטעמי ביטחון. נקים כמה יישובים, וזה יגן על יישובי הצפון. הווי אומר, הבעיה לגמרי לא פשוטה.

יש אדם אחד בבית הזה, או לפחות סיעה אחת שאני מסוגל להבין אותה. אני מסוגל להבין את התזיה של "מולדת". אני חושב שזאת תזיה לא ריאליסטית, אבל התזיה אומרת: ניקח את כל הערבים, נזרוק אותם מכאן, ובוזה נגמר העניין.

רחבעם זאבי (מולדת):
מעולם לא שמעתי שאמרנו "נזרוק". אמרנו "טרנספר מרצון". ואתה בעקשנות משקר ומלעיז.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
בסדר. אני מעדיף, בדרך כלל, להתעלם מחבר הכנסת זאבי. ככל שאני פוגש אותו פחות — יותר טוב.

מיכאל איתן (הליכוד):
אבל תענה על השאלה שלו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אינני רוצה לענות לו. אני לא מנהל אתו דרשיח.

מיכאל איתן (הליכוד):
זאת אומרת, אתה מודה — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני לא מנהל אתו דרשיח. אני לא מנהל דרשיח עם חבר הכנסת זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):
שקן. אתה משקר ביודעין. תוכיח.

היו"ר ש' וייס:
חבר הכנסת זאבי, הירגע. אני רוצה להסביר משהו.

רחבעם זאבי (מולדת):
אדוני היושב ראש, זו הפעם הראשונה שאני קורא קריאת ביניים בבית הזה — — —

היו"ר ש' וייס:
זה נכון.

רחבעם זאבי (מולדת):
— — — יש גבול לשקרים של האיש הזה.

היו"ר ש' וייס:
אינני מפסיק אותך. אני רק רוצה להעיר הערה. גם אם חבר כנסת איננו משיב תשובה, בפרוטוקול נרשם שהוא לא השיב תשובה וכל מי שקורא את הפרוטוקול יכול להתרשם מכך כפי שהוא רוצה. מבחינת הסדר הפרלמנטרי הוא איננו חייב להשיב תשובה. כאן הושמעה קריאה ועוד קריאה, חבר הכנסת פורז לא השיב, זו זכותו. אינני יכול לחייב אותו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני מתווכח עם התזיה של תנועת מולדת. עם חבר הכנסת זאבי באופן אישי אינני מתווכח. במודעות שאנשי תנועת מולדת פרסמו הם הצביעו באופן מפורש על כך שהאלטרנטיבות הן או שהערבים יורקו אותנו לים או שאנחנו נצליח לדחוק אותם מכאן. ואני אומר שאני אינני מאמין, ושוש אדם בירדעת איננו מאמין — — —

רחבעם זאבי (מולדת):
אתה ממשיך לשקר ביודעין. אתה שקרן, אתה שקרן, אתה שקרן. שלושה סימני קריאה.

היו"ר ש' וייס:
חברי הכנסת, יש לי כאן בעיה — — —

רחבעם זאבי (מולדת):
יש לך בעיה, תשתלט על שקרנים.

היו"ר ש' וייס:
הבעיה שלי כיושב ראש הישיבה היא שונה. ההאשמה שהטחת כאן בנואם היא מלה פרלמנטרית. אבל אם אתה חוזר עליה עוד ועוד, זה כבר מפסיק להיות פרלמנטרי.

חבר הכנסת פורז, אני רוצה להציע הצעה, אינך חייב להיעתר לה. אתה קבעת כאן קביעה מסוימת. חבר הכנסת שאליו כיוונת את דבריך אומר לך בלשונו שהקביעה שלך איננה נכונה לחלוטין. אולי אתה מוכן להתייחס לזה?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
לא. אני אמרתי דבר אחד. יש לי בעיה אישית עם חבר הכנסת זאבי — — —

היו"ר ש' וייס:
אני הרגשתי.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
— — — אינני מתייחס אליו. בעיני הוא לא קיים.

היו"ר ש' וייס:
לא צריך לחזור על זה שלוש פעמים מעל הבמה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני מבקש ממך, אדוני היושב ראש, אני אומנם חבר כנסת חדש פה, אבל אם אתה חושב שהסדר הנוכחי הוא שחבר כנסת יעמוד פה באולם ויועק בצורה ברוטלית "שקן, שקן, שקן", והכול יעברו על כך לסדר היום, אם זה הנוהל — אני חושב שזה מכיש את הפרלמנט. זכותו לומר את דבריו בכוא העת.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז, אני רוצה להסביר את עמדתי. כאשר חבר כנסת עולה על הדוכן ואומר דברים קשים מבחינתו של חבר הכנסת הנפגע, והלה רוצה להגיב על כך, וחבר הכנסת שעל הדוכן שוב חוזר על הדברים, והנפגע שוב רוצה להגיב על כך — אני מתקשה מאוד לקבוע כאן כללי נימוס. יש פה ויכוח על האמת. זה יירשם בפרוטוקול. ויש לנו בעניין זה ניסיון עשיר מאוד. אלה מלים שהושמעו בבית הזה אין ספור פעמים. יש לך הזדמנות להוכיח שחבר הכנסת זאבי טועה, הוא ביקש ממך להוכיח את זה ואתה לא השתמשת באפשרות הזאת. זאת מלה לא נעימה, אבל היא בהחלט תיכנס לפרוטוקול, אלא אם כן חבר הכנסת זאבי ירצה לוותר עליה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני רוצה לומר דבר פשוט מאוד. אם משהו נפגע מרברים שאמרתי והוא מבקש רשות דיבור — אינני מתנגד לרדת מהדוכן כדי לאפשר לזה שאחרי לומר את דברו.

הי"ר ש' וייס:

לא, הוא דיבר לפניך.

זלמן שובל (הליכוד):

— — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אתם מוכנים לזה? אני לא.

הי"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז, יש לי בקשה. יש לנו בעיה עם הזמן. יש הרבה מאוד דוברים. אני מבקש להתייחס לרוב השאלות ששואל הנואם מעל הדוכן כאל שאלות רטרוריות.

זלמן שובל (הליכוד):

חבר הכנסת פורז, אתה רוצה לומר לנו, שמוותו יהודי לחיות בברוקלין, אבל אסור לו לחיות ביהודה, בשומרון ובבזזה?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

זו שאלה אחרת לחלוטין. הבעיה של מגורי יהודים בברוקלין היא שאלה אחרת לחלוטין. כאשר יהיה שלום בין ישראל לערב, לא אתנגד שיהודי שירצה לגור ברב-עמון יקנה לעצמו דירה בפרבר על-יד הווילה של חוסיין. אבל, אין כאן הקבלה. אלה לא יחסי שלום. אולי חלק מהיהודים פה אינם מרצים, והיו דברים מעולם, ואולי ירצו לחזור לבגדד. אבל, אם אתה מאפשר לאנשים הגרים בישראל בתוך גבולות ה"ק הירוק" לעבור לצד השני, ואתה רוצה להיות דמוקרט וצודק, אתה צריך גם לאפשר את הדבר ההפוך, שאם לא כן, אתה גזען.

אני אינני רוצה, שאנשים שגרים בשכם ובחברון יחזרו ליפו, לחיפה או ללוד. לכן, אין לנו ברירה אלא למתוח את הקו הזה, שהוא לכאורה מלאכותי, אבל הוא בכל זאת מאפשר איזה דו-קיום. צריך לכבד ולומר: אנחנו מאפשרים לערבים בשטחים האלה לקיים את המסגרת שלהם, והם צריכים לאפשר לנו לקיים את המסגרת שלנו בגבולותינו.

אני רוצה להצביע על בעיה נוספת, חמורה מאוד, שאינה נוגעת כלל לשאלה הפוליטית. זו בעיה הומניטרית — בפעם הקודמת אמרתי שלא יורים בילדים, לא כדורי פלסטיק ולא כדורי גומי, כי ילדים נהרגים גם מכדורי פלסטיק וגם מכדורי גומי. כשאמרתי זאת עזקה חכרת הכנסת גאולה כהן בקריאת ביניים, שאלה חיילים. אני כופר בזאת מכול וכול. ילד שמוסת על-ידי הוריו או על-ידי מי שלא יהיה חורק אבנים וגם מסכן חיי אדם, לא יורים בו. לא יורים בו.

היום היתה מסיבת עיתונאים, והשתתף בה מפכ"ל המשטרה. שאלו אותו האם הוא עומד לשנות את נהלי הפתיחה באש, או לשנות משהו במדיניות המשטרה במזרח-ירושלים, והתשובה היתה שלילית. גם במזרח-ירושלים היתה אינתיפאדה. זה רק מוכיח, שבהיערכות נכונה של כוחות הביטחון אפשר למנוע הרג. אני מצפה שמערכת הביטחון שלנו, דהיינו צה"ל, תאמץ לעצמה את אותם עקרונות שלפיהם פועלת המשטרה ותמנע הרג. תודה.

הי"ר ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת פורז. רשות הדיבור לחבר הכנסת גפני.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יורשה לי להעיר לחבר הכנסת פורז, שאני כחבר הכנסת מתקומם על זה שאתה עומד מעל הדוכן ומצהיר, שאינך מוכן לדבר עם חבר כנסת אחר, וזאת כאשר אנחנו מדברים על משאומתן עם ערבים. ויש בינינו אפילו שמדברים על משאומתן עם אש"ף. קיים נוהל שלפיו מכריזים חברי כנסת לאחר נאומם הראשון. הדעות של

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

הייתי רק מבקש ממך שפרט לקריאת ביניים פה ושם, שהיא דבר לגיטימי, לא יעמוד פה חבר כנסת ויועק אין ספור פעמים ויפריע לחבר כנסת אחר לדבר.

הי"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז, קריאות ביניים מקובלות בבית הזה, גם כאשר זה גורם לכך ששר לא ירצה להשיב. זה לא דבר זר לבית הזה. אני חושב שכל חבר כנסת, בדברו מעל הדוכן, צריך להביא בחשבון שיישמעו בעת נאומו קריאות ביניים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אין לי בעיה עם קריאות הביניים, זה כלל לא מדאיג אותי. אני חושב שהנוהל הפרלמנטרי נפגע על-ידי התנהגות ברוטלית כזאת. אבל אני לא מצפה להתנהגות תרבותית מצדו של חבר הכנסת זאבי.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

הי"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, מספיק. חבר הכנסת פורז, אתה יכול כעת להמשיך בנאומך. אני אפילו לא בטוח שאתה מצטער על קריאות הביניים שהיו כאן. היתה לי הרגשה שהיה פה שיתוף פעולה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני רגיל לדברים יותר גרועים מצדו של חבר הכנסת זאבי.

אשר לעניין ההתנחלויות — בהסכמי קמפ-דייוויד דיברו על אוטונומיה מלאה. ברור לחלוטין, שכאשר יש התנחלויות, אינך יכול להעניק אוטונומיה מלאה. זו פארסה לומר, שאוטונומיה יכולה להינתן רק לתושבים. אינך יכול להעניק אוטונומיה, אלא אם אתה תוחם אותה ומגדר אותה בטריטוריה ואומר: בטריטוריה הזו אנשים אלה מנהלים את השלטון הפנימי. אתה לא נותן להם צבא, אבל אתה נותן להם לנהל את ענייניהם באופן פנימי. ההתנחלויות הן מכשול להשגת האוטונומיה. אוטונומיה לעולם לא יכולה להצליח כאשר יש התנחלויות.

אינני נמנה עם חסידיה של האוטונומיה. אני לא מאמין לפתרון הזה. מי שמאמין בפתרון הזה הוא הליכוד. אבל, אם יש משהו שמכשיל את הפתרון האפשרי הזה, זה בראש ובראשונה הקמתן של ההתנחלויות. מי שבא ואומר, שיהודים רשאים להתנחל בהר-ברכה וכלב חברון, צריך להסכים שאותם תושבים הגרים בחברון יבואו ויתנחלו ביפו, או שיחזרו לחיפה. אינך יכול למנוע זאת מהם.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש ערבים ביפו — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני לא מדבר על ערבים הגרים ביפו. אני מדבר על שינוי הסטטוס-קו. אתה מדבר על מצב של הגירה מעברו המערבי של ה"ק הירוק" לעברו המזרחי של ה"ק הירוק". אתה נותן לאנשים שקודם התגוררו בכפר-סבא ובתל-אביב לגור בתוך שכם. אם כן, אתה צריך לתת אפשרות לאנשים שגרו בשכם לפני המצב הזה לחזור ליפו אם הם רוצים. אתה מוכן לזה? אני לא מוכן לזה.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

הכול מסכימים שמהו צריך להיות קודם. הלוואי ש הסכמה בין כל חלקי הבית, שאנחנו צריכים ליוזם את ההחלף ולא לחכות לאחרים. את זה אני אומר פה כבר בפעם הרביעית.

אשר לטרור, כמעט כל היהודים מתקוממים באופן חמור נגד הטרור המשתולל גם ביהודה ובשומרון וגם בכל רחבי ארץ-ישראל. עצם העובדה — וזאת אנחנו יודעים — שכאשר עומדים ומדברים על שלום, גם באש"ף, רוצחים נשים וילדים, גורמת לכך שלב כל יהודי מתפלף למראה הווזעה הזאת. וזה אינו סותר את העובדה שאנחנו חייבים להיות ריאליים ולדעת שאנחנו חייבים לנקוט יוזמה מדינית.

כיוון שנושא הדיון היום הוא שכיית הרעב, אני רוצה לפנות לשוכתי הרעב. כיוון שרבים מאוד מתוכם ורבים מאוד מכין המנהיגים ביהודה ובשומרון הם יהודים דתיים, אני רוצה לפנות אליהם כיהודי דתי ולומר: בהלכה היהודית קיימים צומות, צומות שנתקנו על-ידי חז"ל, והם למשך יום אחד והם באים על-מנת להחזיר את העם בתשובה. ביהדות לא קיים מושג של שכיית רעב כהפגנה. אני מבין ללבם. אני חולק עליהם, אבל אני מבין ללבם. כאשר יהודים נמצאים בסכנת חיים — כלי להיכנס לפתרונות ולומר מי הכניס את עצמו לאן — בגלל עצם העובדה שהם בסכנת חיים, של נשים וילדים, ורואים את הטרור מול עיניהם, אני מבין ללבם. אבל, אני פונה אליהם בקריאה מעל הדוכן הזה: אנא, הפסיקו את שכיית הרעב. אין זה לפי רוח היהדות, זה מסוכן, היהדות מתנגדת לזה. אפשר לעשות הפגנה זאת בכל דרך אחרת, אבל לא בדרך של שכיית רעב.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, אחרונות המשתתפים בדיון זה. לאחר מכן יבוא תור הודעות הסיכום וההצבעות.

מיכאל איתן (הליכוד):

צריכה להיות תשובה של המציע.

היו"ר ש' וייס:

האם זה הכרחי? חשבתי שזה יתמצה בהודעת הסיכום.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נמצאים במסגרת דיון שתחילתו בנושא שכיית הרעב של ראשי יישובי יש"ע מול משרד ראש הממשלה.

במסגרת ההצעה לסדר-היום אמר חבר הכנסת מיכאל איתן, שהוא עולה לבמה, כדי "להביע מחאה נרגשת נוכח הפחדנות של שרי הממשלה ששלחו את האנשים האלה לאן שהם יושבים שם היום".

חבר הכנסת רחבעם זאבי אמר, ש"שכיית המחאה באה להוציא אותנו מהשאננות ומההשגרה ומהעיסוקים החשובים והפחות חשובים, שבהם אנחנו אוכדים ועוכרים, כדי שנתמסר ללא דיחוי לנושא הביטחון באזור יהודה, שומרון ועזה".

נדמה לי שלא דבריו של חבר הכנסת מיכאל איתן ולא דבריו של חבר הכנסת רחבעם זאבי בדיון הקודם נכונים. משום שאין יום שאינו עוסקים בנושא זה, אם במסגרת הכנסת ואם במסגרות אחרות, ודאי שאין יום שהממשלה וכוחות הביטחון אינם עוסקים בנושא. גם כינוי שרי הממשלה "פחדנים ששלחו את האנשים האלה לאן שהם יושבים שם היום" — זה איננו נכון. נדמה לי שלא תמיד שלחו את האנשים, אלא חלק נרחק לשם.

סיעת דגל התורה אינן מקבילות לאלה של סיעת מולדת, אם לנקוט לשון המעטה, ולמרות זאת אנחנו היינו שני חברי הכנסת שכירכו את חברי הכנסת מסיעת מולדת. אני מתייחס לזה בגאווה, בלי קשר לדעות.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

לא נהגתי כך בשל דעותי, אלא בשל התנהגותו האישית.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

זכותו להביע את דעותיו כלי שום קשר. אני חושב שזה לא מכובד וצריך להימנע מכך.

רבתי חברי הכנסת, קודם דובר על כך, שבכל שבוע או חודשים על אותו דיון בווריאציה זו או אחרת. אנחנו דנים על המצב ביהודה ובשומרון, על האיתפאדה ועל כל מה שכרוך בזה. אני חוזר ואומר, שבלי ליטול יוזמה מדינית, שאכן תגרום לכך שנשב ליד שולחן המשאומתן, המצב ילך ויחמיר.

לומר את האמת, רבתי חברי הכנסת, אמן רב בממשלה הנוכחית, שתוכל ליוזם מהלך כזה או אחר, אין לי. אבל, כיוון שזו הממשלה היחידה הקיימת בישראל, לפחות מפה, מבית-הנבחרים, עלינו להפנות קריאה ולדרוש בכל תוקף יוזמה מדינית. כך נעמוד במקום ראשון מבחינת ניהול המשאומתן, ולא ניגרר כפי שנגררנו קודם.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת גפני, האם אתה מודע לכך שאנחנו נמצאים בעיצומו של תהליך קמפ-דייוויד, שבו הוצע משאומתן על כינון אוטונומיה, והערכים דחו אותו מכול וכול? והלוואי שהם אלה שנוקטים כל הזמן דרכי טרור. מרע עלינו לנקוט כל הזמן יוזמות, כאשר אנחנו נקטנו עמדה, ובה אנחנו מחזיקים כל הזמן?

היו"ר ש' וייס:

זו היתה התשובה. עכשיו אתה יכול לשאול את השאלה.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

גם החזרת סיני, לאחר שסאדאת הגיע לירושלים ביוזמתו — אם פעם אחר פעם נאפשר ליריבים שלנו לנקוט יוזמות, יקבלו הם את נקודות הציון-לבשח ברחבי העולם, כמי שיוזמים מדיניות חדשה, כמי שרוצים את השלום. אנחנו רק ניגרר אחריהם. אילו פתחנו אנחנו ביוזמת שלום עם מצרים, ייתכן — וזו כבר ספקולציה, אבל די מסתברת — שלא היינו צריכים להחזיר את כל סיני, על שדות הנפט שלה וכל מה שכרוך בכך. אבל זו עובדה. אין לי הרבה אמן בממשלה הנוכחית, שהיא תגלה יוזמה. אני רק יכול לדרוש ולבקש מהבית, שייצא בקריאה נחרצת לממשלה כולה לנקוט יוזמה מדינית. כל יוזמה מדינית שאנחנו ננקוט, בסופו של דבר תביא לנו ברכה. התהליך המתרחש לאחר קמפ-דייוויד הוא תהליך מתקדם, שצורך צעד אחר צעד. בסוף ניאלץ לעמוד בפני כל העולם מול יוזמות שלא אנחנו יוזמו אותן.

מיכאל איתן (הליכוד):

השלום עם מצרים היה יוזמה של בגין. הוא הזמין את הנשיא סאדאת לישראל.

משה רפאל גפני (דגל התורה):

מי שהזמין את סאדאת לישראל היה בגין, לאחר שסאדאת אמר שהוא בא לירושלים.

זלמן שובל (הליכוד):

גם לזה קדם משהו.

אמר חבר הכנסת איתן? הממשלה רוצה אבל איננה יכולה, או שיכולה ואיננה רוצה. לממשלה יש מדיניות, והמדיניות נאמרה מעל במה זאת לא פעם אחת ולא פעמים, וגם היום. זה"ל וכוחות ההגנה מאז ומעולם חונכו כעתות מסוימות גם להבלגה. כל אחד מאתנו יודע שהכוח שצריך בשביל להבליג ולא ללחוץ על ההדק גדול הרבה יותר מן הכוח שצריך להפעילו בשביל ללחוץ על ההדק. אני שמחה שזה"ל הוא כזה, ואני שמחה שכוחות הביטחון נוקטים דרך זאת, מפני שאר לנו ילד לחצו בקלות דעת על ההדק. זה"ל וכוחות הביטחון מותקפים מזה ומזה ומבוקרים מזה ומזה, גם מצד מי שאומר שהם לוחצים פחות מדי וגם מצד מי שאומר שהם לוחצים יותר מדי. והוויכוח הזה קיים בתוכנו.

לכל מי שאומר שצריך ללחוץ, שצריך להשתמש בכוח, שצריך לפעול כשיטה של "כסאח" אני רוצה להזכיר, שצבא ישראל המפורא לחם כולו לכונן כמה שנים ולא הצליח להכניע את הטרור, משום שהטרור הזה הוא מלחמת גרילה, וכל אחד יודע שללא משא ומתן מדיני העניין הזה לא ייפסק, גם אם יביאו רגיעה, ואני חושבת שצריך לעשות הכול כדי להביא רגיעה.

לכן שאל חבר הכנסת ורדיגר: כמה זמן אפשר לחיות באימה ובפחד? — ומצד שני, הוא עצמו אמר שיש צורך באמונה חזקה. אחריו עלה חבר הכנסת חנן פורת ואמר שיש אמונה חזקה, ואני מאמינה שיש אמונה חזקה. אני מכירה את המתישבים, מתישבים אלה ומתיישבים אחרים. אם אין אמונה, אי אפשר לעמוד בתנאים האלה. אבל השאלה היא — האם יש צורך שאנחנו נחיה כמצב כזה לאורך שנים? אני אומרת: לא, כל מה שהאמונה בו וכל מה שביססנו עליו את הארץ הולך ונרמס ביטטאדיה וזאת.

על כן, ואני מבנה שאני צריכה לסיים, אני חושבת שהממשלה וכוחות הביטחון צריכים לעשות כל מה שאפשר — ואני יודעת שהם גם עושים זאת — על-מנת להביא לשקט ולרגיעה. לשם כך הם זקוקים לשיתוף פעולה מצד המתישבים, לא לשכיתת הרעב מול משרד ראש הממשלה אלא לשיתוף פעולה ללא פרובוקציות. אני יודעת שזה לא פשוט, ואמיתי שאני מסירה את הכובע בפני מי שעומד בתנאים כאלה. זה לא פשוט. זה הרבה יותר מלא פשוט. המציאות הזאת היא מציאות קשה. יש יישובים החיים עם מציאות כזאת במשך שנים, וכבר הזכירו כאן את גבול הצפון. אבל מי שחי בארץ, פעם במקום זה ופעם במקום אחר, יודע שאין ברירה, אם מאמינים ואם רוצים להישאר במקום. נחוץ, אם כן, שיתוף פעולה, וללא שיתוף הפעולה לא יהיה אפשר להתקדם הלאה.

שמחתי מאוד על התוכנית של שר הביטחון, שהתבררנו עליה בסוף השבוע שעבר. אני חושבת שיש בה קווים נכונים, שצריך להתחיל מהם. זה הצעד המקביל לעניין הרגיעה, לא הצעד השני.

ודבר אחרון — אני אומרת שוב למתיישבים: יש להפסיק את השביתה. ואני אומרת לכולנו: הגיע הזמן שלא נדבר אחד אל השני מעבר לשולחנות, בצעקות אחד על השני, או מעל הבמה. הגיע הזמן שנשב יחד ונחשוב בצורה מפוכחת מה עלינו לעשות על-מנת שלא נצטרך לעלות לכאן, לא בשמו של ילד יהודי שאינו ולא בשמו של ילד ערבי שאינו; על-מנת שנוכל להגיע לפתרון כלשהו, שיתן לנו את האפשרות לחיות פה כפי שההורים שלי חלמו לחיות כשבאו לארץ.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת ערנה סולודר. אני מזמין לדברי סיכום את חבר הכנסת מיכאל איתן. היות שמגמת ההצעה

כל השנים אני אומרת שאני מסירה את הכובע, כפי שאומרים, כאשר אני רואה את התנאים החלוציים שבהם חיים אנשים שהלכו למקומות מרוחקים, חיים בתנאים לא תנאים, ועומדים בהם לאורך שנים, גם אם לשיטתי לא היה צריך להתיישב שם.

חבר הכנסת רחבעם זאבי עלה היום לכמה. אני מוכרחה לומר, שהתרגשתי מאוד למשמע דבריו, אבל אותן שאלות של הילדים ושל האימהות יכול להעלות כאן גם אדם אחר, וביותר אינטלקטואלי לציין שמות של ילדים וערכים ושמות של נפגעים ערכים.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

איך את משווה?

הי"ר ש' וייס:

זה היה במהופך, היה כאן ציטוט מנאום שנאם כאן.

ערנה סולודר (המערך):

ברשותכם, אגמור את המשפט. דעוטי ידועות, אבל אראה יום עצוב ביום שבו אהיה אטומה לילד שנופל ולארם שנפגע כאשר הוא נפגע, גם אם הוא אויב שלי וגם אם אני בין אלה שאומרים שהאינתיפאדה והטרור חד הם.

איננו עוסקים בבעיה של האינתיפאדה אלא בבעיה של קיומנו כאן, לשיטותינו ולדעותינו השונות. אבל, לא נימלט מן הוויכוח בין אלה האומרים: ארץ-ישראל השלמה, הכול מגיע לנו, לבין אלה האומרים — ואני ביניהם: מגיע לנו. אני חונכתי על ארץ-ישראל השלמה. חונכתי בבית-הספר, חונכתי בטיולים, אני מאמינה בזכותנו על הארץ, אבל אני מאמינה גם שיש מציאות שבה לא ניתן להגשים זאת, ויש עם נוסף שיש לו זכות לפתרון. בעצם זאת תמצית הוויכוח.

יאיר שפרנצק (מולדת):

האם זה עם חסר מולדת?

ערנה סולודר (המערך):

בעשר הדקות שיש לי אני נכנסת לעניין הזה. לא אמרתי שזה עם חסר מולדת. האמן לי, שאני מבחינה הבחן היטב בין זכויותינו ומה שמגיע לנו לבין זכויותיהם. גם אינני משווה את חניניה ליישובים ביהודה ובשומרון, כי המציאות בחניניה הייתה שונה. בחניניה נלחמנו על המולדת, כאן איננו נלחמים על המולדת, אנחנו נלחמים — לשיטתו של מי שנלחם — על ארץ-ישראל השלמה. אני מודה שאני מוכנה לוותר על חלקים. ואמרתי זאת לא פעם אחת, כי חשוב לי שתהיה כאן מדינה יהודית בעלת רוב יהודי, ושתהיה לנו אפשרות להגן על ביטחוננו, וגם זה נתון בוויכוח. מעבר לזה — ואני אומרת זאת מדי פעם ואומר זאת גם היום — מן ההכרח שמצב זה ייפסק, לא רק בגלל הקורבנות, אבל בוודאי גם בגלל הקורבנות.

מה עושה המצב הזה בתוכנו? מצד אחד הוא מצמיח פירות של שיגעון, כפי שראינו את מדינת יהודה שקמה לפני שבוע, ומצד שני הוא ממציא עונש לאנשים שדעתם מתיישבת עליהם, כפי שראינו את ההחלטה של "גוש אמונים", או של מזכירות "אמנה" — החלטה פה אחד — לפטר את המזכיר שיצא לתרבות רעה והועז להעלות רעיונות שאולי יש בהם איוז התמתנות, איוז ריאליה והבנה של המצב.

בגללנו, בגלל מה שזה עושה לנו, צריך העניין הזה להיפסק. אני אומרת זאת, ואומר זאת עוד ועוד כאן, מעל הבמה הזאת.

מי שחושב שהעניין הזה הוא רק עניין של זה"ל — איך

הוא חבר בתנועת התיישבות ששמה "הקיבוץ הארצי", טוען שהוא מתנגד לשימוש בהתיישבות כמכשיר לוויכוח פוליטי בין יהודים. אני מציע לו לצטט את המשפט הזה ולשים אותו באותיות גדולות כביטאון "הקיבוץ הארצי". זה כאמת משפט פיה מאוד. אבל אני רוצה לשאול אותו שאלה. הוא אמר שכל ההתיישבות הזאת פסולה בעיניו, כי היא נועדה להיות התיישבות של יהודים נגד יהודים. אפילו על היישוב שני, הנמצא בשטח המפורז, היו לו הערות והסתייגויות. אמור לי: אם היו לך הסתייגויות כאלה, מדוע לא פרשת ממפ"ם כשהיא ישבה בממשלה ושריה תמכו בהתיישבות, והיתה להם אחריות מיניסטריאלית, ואולי אחריות אישית, למעשי ההתיישבות הללו, לרבות הקמת קריית ארבע? אתה עמדת כאן על הדוכן ומחית בעניין קריית ארבע. מי היה שם בממשלה, אני הייתי בממשלה? היו שם שרי מפ"ם, והם ישבו והרימו יד כעד ההצעה של יגאל אלון.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
הם לא הרימו יד.

מיכאל איתן (הליכוד):
הם לא הרימו יד. הם נסעו בוולוו שהממשלה סיפקה להם וישבו בממשלה בכורסה ואמרו כך או אחרת ולא עזבו את הממשלה. והקימו את קריית ארבע ואת היישובים בבקעת הירדן ויישובים בגוש עציון.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
למה אתה אינך עוזב את הליכוד ומצטרף לחברת הכנסת גאולה כהן?

מיכאל איתן (הליכוד):
אני שואל את חבר הכנסת אורון, כי הוא עמד פה —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
למה אתה אינך עוזב את הליכוד?

מיכאל איתן (הליכוד):
אני אסביר לך, חבר הכנסת צבן: אני לא עוזב את הליכוד כי הליכוד מחויב היום בהסכם קואליציוני להילחם נגד מדינה פלשתינית ולסייע להתיישבות. אתה, חבר הכנסת צבן, מאשים כל הזמן את המערך שהוא מסייע לליכוד. אז מה אתה רוצה? אני רק רומז דבר אחד לגבי מפ"ם, וזה מה שאני מבקש: עקביות. עשיתם טעות, יכול להיות. אתה יכול לבוא ולהגיד היום: תשמעו, רבותי, ישבנו בממשלה, לא הבנו, היינו עסוקים בעניינים אחרים, זה נעשה מאחורי גבנו, עשינו טעות. אבל קצת צניעות. מופיע פה נציג המפלגה ואומר: אותי לא מעניינת כל ההתיישבות הזאת.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
הצבענו נגד. אתה אפילו לא מצביע נגד. איך אתה מעז?

מיכאל איתן (הליכוד):
חבר הכנסת צבן, תהיה ענייני. ממך אני מצפה לוויכוח יותר אינטליגנטי.

אני רציתי להתייחס ל"מדריך למיגור הכיבוש הישראלי", שהוציא חבר הכנסת יוסי שריד. חברת הכנסת גאולה כהן תקפה אותו, אבל לא עד הסוף. היא הציגה את משמעות הדברים. אבל מה אומר חבר הכנסת יוסי שריד? — הוא אומר להם: אני אעזור לכם, אני כותב מדריך למיגור הכיבוש הישראלי, ואתם תשתמשו בו. המלה "מיגור" היא חמורה. אבל מה שיותר חמור מזה — שהוא קובע את המטרה. הם קובעים

הזאת היא להפסיק את שביתת הרעב, אני מתאר לעצמי שהוא יקצר בדבריו כדי ששביתתם תיפסק מהר ככל האפשר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אתחיל אולי בדבריה של חברת הכנסת עדנה סולודר. כידוע לחברי הבית, חברת הכנסת סולודר ואנוכי נמצאים כרגע במערכת פוליטית משותפת כלשהי: יש בינינו חילוקי דעות, אבל יש בינינו גם הסכמה, המבוססת בתוכנית המדינית של הממשלה. התפלאתי מאוד לשמוע פתאום בדברי חברת הכנסת עדנה סולודר דברים העומדים בניגוד גמור לתוכנית הזאת. פתאום אני שומע, בהתייחסות ליהודה ושומרון, על זכויותיו של עם אחר על יהודה ושומרון, דברים שהמרחק בינם לבין הקמת מדינה פלשתינית ביהודה ובשומרון הוא קצר מאוד.

עדנה סולודר (המערך):

אני לא אמרתי זאת. אל תשים דברים כפי.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אתם רואים מה הן התוצאות של דיון ארוך מדי.

מיכאל איתן (הליכוד):

על-מנת להעמיד דברים על דיוקם, אני רוצה לציין שני דברים: האחד נוגע לזכות ההיסטורית, והשני — לדרך הפרקטית-הפרגמטית.

אמרת: חניתה זו לא יהודה ושומרון, חניתה זו מולדת. ההורים שלי הגיעו למולדת בשנת 1935, וחניתה לא היתה קיימת במולדת הזאת. הקימו אותה, כך נרמה לי, ב-1938. אבל שכם היתה — אמי אפילו נסעה לראות את הטקס של השומרונים בהרגיזים — ובנימין היתה. איך אפשר לבוא ולומר: חניתה זו מולדת ויהודה ושומרון זה לא מולדת? לפי איזה קריטריון זה נקבע?

עדנה סולודר (המערך):

אני לא אמרתי את הדברים האלה. אתה לא הבינות מה שאמרתי.

מיכאל איתן (הליכוד):

לגבי הצד הפרקטי, אני רוצה להבין. את מדברת על כך שלא משא-ומתן וללא הסכם מדיני לא יפסיקו את העניין. ראשית, אינני מבין מדוע את מצהירה הצהרה גורפת כל כך. האם משתמע מהדברים האלה, שאם תהיה אינתיפאדה בגליל, גם שם צריך יהיה להגיע למשא-ומתן מדיני? מובן שלא, את לא מתכוונת לכך.

מה שאני מתכוון לומר לך בדבריו הוא, שאת צריכה להבין, שהאמצעים הננקטים הם המכשיר לביצוע המדיניות. אם הממשלה הזאת עומדת, ושנינו שותפים לעמידה זו, על הצורך למנוע הקמת מדינה פלשתינית — השאלה היחידה הטעונה בירור היא איך מונעים הקמת מדינה פלשתינית. בראש ובראשונה יש לזכור, שבשום פנים ואופן לא נגיע לפתרון מדיני על-ידי פתרונות שהם מקסם שווא. איזה פתרון מדיני? את האינתיפאדה צריך לפתור באמצעים של כוח. זה מעשה של כוח. אם מעשה של כוח יביא לחיפוש פתרון בדרך של ויתור מדיני, המשמעות הלוגית היא שזה מוזמן מעשים נוספים של כוח. לכן צריך לפתור את הבעיה הזאת בכוח.

בעניין אחר רציתי להעיר לחבר הכנסת אורון, אבל אני רואה שהוא איננו. אחד הדברים המהווים ביותר ששמעתי בדיון הזה הוא משפט מפיו. חבר הכנסת אורון, שכידוע לכם

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת פארס, אני לא רוצה להיות מחנך של הכנסת, אבל חעשה לי טובה, אל תהיה מתנחל שלי. ברוך השם, יושב-ראש הכנסת נמצא כאן, ואם אני עושה משהו שאינו עולה בקנה אחד עם התקנון או עם זכותי מעל הדוכן הזה — הוא ודאי ימצא לנכון להעיר לי.

היו"ר ד' שילנסקי:

הרצון לחנך את הכנסת הוא במסגרת התקנון והוא לגיטימי.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת גפני עולה גם הוא עם איזה פזמון שנודף ממנו פעם נוספת חסבין. מדוע אנחנו — טוען חבר הכנסת גפני — לא יוזמים? ומה הוא רוצה שניזום? כל הזמן העניין הזה. אנחנו צריכים להיות היוזמים. שאלתי אותו: תגיד, מה צריך ליוזם?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
ליוזם שלום.

מיכאל איתן (הליכוד):

איך אתה יכול להתעלם מזיומות של ממשלת ישראל? ממשלת ישראל פנתה לחוסיין ואמרה לו: כוא, כמו סאדאת, בוא להידבר. האם זאת לא יוזמה? ממשלת ישראל הביאה את תוכנית קמפ-דייוויד והיו שיחות על האוטונומיה. האם — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, האם מסכם הדיון אינו מוגבל בזמן?

היו"ר ד' שילנסקי:

20 דקות. אלה התקנות. חברי הכנסת, יש כמה דברים בתקנון שלדעתי צריך לתקנם, אבל כל עוד זה התקנון — אנחנו חייבים להיות צמודים לו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני שואל את חבר הכנסת גפני, האם כאשר ממשלת ישראל מתחייבת במלים "אנחנו מכינים תוכנית אוטונומיה; חמש שנים תקופת מעבר" — האם זו לא יוזמה? מה היתה התגובה על יוזמה הזאת? — טרור. האם הטרור הזה צריך לחייב אותנו ליוזם פעם נוספת?

אני סבור שגם חבר הכנסת גפני, שלא מרצונו, נגרר. זו תוצאה מההאשמות שנוקרות כל הזמן לעברנו ולפיהן אנחנו צריכים להיות הצד המוותר, אנחנו צריכים להקריב, אנחנו צריכים לתת, כאשר הצד השני עומד כל הזמן ותובע; תובע עוד ועוד. כל מי שיבחן כל תוכנית שלום שהוצעה במזרח התיכון במהלך ההיסטוריה של ישראל ימצא, שכל משא-ומתן הוביל כסופו של דבר לא להסכם אלא לתביעה נוספת. אני מקווה מאוד שההסכם שלנו עם מצרים לא יוביל לאותו דבר. בינתיים הדברים נראים די עגומים גם בעניין הזה.

לסיים דברי ברוצני לפנות אל ידידי וחברי המתיישבים, אשר מקיימים את שביחת הרעב. אני חושב שהשביחה השיגה את שלה. בסופו של דבר, השביחה הזאת מיקדה התעניינות ציבורית רבה מאוד בנושא.

איני רוצה לענות על דבריו של חבר הכנסת צ'רלי ביטון. כל כולם היו הוכחה לכך, שאכן השגתם את מבוקשכם. התלונות שלו — מדוע התייחסו אליכם, מדוע מקיימים את הדיון בכנסת, מדוע שרים נפגשים אתכם, מדוע חברי כנסת מעלים את עניינכם — מאשרות זאת.

את האמצעים. הוא לא יכול לצאת נגד האמצעים כשהוא קבע מראש את המטרה. הוא אומר: אני לא מסכים אולי למידה רבה של אלימות, אבל זה לא הלך להם כך, יתחילו אחרת.

יש חומרה שנייה. חבר הכנסת יוסי שריר, שהוא עצמו גר במקום שנחשב בעיני אלה שהוא משיא להם הצעות כיצד למגר את הכיבוש כחלק מאזור הכיבוש, לא שם לב היכן נגמרת מפת הכיבוש. הוא אומר להם: תמגרו את הכיבוש. הוא גם מסרטט להם את המפות שבהן נגמר מיגור הכיבוש?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת מיכאל איתן, לא משעמם לך לחזור על אותה נגנינה כל השנים? שום דבר לא חדש, לא רענן?

גאולה כהן (התחיה):

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת דוד צוקר, כל הכבוד לשאלה שלך. אני מבין שעד השעה 19:30 היית עסוק בריצה אחרי תושבי מחנות הפליטים וחיפשת שם איך להגן על הילדים שזורקים אבנים. לא הבעת. הפעם הבאה חבוא בשעה 16:00 לדיון ותוכל לשמוע דברים מרעננים. אני מבטיח לך שתתרגען.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — זה חדש.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה להתייחס גם לדברי חבר הכנסת פורז. עלית לדוכן והיתה כאן גם איזו התנגחות אישית. אני רוצה לומר את הדברים ברוח טובה, והפעם הזאת לא כוויכוח פוליטי. אתה מעלה האשמה חריפה מאוד; אני חושב שבעיניך היא חריפה יותר מאשר בעיני, אבל גם בעיני היא חריפה מאוד. אתה מאשים מישור, אדם, חבר כנסת בישראל, ואומר: אתם רוצים לזרוק את הערבים מכאן. הרי זו האשמה איזומה ונוראה בעיניך.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ואתה לא?

מיכאל איתן (הליכוד):

האשמה כזאת. מן הדיון, כאשר קם אותו חבר הכנסת, ואני חושב שהיתה זאת חובתו לקום ולמחות באותו רגע, ואומר לך: תראה לי איפה, באיזה מקום זה כתוב — אתה לא יכול לנצל את המיקרופון ולהגיד: עכשיו אל תדבר, תדבר אחר-כך. אם יש לך אסמכתה ואתה נוהג בהגנינות, אתה אומר: אדוני, במקום זה וזה, כך וכך, אתה אמרת את הדברים האלה; או שאתה אומר: אני מתנצל ואני חוזר בי מהדברים — אולי לא אמרת "לזרוק", אמרת: "חילופי אוכלוסין מרצון".

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל אי-אפשר לעמוד כאן על הבמה, לנצל את המיקרופון ולהגיד דברים, לעמוד חסר אוניס נוכח השאלה איפה זה כתוב ולבוא בטענות מדוע אותו חבר כנסת שאתה מאשים אותו בהאשמה כל כך נוראה מגיב.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — יושב-ראש הכנסת דיבר והוא ענה לו. אתה הופך להיות מחנך של כל הכנסת?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מתכבד להביא את הצעת הסיכום של סיעות ר"צ, מפ"ם ותנועת המרכז — שינוי:

השביתה של ראשי המתנחלים בשטחים היא שביתה פוליטית על-פי אופיה ועל-פי מטרתה ועל כן יש לראותה כחלק מהוויכוח הפוליטי הניטש דרך קבע בכנסת ומחוצה לה.

הדרך היחידה למנוע בשטחים קורבנות כנפש, יהודים וערבים כאחד, היא כפתרון הסכסוך, בהפסקת שלטוננו על הפלשתינים, בהשגת שלום שיבסס על הכרה הדדית ויציאה ממעגל הטרור והאלימות.

ההתנחלויות עצמן והתנהגות המתנחלים ברובם אינן מסייעות לעלייה על דרך זאת של רגיעה, שלום וביטחון.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת יאיר צבן.

חבר הכנסת צירלי ביטון יביא הצעת סיכום מטעם סיעת חד"ש לסיכום הדיון על שביתת רעב של ראשי יש"ע.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא הצעת סיכום מטעם סיעת חד"ש בנושא הדיון על שביתת רעב של ראשי יש"ע:

1. הכנסת קובעת שההתנחלויות מהוות מכשול בפני השגת שלום ועל כן היא קוראת לממשלה לפרק את ההתנחלויות.

2. הכנסת מגנה את הפרות החוק, המתבטאות בחסימת דרכים ובפגיעה בתושבים הפלשתינים של השטחים, שמבוצעות על-ידי המתנחלים.

3. הכנסת תובעת מהצבא לאסור על המתנחלים נשיאת נשק ושימוש בו נגד האוכלוסייה הפלשתינית.

4. הכנסת מגנה את החמרת הדיכוי נגד העם הפלשתיני בשטחים הכבושים, השימוש בירי מסוגים שונים וריכוז ההרוגים והפצועים, המעצרים, הגירושים והריסות הבתים. לעומת זאת זוכים המתנחלים בעידוד נוכח גילוי הפרות הסדר והחוק המבוצעות על-ידם. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת צירלי ביטון.

חברת הכנסת גאולה כהן תביא הצעת סיכום מטעם סיעת התחיה בנושא שביתת רעב של ראשי היישובים ביש"ע.

גאולה כהן (התחיה):

הצעת סיכום מטעם סיעת התחיה בנושא שביתת הרעב של ראשי המועצות:

1. כנסת ישראל מאמצת את ידיהם של ראשי מועצות היישובים השוכחים רעב במאבקם לשינוי המצב הביטחוני המדורדר בחצי יהודה, שומרון ועזה.

2. הכנסת קוראת לממשלה לשנות את המדיניות הכושלת והמגומגמת שלה בטיפול באינתיפאדה ולהיערך אליה בכל האמצעים ובכל הנחישות כאל מלחמה שמגמתה לחסל את מדינת ישראל.

3. הכנסת קוראת לממשלה לחדול מן המחלל הנמשך והנפשע של הקפאת ההתיישבות, מחלל המעורר טרור ומחליש את מעמדה ועמדותיה המדיניות של ישראל, ותובעת

שמעתי גם את תשובתו של שר הביטחון יצחק רבין. יורשה לי לומר במלוא הצניעות, שבדברי תשובתו על הצעת נשמעה נימה שונה לחלוטין מהנימה שבה הוא התבטא בטרם התחלחל את שביתתכם. גם הוא אישית פנה וביקש בטון נרגש שתפסיק את השביתה, ולקח על עצמו התחייבות לבצע. הוא אמר והתחייב לבצע ללא מגבלות את כל מה שהחוק במדינת ישראל מאפשר לבצע.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

בעקבות הדיון הזה בכנסת, בעקבות הצעת הסיכום שאני מקווה שתקיף חוגים רחבים מאוד של הבית הזה, רוב מכריע, אתם תפסיקו את השביתה ויחד תחזירו ליישובים על-מנת לבצר את ההתיישבות. כבר נאמר, שאת האינתיפאדה לא יהיה אפשר לעצור באמצעים צבאיים בלבד. את האינתיפאדה צריך לעצור על-ידי מעשה ההתיישבות. אם יש מי שיעשה את מעשה ההתיישבות — זה אתם, ורק אתם המובילים.

אנא, הפסיקו את השביתה, חזרו ליישובים, קלטו את המשפחות שרוצות להגיע, גרמו לכך שהיישובים ישגשו ויפרחו, שתהיה בהם איכות חיים טובה, שתהיה בהם אהבת ישראל, והחלוציות שלכם, אתם יודעים, היא המנצחת. היא זאת שתוביל את עם ישראל, ולא הדפיטיוז של "שלום עכשיו", שמיום ייסודו לא עשה שום דבר חיובי בארץ הזאת, אפילו לא בתחומי הגליל והנגב, שהוא מטיף לקידום ההתיישבות בהם; גם שם הם לא עשו דבר. כהיעדרם תהיו אתם עמוד האש שאחרי תלך הציונות כולה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שימשיכו לשבות רעב. — — — לוינגר, כל אלה שיושבים כאן, שובתי רעב, הם מסכנים, בעגלות של נכים הביאו אותם. אפסו כוחותיהם בשביתת הרעב.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להודעות הסיעות. חבר הכנסת זלמן שובל יביא הצעה לסיכום הדיון בנושא שביתת רעב של ראשי היישובים ביש"ע מול בניין משרד ראש הממשלה בשם סיעות הליכוד, המערך, ש"ס, אגודת ישראל והמפד"ל.

זלמן שובל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת סיכום בשם הסיעות — הליכוד, המערך, ש"ס, אגודת ישראל והמפד"ל:

הכנסת מביעה תמיכתה במדיניות הממשלה ובפעילותה התקיפה נגד הטרור ביהודה, בשומרון ועזה.

הכנסת קוראת לממשלה להמשיך ולפעול בתקיפות לכלימת ההמומות, למניעת האלימות ולהשבת הסדר על כנו.

הכנסת מחזקת את ידי צה"ל וכוחות הביטחון האחרים במאמציהם להבטחת שלום לכל התושבים ביהודה, בשומרון ועזה.

על רקע מדיניות זו הכנסת קוראת לראשי המועצות ביהודה, בשומרון ועזה להפסיק את שביתתם. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת זלמן שובל.

רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן להביא הצעת סיכום בשם סיעות ר"צ, מפ"ם ותנועת המרכז — שינוי.

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ר' זאבי
לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מי בעד הצעת הסיכום כפי שהובאה עליידי חבר הכנסת
יואש צידון? מי נגד?

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת י' צידון
לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מי בעד הצעת הסיכום כפי שהובאה עליידי חברת הכנסת
גאולה כהן? מי נגד?

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ג' כהן
לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מי בעד הצעת הסיכום כפי שהובאה עליידי חבר הכנסת
צ'רלי ביטון? מי נגד?

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת צ' ביטון
לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מי בעד הצעת הסיכום כפי שהובאה עליידי חבר הכנסת
יאיר צבן? מי נגד?

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת י' צבן
לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מי בעד הצעת הסיכום כפי שהובאה עליידי חבר הכנסת
זלמן שובל? מי נגד?

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ז' שובל
נתקבלה.

מן הממשלה לפתוח בתנופת התנחלויות בכל רחבי
ארץ-ישראל ובתהליך של החלת הריבונות על חלקי
ארץ-ישראל שביהודה, שומרון ועזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת גאולה כהן.

הצעת סיכום מטעם סיעת צומת יביא חבר הכנסת יואש
צידון.

יואש צידון (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיכום סיעת צומת:

הכנסת מחזקת את ידי צה"ל במשימתו הקשה והמתסכלת
ומביעה הערכה לחייליו ולמסירותם.

הכנסת תובעת משר הביטחון לארגן את יישובי ישי"ע
כמסגרת הגנה מרחבית, לפשט את הוראות השלטת הסדר
בישי"ע ולהורות על נחישות מלאה בביצוע משימת חיסול
האינתיפאדה. כל עוד קיים איום בדרכי ישי"ע וכל עוד קיימת
הרגשת בדידות ואי-ביטחון ביישובים — לא הושלמה
המשימה המוטלת על שר הביטחון.

הכנסת פונה לשותפים להפסיק את שביתתם ולחזור
לעבודתם הפורייה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת יואש צידון.

חבר הכנסת רחבעם זאבי יביא את הצעת הסיכום מטעם
תנועת מולדת.

רחבעם זאבי (מולדת):

הצעת סיכום של תנועת מולדת:

א. הכנסת תובעת ממשלת ישראל לעשות הכול כדי
להפסיק לאלתר את האינתיפאדה עליידי נקישת מדיניות נבונה,
תקיפה ומיידית.

ב. הכנסת פונה לראשי המחייבים בבקשה שיפסיקו את
שביתת הרעב שלהם.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד הצעת
הסיכום כפי שהובאה עליידי חבר הכנסת רחבעם זאבי? מי
נגד?

יא. הצעות לסדר-היום

המשרד לאיכות הסביבה

היו"ר ד' שילנסקי:

בציגות, בשורת הקמתו של המשרד לאיכות הסביבה. נדמה
היה שמאחורי ההחלטה הזאת עומד היגיון ולא שיקול פוליטי.

יבורך ראש הממשלה שהביא זאת כך למליאת הכנסת,
ויבורך כל מי שעמד מאחורי השיקול הזה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני רוצה להבין, אחת באמת חושב שראש הממשלה חשב
איזה משרד ממשלתי חסר, בלא שום קשר לצרכים מפלגתיים,
ומצא שחסר משרד לאיכות הסביבה?

היו"ר ד' שילנסקי:

אחה שואל על חשבון זמנו.

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעות
לסדר-היום מס' 287 ו-300 בנושא: המשרד לאיכות הסביבה.
ראשון המשתתפים בדיון יהיה חבר הכנסת יוסי שריד. אני מבין
שחבר הכנסת דוד צוקר מחליף אותו. בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בעת הקמת הממשלה
נדמה היה שעם כל מה שהיא מביאה אתה היא מביאה גם
נקודה אחת או שתיים של נחת. בלי להיכנס לכל מיני דברים
אחרים שהביאו נחת כמעט לכולנו, דברים אישיים ברובם,
וואולוגיים כמידת מה, הובאה גם הבשורה, ואינני מתכוון

כתוב בשום מקום, לא הכרח הוא שזה יהיה באיזה מקום. גם לא כתוב, ולא צריך. להיות, שאת שיעור הזיהום המותר בסביבת בתי-הזיקוק יקבע הבעלים של בית-הזיקוק. את התקנים לזיהום האוויר או לניקיונו של האוויר צריך לקבוע גורם שיביא, כמובן, בחשבון גם התפתחויות טכנולוגיות, אבל יראה כעיקר עניינו את איכות חייו של האדם, במובן הפיסי של העניין.

אני מציע שחברת החשמל תהיה אחד הגורמים שיביע את דעתו ואת עמדתו, כמו גורמים אחרים. הפוסק, בכל מה שנוגע לזיהום האוויר, אסור שיהיה חברת החשמל ולא השר הממונה על חברת החשמל. לא כתוב בשום מקום, גם זה לא מדרכנו ולא מדאורייתא — — —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
מה שכתוב הוא הפוך, אין אדם — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מקבל את התנא המסייע הזה.

אין גם שום הכרח שמשרד הביטחון, גם אם זה נובע מסיבות היסטוריות כלשהן, יהיה אחראי לכל נושא הרעלים. זהו נושא חשוב ממעלה ראשונה. אני מביא את זה כראיה איך צריך לנהוג. משרד הביטחון היה מעורב, לפני כמה שבועות, באירוע ברמת-החובב שבו השתמשו בחומרים עתירי פסולת לסלילת דרך תוך פגיעה באזרחים הגרים בקרבת מקום. גם כאן צריך להיות גורם נייטרלי שיפקח על הדברים הללו. משרד הביטחון הראה פה דוגמה נכונה, אמיתית, לא אינטרסנטית. אצלו באמת היחידה הזאת איננה ברומו של עולם. נכון שהיו שלבים בהעברה הזאת, אבל בסך-הכול הדברים נעשים לשביעות רצון הכול. יכולתי להביא את הדוגמה של הגו פריאון — מי יטפל בעניין הזה, מי יטפל באמנה הבין-לאומית העוסקת עכשיו בנושא הזה, נושא שלכאורה נראה אוטורי בפעמים הראשונות עד שהוא מגיע לארץ, אבל כשרואים שהעולם כולו מטפל בו ואמנות בין-לאומיות נכתבות ונחתמות בעניינו, כולנו מבינים שגם הפריאון הוא סכנה גדולה. יש למצוא גורם ממלכתי אחד שיטפל בסטנדרטים הקשורים בעניין הזה.

אחן לשר לאיכות הסביבה רעיון נוסף. אנחנו עומדים בפני סוגיה מאוד מעניינת של חומרי מזון העוברים הקרנות שונות להארכת משך קיומם, להארכת משך חי המדף שלהם. העולם כבר חתם על אמנות בין-לאומיות בעניין הזה. זוהי טכנולוגיה מאוד חדשה. לא ברור מה מידת הסיכון שבה, אבל ודאי שהיא מחייבת סטנדרדיזציה בכל מה שקשור למזון. אני לא מציע שרק משרד הבריאות יעסוק בזה, או רק משרד המסחר והתעשייה הקובע תקנים מן הסוג הזה יעסוק בזה. אני מדבר על גורם שכל עניינו, כל האינטרס שלו הוא האדם ואיכות סביבתו, גורם הרואה רק את הנושא הזה ומנותק מן האינטרסים הכלכליים הכבירים המקפים את הנושא של הקרנות במזון, משום שהולך להתפתח שוק ענק בנושא הזה.

המבנה הרצוי של המשרד צריך לכלול את כל נושא המים, זאת צריך לומר כעיקר לאנשי מפלגת העבודה ותנועת העבודה. גם זה לא כתוב בשום מקום, שנושא המים — גם ההזרמה וגם מי הביוב — צריך להיות במסגרת משרד החקלאות. זה נובע רק מסיבות היסטוריות, שום סיבה עניינית לא הביאה להכללת נושא המים במסגרת משרד החקלאות. המשרד צריך לכלול גם את נושא הביוב, כמובן, את נושא הרעלים, את נושא בריאות הסביבה והציבור, אתרי טבע ושימורם, ויחידות שונות אחרות המצויות במשרדים, כמו, למשל, השירות המטאורולוגי, הנמצא במסגרת משרד התחבורה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בגלל זה הוא שואל. חבר הכנסת צבן, אפילו הפרוטוקול יעיד שנאמר שם: נדמה היה וגו'.

אבל באמת נדמה היה, לרגע היתה אשליה שהנה אנחנו נהיה כחאת אומות העולם, שהנושא הזה, שהפך היום לנושא פוליטי מרכזי בעולם המערבי, יהפוך גם לנושא בציבוריות הישראלית, בחברה הישראלית, בעולם הטכנולוגיה הישראלי ובפוליטיקה הישראלית. העולם המערבי כבר הבין מזמן את הנוק שהטכנולוגיה החדשה מביאה אתה לכדור הארץ, את הנוק הממשי לכדור הארץ ולעטיפתו. העולם המערבי, כעיקר אירופה, אבל לא רק אירופה, הבין שיש ליצור מוקד כוח טכנולוגי-כלכלי ופוליטי-חברתי שינסה לרסן מעט את הטכנולוגיה או לעכב אותה ולעצב אותה כדי שיצומצמו, עד כמה שניתן, הנוקים לכדור הארץ ולסביבתו ולחברה האנושית.

ישראל, עד כמה שזה מפתיע, זקוקה גם היא לגישה כזאת. אבל מה שאנחנו רואים — בעיקר בכיוון מפלגת העבודה, לא רק אבל בעיקר — את הגישה הלטיפונדית, זו הרואה במשך ארבע שנים בחלקים מן המשרדים סרח עורף, אגף בלתי חשוב ובלתי נחוץ, אך כאשר צריך למסור את זה למישהו שעשוי להפוך את העניין הזה לנחוץ, לממשי, לאמיתי — סרח העורף הופך פתאום לעיקר. הוא, אגב, סרח עורף רק משום שהוא במשרד הלא נכון, לא משום שמהותית הוא כזה. וכל התחום העוסק בבריאות הציבור במשרד הבריאות, בימי חולין, הוא סרח עורף במשרד הבריאות. במיקום אחר, נכון יותר, הוא יחידה חשובה לבריאותו של הציבור בישראל. אפשר להביא כאן דוגמאות רבות.

אנחנו צריכים לדבר על משרד שעוסק בכל משאבי הטבע, בהשפעת איחוי הטבע ובאיכות הסביבה. הווי אומר, גם בצד האנושי, גם בצד הטכנולוגי, גם בצד האקולוגי ובהשפעת הצדדים הללו על איכות חיינו ככני אדם. יכול להיות מצב שלפני שלוש שנים היו 8,000 מקרי דיוטגריה בקריות והשנה מקרים רבים של פוליו שנגרמו, כל הנראה כולם, כתוצאה מזיהום מים, ועל אף שהטיפול בעניין זה מצוי גם בידי משרד הפנים, גם בידי משרד החקלאות וגם בידי משרד הבריאות — עובדה זו לא משפיעה על החיידקים, מסתבר. אלו הם מין חיידקים שלא מתרשמים מן העובדה ששלושה משרדים מטפלים בעניין הזה, משום שכל אחד ואחד מן המשרדים הללו זהו נושא זניח, שולי, בלתי חשוב ובלתי נחוץ. אין פלא שמערכת הביוב, עם כל המאמצים הנעשים כפרויקט הביוב הארצי, כל כך ישנה וכל כך מתאימה למאה אחרת ולא למאה שלנו ולא לחברה המתיימרת להיות חברה מתקדמת.

אפשר לעסוק בזיהום האוויר ובאיכותו. בדקתי זאת, לא כתוב בתורה ששר האנרגיה — — — חנן, אינך צריך להרים את הראש בהפתעה.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אין דבר שלא רמזו בדאורייתא.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אינני מביא עכשיו דברים מדאורייתא, אבל למרות זאת זה יהיה נכון.

מיכאל איתן (הליכוד):
אפילו שחל מוזכר שם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא כתוב בשום מקום, לא מדרכנו ולא מדאורייתא, שהבעלים של חברת החשמל יקבע את תקני הזיהום. לא

הזמן שבעולם. בכל יום, בכל חודש ובכל שנה שחולפים נהיה המצב חמור יותר, ולפעמים בלתי-הפיך. בעולם הגדול קמו מפלגות, והן גדולות יותר מחלק מהמפלגות היושבות בכנסת ישראל, שכל האידיאולוגיה, המצע וה"אני מאמין" שלהן מבוססים על נושא איכות הסביבה.

יאייר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בואי נייסד יחד מפלגה כזאת.

שרה דורון (הליכוד):

ייתכן שיבוא יום, ואני מקווה שלא, משום שאני חושבת שהזיומה באה מהמפלגה שרק היא יכולה לעשות זאת, ואני משוכנעת שגם בנושא הזה היא תוכל לעשות. הנה, באירופה מתפרסים עשרות, אם לא מאות מאמרים וכתבות על יערות מתים ועל נהרות מזוהמים. מדברים על השוורצוולד, היער השחור שעציו מתים, וזה נושא שמופיע בעמודים הראשונים של העיתונים באירופה. לנו יש יותר מה לשמר מאשר לאירופה. לנו יש ייחודיות גם בצומח, גם בחי. אצלנו יערות הם משהו שצריך לשמור עליו. אנחנו מטפחים כל שחיל. אנחנו למעשה ארץ שוממה, ואם הצלחנו — בואו לא נגיד בקלות-ראש, בקלות-דעת ובהינף-יד: הנושא הוא שולי, נהפוך אותו למאבק בירוקרטי ותחלופה עוד שנים ונוק רב ייגרם ואנחנו נמשיך להיאבק שר בשר. יש כאן מלחמת שיי"ב בשיי"ן קלסית.

אני רוצה לשאול את שר האוצר, שרצה לקצץ בתקציב המדינה, ובצדק, ואז כל שר אמר: ודאי, צריך לקצץ, אבל אצל השר האחר. אותו דבר חוזר עכשיו, ומדוע אין שר האוצר אומר: אפשר לייעל נושא, אפשר לכנס את כל המחלקות הפזורות במשרד אחד, לצמצם תקנים ולהביא לפתרונות נכונים ולייעל את הנושא? שוב, כל שר אומר: יופי, אבל לא אצלי, ממני אל תיקח שום מחלקה ושום אגף; אל תיקח ממני אפילו שני חדרונים עם 2.5 פקידים שבכלל לא ידעתי שהם קיימים ומתוקצבים, ולא היה לי מושג מה הם עושים, בכלל לא הייתי מודע לנושא הזה. אבל חלילה שמישהו ייקח את אלה ויטפל בנושא, והוא יהפוך לנושא שיש לו אבא, שיש מי שמטפל בו ויש מי שמשמר דברים ודואג. אבל איך אומרים? נדמה לי שאי-אפשר לעמוד מול רעיון שכזה זמנו.

הנושא של איכות הסביבה כבש את אירופה ואת ארצות-הברית של אמריקה. למדינות העולם השלישי נגרם נזק אדיר משום שהן לא היו מודעות לחשיבות של איכות הסביבה, וכך יערות נכרתו ושום דבר לא צמח. יש שיטפונות ויש אסונות, ובמדינות עניות וחסרות משאבים ומדענים ואנשי מקצוע כמו שלנו לא היו מודעים לנושא. אם אנחנו לא נטפל בנושא זה בעוד מועד, גם אלינו יגיע הרגע הזה. ואולי הוא מתקרב, וגם אנחנו נעמוד מול סכנה של סחף ושל רעלים במקורות מים. כשיש זיהום מים ופוליו, פתאום כולם נחרדים. מדוע צריך לחכות שמישהו יקרה? מדוע לא נמצא הנושא הזה בראש מעיינינו ודאגותינו?

והנה קם מישהו ומוכן לקחת את הנושא, והוא נושא כבד. אצלנו כל דבר שאיננו כיטחון וקטסטרופה בשער וכלכלה מתמוטטת אינו ראוי לדיון, אינו ראוי לטיפול. כל הכבוד שיש התייחסות לנושא שהוא, לדעתי, חשוב וקרדינלי, וחשוב שהטיפול בו יהיה מרוכז במקום אחד.

לכן אני חושבת, שבנושא זה הזמן אינו פועל לטובתנו. אם לא נפעל, נישאר כל אחד עם חלקת אלוהים הקטנה שלו שהוא לא יכול לוותר עליה ולהעביר אותה לאחר. רק מדברים על ייעול. כאן יש מקרה קלסי, שאם נחלל לדבר ונחליל לעשות,

יש כאן, אדוני היושב-ראש, בעיה פרלמנטרית ממשית. ראש הממשלה התחייב בפני הכנסת הזאת על הקמת משרד והכנסת הזאת איננה מקבלת את מה שראש הממשלה הבטיח לה. הווי אומר, מדובר בהבטחה שאיננה מתממשת. היא איננה מתממשת משני טעמים: א. משום שחלק מן השרים — ויש לומר שרובם ממפלגת העבודה — מסרבים למסור את מה שאצלם נתפס כסכר עודף וכמשרד נכון הוא הופך ליחידה של ממש, יחידה שיש בה משמעות. חברת הכנסת סולודר, אין צורך לעשות שום תנועות בראש, גם אם זה לא נוח. חלק מן האחריות רובצת על השרים הללו, אבל האחריות בפני הפרלמנט, ככל הכבוד, אדוני השר לאיכות הסביבה, מונחת — — —

יאייר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אפילו חלק מהשרים הם מהתק"ם.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דוד צוקר, אתה חייב לסיים. אל תתווכח אתם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

האחריות, אדוני השר לאיכות הסביבה, מוטלת בראש ובראשונה על ראש הממשלה. ראש הממשלה חייב למלא את ההבטחה שלו לכנסת. יש דברים שהוא עושה ביד די תקיפה. כאשר הוא היה צריך, נאמר, לנקות את הממשלה מכל מיני דברים — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

זה לא נקרא לסיים. אתה נכנס לוויכוח מחודש.

יאייר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
הוא רוצה להביא דוגמאות חיוביות.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה נטלת דקה וחצי על חשבוני. אני גובה את זה ממך.

אדוני היושב-ראש, האחריות הפרלמנטרית מוטלת על ראש הממשלה, האשמה מוטלת על חלק מן השרים. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות הדיבור לחברת הכנסת שרה דורון.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, נשים תמיד מדברות מעט ולעניין, לכן הייתי מציעה לשמור את השעון ל-13 חברי הכנסת ולא לשבע חברות הכנסת.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נראה שהאווירה החגיגית של יום הולדת וט"ו כשכט כבר שורה על הכנסת, משום שאנחנו מופיעים כאן היום מאוחדים, שמאל וימין, כל מי שאכפת לו מהאוויר שאנחנו נושמים ומאיכות הסביבה ואיכות החיים שלנו. זה נדיר למדי. הקירות האלה ספגו דברי גנאי ורכים וכינויים שאינם חמאימים במיוחד, והנה היום, ערב יום הולדתה של הכנסת, עולה נושא שאני חושבת שכל הבית מאוחד לגביו. חבל רק שאנחנו מתפקדים טוב תחת לחץ, ונושא שנדמה לנו שיש לנו זמן לטפל בו ושום דבר לא בוער לגביו, איננו מטפלים בו עד שכאמת הדברים בוערים.

לכן אני רוצה לומר כל הכבוד לידידי חבר הכנסת צוקר, שהעלה את הנושא והאיר אותו על זוויותיו הרבות, על הפרובלמטיקה שבו וגם על הנחיצות והחשיבות שבו.

מעניין שבעולם הנאור הגדול זה אחד הנושאים המרכזיים. נכון שלעולם הנאור אין אינתיפאדה, אבל גם לפני האינתיפאדה לא עסקנו בנושאים כאלה, כאילו שיש לנו כל

והשירות לאיכות הסביבה היה חלק ממשרד הפנים. רק אז התברר לי לפתע, מה היקף הנושא, מה חשיבותו, ומה מידת העניין שיש בתחום זה של איכות הסביבה במדינת ישראל, תחום הנוגע כעצם לכל אורח במדינה, לכל מי שחי כאן, שעוסק בדברים הבסיסיים והחשובים ביותר, כמו אוויר לנשימה, כמו מים לשתייה, כמו הסביבה שאדם חי בה, וכל הדברים הקשורים לחיי האדם וסביבתו במדינת ישראל.

היום התקיים בירושלים דיון של מומחים בנושא בריאות הציבור, בריאות הסביבה ואיכות הסביבה. נמסר שם נתון מהדים, שלא ידעתי עליו עד היום, לא ידעתי מה מידת חומרתו. על-פי הנתון הזה, שוודאי גם חברי הכנסת לא יודעים עליו, מדי שנה מתים בישראל בין 700 ל-800 בני-אדם ממחלות סרטן, אשר נובעות מזיהום סביבתי, בין שזה זיהום אוויר ובין שזה זיהום מים, או זיהום מחומרים כימיים ורעלים אחרים. בין 700 ל-800 איש מתים במדינת ישראל מדי שנה מבעיות הקשורות באיכות הסביבה. הבעיה היא, שאיננו חשים בכך באופן מיידי. מדוע? מפני שאונת דרכים, יש אסון, יש תוצאה מיידי, אנחנו רואים את זה, וכל המדינה נועקת. יש 450 הרגים בתאונות דרכים בשנה, והמדינה נועקת, ובצדק, ואומרת: חייבים לעשות הכול כדי להפסיק את הקטל בדרכים.

השנה הגדילו את תקציב משרד התחבורה ב-120 מיליון שקל לצורך המלחמה בתאונות-דרכים. לתחום איכות הסביבה אין משרד האוצר מוכן לתת שקל אחד, וכאן מדובר על מספר כפול של קורבנות, שמדי שנה משלמים בחייהם בגלל מפגעים סביבתיים. מדוע? מפני שהסביבה והתוצאה אינן קשורות זו בזו באופן מיידי. האדם צובר כמשך שנים את הזוהמה שבאוויר שהוא נושם ובמים שהוא שותה, ואת כל הרעלים. מתי נזעקים? כשיש התפרצות פוליו, כשיש תוצאה מיידי לזיהום. זיהומים שמשפיעים בטווח הארוך אינם נוגעים לאיש. כסופו של דבר, זיהומים אלה גורמים לבעיות בריאות קשות מאוד.

יש שכונות בישראל שבהן, בגלל זיהום האוויר והזיהום הסביבתי, מספר האנשים הלוקים במחלות הראיה גדול פי חמישה ושישה מאשר בשכונות דומות בגודלן, שאינן סובלות ממפגעים חבראתיים. כשמאות אנשים הולכים לעולמם — זו סטטיסטיקה, זה לא מעניין איש.

באה ממשלת ישראל, ואחרי שנים של מאבק שניהלו גופים שונים שאיכות הסביבה חשובה להם, לרבות מומחים ופרופסורים שלחצו ולחמו להקמת המשרד לאיכות סביבה, באה הממשלה והחליטה להקימו — וצדק חבר הכנסת יאיר צבן — לא רק משיקולים ענייניים, גם משיקולים קואליציוניים. מפני שההצעות עמדו לפני ראש הממשלה עוד לפני הרכבת הממשלה ועוד לפני הבחירות. התוכניות הוגשו לו עוד לפני הבחירות. אין זה מקרה שהחלטה היתה להקים דווקא משרד לאיכות הסביבה, שהרי אפשר היה למצוא פתרון אחר, ואולי לא היה מוקם משרד כלל.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אנרגיה לחוד ותשתית לחוד.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

היו מצאים אולי פתרון אחר. אולי בינוי לחוד ושיכון לחוד. אתה יודע, יש כל מיני רעיונות, תעשייה לחוד, מסחר לחוד, עובדה שהחלט להקים את המשרד, גם כשהוקם המשרד ודנו בשאלה מי יקבל אותו, אני בהחלט רציתי במשרד זה, לעומת אלטרנטיבה אחרת שעמדה אז על הפרק, שכן הכרתי את הנושא במהלך עבודתי במשרד הפנים, ואני מאמין שזה משרד חשוב, ויש הרבה מה לעשות בו.

תהינה תוצאות. אולי יבוא יום וגם חוק כנוכחי, שכנסת זו חוקקה, יהפוך מאות מתה לחוק קיים ונושם אוויר צח, ולא אוויר כמו זה שאנחנו רגילים לנשום אותו.

כל הכבוד לשר מילוא שלקח נושא קשה, שאולי לא יופיע בעמוד הראשון אלא רק בעמוד הרביעי של העיתון, כי אנחנו לא אירופה ולא ארצות-הברית של אמריקה, שם הדברים האלה מופיעים בעמוד הראשון, והוא מוכן להיאבק למענו.

חבר הכנסת צוקר, אני חושבת שהוא ראוי לכל העזרה והגיבוי כדי שהנושא הזה יקבל, ובצדק, את הפתרון הראוי, ובמהירות. אני מבקשת שאנחנו ננקוב כאן בתאריך יעד. נאמר שאנחנו נותנים לממשלה חודש, חודשיים, לא מעבר לזה, כדי שהיא תרווח לכנסת מה נעשה בתחום זה, כדי שהדברים החשובים שהשר מילוא מפקד עליהם, כפי שאתה, חבר הכנסת צוקר, אמרת, יקרמו עור וגידים ולא יישארו אות מתה. תודה רבה.

היו"ר ר' שילנסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת שרה דורון. אדוני השר, בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ר' שילנסקי:
כן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, מדוע השר מילוא הוא המשיב על הצעה זאת ולא ראש הממשלה? הרי הדבר כרוך בחלוקת הסמכויות בין המשרדים השונים, לא שאינני רוצה לשמוע את דבריו של השר מילוא בסוגיה הזאת; להיפך. אבל אני חושב שאנחנו צריכים לתבוע תשובה מראש הממשלה.

היו"ר ר' שילנסקי:

שני דברים: א. כידוע לך, הממשלה קובעת מי המשיב; ב. חוקה על השר רוני מילוא שהוא יודע לתת תשובה גם בשם ראש הממשלה. שנים רבות הוא היה סגן שר במשרד ראש הממשלה ונתן תשובות בשמו, וחוקה עליו שהוא בתוך העניינים.

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא היה גם השר הממונה על ענייני הערבים.

היו"ר ר' שילנסקי:

ברור. את זה יודע גם חבר הכנסת צבן. הוא התכוון מנקודת-מבט אחרת.

השר רוני מילוא, בבקשה.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, אשר לנושא העברת הסמכויות מהמשרדים השונים למשרד לאיכות הסביבה — אני חושב שאני יכול לומר, שהדברים שאומר כאן לגבי העברת הסמכויות הם על דעת ראש הממשלה, הסבור שיש להעביר למשרד לאיכות הסביבה את כל הסמכויות שצריך להעביר מהמשרדים השונים כדי שהמשרד הזה יוכל לתפקד ולפעול בתחום שהממשלה החליטה עליו, תחום איכות הסביבה.

נושא איכות הסביבה הוא אחד הנושאים הפחות מרכזיים מבחינת ההתעניינות הציבורית במדינת ישראל. אני עצמי התוודעתי לנושא רק בתקופה שהייתי ממלא-מקום שר הפנים,

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אמרת שזה בעיקר שרים מהמערך. אפשר לחשוב שלא מיציתי את האמת.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:
עובדה היא, חברת הכנסת עדנה סולודר, שבמשרד החוץ אין נושאים של איכות הסביבה שיש להעבירם למשרד החדש, אבל כמשרדים כגון משרד האנרגיה והתשתית, משרד החקלאות ומשרד הבריאות יש נושאים כאלה.

לדעתי, גם משרד התחבורה לא נהג בנושא הזה כפי שהוא צריך לנהוג. בעניין השירות המטאורולוגי יש במשרד חוות דעת של טובי המומחים העוסקים בישראל בנושא האקולוגי ובנושאי האטמוספירה. ראש החוג למדעי האטמוספירה באוניברסיטה העברית בירושלים הגיש חוות דעת בדרך עוד לפני שקם המשרד לאיכות הסביבה. הוא אמר, שהשירות המטאורולוגי חייב להיות חלק ממשרד לאיכות הסביבה מפני שאם, חס וחלילה, יש בעיה בגלל חומרים רעילים, בגלל גזים הנפלטם באזור רמת-חובב או במקומות אחרים, ובכלל, בנושאים שוטפים של איכות הסביבה — בעניינים אלה השירות המטאורולוגי הוא חשוב ומרכזי. שר התחבורה פיתח אידיאולוגיה שלמה: המטוסים הממריאים והנוחתים זקוקים לשירות המטאורולוגי, ולכן אי-אפשר להעביר את השירות למשרד לאיכות הסביבה. הבטחתי לשר התחבורה, שהשירות המטאורולוגי, במסגרת המשרד לאיכות הסביבה, ייתן את כל האינפורמציה הדרושה ואת כל השירותים למטוסים הממריאים והנוחתים. לא תהיה שום בעיה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
לא ידרשו תשלום?

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:
ממילא משלמים לשירות המטאורולוגי. רשות שדות התעופה משלמת ממילא, כך או כך. אין פה שום בעיה של תשלום. מה הבעיה? בשירות המטאורולוגי יש 150 עובדים. משרד התחבורה אחראי לרשות הנמלים, לרשות שדות התעופה, לבעיית תאונות הדרכים — השנה הקציבו לנושא 120 מיליון שקל, ואני כער ההקצבה, יש בעיה עצומה בנושא תאונות הדרכים — משרד התחבורה נלחם נגד העברת 150 עובדים של השירות המטאורולוגי למשרד לאיכות הסביבה. כשם שמשרד הבריאות נלחם נגד העברת 130 עובדים של השירות לבריאות הציבור ממשרד הבריאות, כך גם משרד התחבורה.

חברת הכנסת סולודר שאלה מה עם המשרדים של הליכוד, הרי גם אצלם יש לי הרבה נחת. שלא תדאגי, אבל נכון, הנושאים הנוגעים לאיכות הסביבה נמצאים בעיקר במשרדים של המערך. משרד החקלאות, בכל הכבוד, אחראי לנושא איכות המים. אני אומר לכם כן באחריות, חברי הכנסת: בדקנו את הנושא, דיברנו עם נציב המים, במשך שנים לא טופל כלל נושא איכות המים על-ידי משרד החקלאות. יש להם בעיות קשות אחרות, הם צריכים לדאוג למי שתיה, למים לחקלאות ולאלף ואחד דברים. נושא איכות המים לא טופל. יש בחוק חלק מיוחד בעניין איכות המים, והחלק הזה לא הופעל כלל על-ידי נציבות המים. הוא לא הופעל אף לא פעם אחת. אחר כך מתפלאים שיש פוליו, שיש הרעלות, שיש דיזנטריה וצורות אחרות.

בנימין זאב בנין (הליכוד):
יש איכות בין השימוש בקולחין לבין — — —

אבל, לצערי הרב, קיימת תופעה, שדיברו עליה כאן חבר הכנסת דוד צוקר וגם חברת הכנסת שרה דורון, שבה שרים בממשלה — ואני מצטער שאני מתייחס לעמיתי בממשלה, אבל מאחר שאני רואה חשיבות עצומה בנושא הזה, אני גם מוכן לשאת באחריות על הדברים החריפים שאומר כאן לגבי התנהגותם של שרים בממשלה בנושא הזה — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
היית מגדיר אותם כמשרדים אקולוגיים?

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:
התופעה הזאת של שרים המתייחסים אל תחומי הפעולה של משרדיהם כאילו היו נחלה פרטית, זו תופעה מדהימה. באים ואומרים לי: אתה נאיבי, לא חשבת מראש שכך יהיה? לא תיארתי לך? אז קודם כול, אני לא חשוד כל כך בנאיביות, אחרי שנות חבורת בכנסת ופעילות פוליטית כה ארוכות. ובכל זאת, לא האמנתי — ואני אומר את זה במלוא גילוי הלב — שמשרד הבריאות, שיש לו אלף ואחת בעיות וצרות — עם הרופאים, עם האחיות, עם בתי-החולים, עם שירותי הבריאות ומוסדות בריאות הציבור — כאשר המצב שם עומד להתפרץ בכל יום, לא האמנתי ששר הבריאות ינהל מאבק נגד הניסיון לקחת ממנו את תחום בריאות הסביבה, שעוסק בדיוק בנושאים של המשרד לאיכות הסביבה. כוונתי לכל מה שקשור לזיהומים סביבתיים — פליטת חומרים רעילים וחומרים מזהמים מבתי-חרושת, הרעלת נהרות, זיהום אוויר, בעיית רמת-חובב ועוד. מתוך 20,000 עובדי משרד הבריאות, 130 או 140 עובדים עוסקים בנושא של בריאות הסביבה, בדיוק בנושאים האלה. לא רופאים, כולם אנשי מקצוע בתחום האקולוגי או בתחום הסטטטי, ועל זה מנהל שר הבריאות מלחמת עולם. הייתם צריכים לשמוע אותו בוועדת השרים שדנה בנושא של העברת הסמכויות. אם יקחו לו את הנושא של בריאות הסביבה יעבירו למשרד לאיכות הסביבה — — —

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
זה יעלה לו בבריאות.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:
מה זה בריאות? כבר אין ערך בעיניו לכל משד הבריאות. הגיעו הדברים לידי כך שאמרת לי: אתה יודע מה? אומנם זה משרד קשה, אבל קח אתה את איכות הסביבה יחד עם נושא בריאות הסביבה, ואני אקח על עצמי את משרד הבריאות, או אתן אותו לשר אולמרט.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה היתה התשובה?

עדנה סולודר (המערך):
מה אומר שר התחבורה?

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:
חברת הכנסת סולודר שואלת מה אומר שר התחבורה. אני רוצה לומר, שבנושא זה, האמיני לי, חברת הכנסת סולודר, אין כל הבדל בין שר מהליכוד ובין שר מהמערך. לא התייחסתי לשר הבריאות כאל שר המערך ולא כאל חבר קיבוץ.

עדנה סולודר (המערך):
מדבריו של חבר הכנסת צוקר חשבת שמדובר רק בשרים מהמערך.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:
לא.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
זאת היתה בדיחה שהנושא היה שם.

ראובן ריבלין (הליכוד):
מרכז המידע לא היה שם.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

משרד ראש הממשלה הסכים להעביר את רשות הגנים הלאומיים. משרד הפנים העביר את השירות לשמירת איכות הסביבה, אבל יש עדיין בעיה, כי משרד הפנים אינו מעוניין למסור את היחידות לאיכות הסביבה ברשויות המקומיות על תקציבן, כפי שמתחייב, לדעתי, ממבנה המשרד החדש. אני מאמין שאפשר יהיה להגיע בהידברות להסכמה בנושא הזה, כי לא נראה לי סביר שהיחידות לאיכות הסביבה ברשויות המקומיות לא תהיינה, מבחינה תקציבית, מבחינה השליטה המלאה, כפופות למשרד לאיכות הסביבה.

יש שני מרכיבים שכדאי להתייחס אליהם בדיון הזה. המרכיב הראשון הוא השעורוייה — אני מגדיר זאת כשעורוייה — של אי-העברת הסמכויות כתחומי הפעולה של איכות הסביבה. מדובר בסירובם של שרים לוותר על עמדות כוח ותקציבים מתוך ראיית משרדם כעסק פרטי שלהם, וגם אם יש דברים השייכים עניינית למשרד אחר זה לא מעניין אותם.

המרכיב השני, לדעתי, הוא חוסר רצון לכך שיקום בכלל משרד לאיכות הסביבה. שיהיה יעיל ובעל יכולת פעולה. לצערי, גם האוצר אינו מסייע בשלב זה להקמת המשרד במתן תקציב הכרחי לתפעולו המינימלי של המשרד לאיכות הסביבה.

כל אלה מביאים אותי למסקנה, שאם הכנסת ודעת הקהל לא יירתמו בכל האמצעים האפשריים למאבק למען הקמת המשרד לאיכות הסביבה, לא תהיה זה ברירה אלא לוותר על תוכנית בעלת חשיבות לאומית ממדרגה ראשונה להקמת משרד שיטפל בבעיות איכות הסביבה, כמו המשרדים הפועלים בכל המדינות המודרניות בעולם, מיפן דרך מערב-אירופה ועד לקנדה, לארצות-הברית ולמדינות הגדולות בדרום-אמריקה.

אנחנו יכולים להתקדם בנושא זה וליישר קו עם העולם המערבי המודרני, או לסגת וליישר קו עם בנגלה-דש או מדינות דומות לה, שבהן אין משרד לאיכות הסביבה ואיש לא ביקש להקים משרד כזה. תכל מאוד יהיה אם אנחנו נבוכו הזדמנות היסטורית לתפנית בנושא איכות הסביבה בגלל קטנוניות של קמצא ובריקמצא, של בעלי לטיפונדיות שמסרבים להעביר מסמכויותיהם למשרד בהתאם להגיון ולשלל הישר.

חוסר תום הלב בגישה של השרים המסרבים להעביר מסמכויות בא אולי לכיטוי מאוד כרוז וחד-משמעי בעובדה שדחו את ההצעה שהוצעה לא עלי-ידי אלא עלי-ידי מזכיר הממשלה: הבה נקבע גורם מקצועי אוניברסיטאי, מקובל על כולם, יהיה זה נשיא מכון ויצמן, יהיה זה ראש הפקולטה להנדסה אורחית בטכניון, יהיה זה ראש הפקולטה בירושלים, איש מקצוע מומחה בנושא, ומראש יוסכם עלי-ידי כל הנוגעים בדבר מהמשרדים השונים, שהכרעה שלו מקובלת עליהם; אם יחליט שאין להעביר חלק מהנושאים, יוחלט שלא להעביר, ונשאיר אותם במשרדים של היום, ואם יחליט שיש להעביר, יועברו התחומים למשרד. מה יותר הגיוני, מה יותר מתקבל על הדעת מהצעה זאת, שאדם מקצועי, אוניברסיטאי והוגן יכריע בשאלה הזאת? רבותי, התגובה על הצעה זו היתה התנגדות נחרצת של השרים. היתה הצעה כזאת והיא נתקלה בהתנגדות נחרצת מצד השרים הנוגעים בדבר.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

בוודאי. אנחנו עוסקים פה בדברים שאינם שוליים, בדברים שאינם זניחים. האם הגיוני להקים משרד לאיכות הסביבה ולא להכניס לתוכו את הנושא של שמורות הטבע? יש חוק אחד לרשות הגנים הלאומיים ולרשות שמורות הטבע. את רשות הגנים הלאומיים, שהיתה באחריות משרד ראש הממשלה, מסכימים להעביר למשרד לאיכות הסביבה, אבל את שמורות הטבע, שאחראי להן משרד החקלאות, לא מסכימים להעביר. אמרו לי אנשים הבקאים בנושא: כיצד ייתכן להקים משרד לאיכות הסביבה בלי שמורות הטבע יהיו באחריותו? אמרו זאת אנשים שאין להם שום קשר פוליטי אלי.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כולנו תומכים בך. במה אתה רוצה שנעזור לך?

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

תיכף אגיע לזה, לאט לאט. יש לי גם כמה מלים טובות להגיד על משרדים שכן העבירו נושאים, אני רוצה להתייחס גם אליהם.

גדעון גדון (הליכוד):

יש לי הרגשה, שאם תאמר לצוות הזה שאתה רוצה לקבל בהצבעה אל"ף, ב"ת וגימ"ל — הוא יקבל זאת.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

יש רק בעיה אחת. תיכף אנע בזה. הכנסת החליטה כבר בעבר, שיש להעביר מסמכויות למשרד לאיכות הסביבה, ואפילו קצבה לכך זמן — תוך חצי שנה, תוך שנה. לצערי הרב, המשרדים הממשלתיים לא קיימו את ההחלטות האלה ולא ביצעו אותן. אני חושש מאוד, שגם אם נקבל פה החלטה, בפועל — חסלח לי על הביטוי — "יצפצפו" על ההחלטה הזאת ולא קיימו אותה. אני אומר את זה בצער רב. תיכף אומר מה כן צריך, לדעתי, לעשות ומה אפשר לעשות.

בסך הכול צריך לזכור, שמבחינה ציבורית לא היה בשנים האחרונות נושא שזכה לחמיכה ציבורית רבה כל כך. יש סביבו קונסנזוס רחב, משמאל ומימין, העיתונות מפגינה אהדה בלתי רגילה, וכל זאת מתוך תפיסה אמיתית וכנה, שהנושא הזה הוא נושא חשוב, המצדיק הקמת משרד שיכיל את המסמכויות הדרושות.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם תביא הצעה מפורטת, יש לוועדה המתאימה של הכנסת מסמכות לתבוע את ביצוע ההחלטות; לא החלטה כוללת כמו שהיתה בעבר, אלא החלטה ספציפית. ועדת כנסת יכולה לחייב את השרים להופיע לפניו ולענות.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

תיכף נגיע לזה. אני רוצה להתייחס עכשיו למשרד האנרגיה; שצריך היה להיות המשרד הזהיר ביותר בתחום הזה. אילו הייתי שר האנרגיה והתשתית, הייתי ממנהר להעביר למשרד לאיכות הסביבה את מה שהוא דורש לקבל, מפני שהמשרד החשוד ביותר בעניין זיהום הסביבה הוא משרד האנרגיה. לא החשוד ביותר — השלילי ביותר, החברות שלו הן הגורם המזהם יותר מכל את הסביבה. אולי משום כך שר האנרגיה לא כל כך מתאמץ בעניין הקמת המשרד לאיכות הסביבה, ואני מדבר בלשון המעטה. אולי זה לא מקרה.

אני חייב לומר, שמשרד הביטחון הסכים להעביר את נושא הטיפול בחומרים הרעילים ואת מרכז המידע לצורך זה למשרד לאיכות הסביבה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

למה ראש הממשלה לא קובע את הפרוצדורה? זו לא שאלה קנטורית.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, השעה מאוחרת. כבר שאלת את השאלה הזו כמה פעמים. השר רוני מילוא, נא להשיב.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

ידוע לכול שה"טיים", גדול השבועונים בעולם, מצא לנכון לקבוע את נושא איכות הסביבה כנושא המרכזי לשנת 1988, ונושאים אלה מעסיקים היום את דעת הקהל ואת הממשלות בעולם המערבי בעדיפות ראשונה במעלה.

אני רוצה לפנות לכנסת ולבקשה לפעול בכל האמצעים העומדים לרשותה כדי שניתן יהיה להקים את המשרד לאיכות הסביבה וכדי שהמשרד הזה יוכל לתפקד. אני רוצה לומר לחברי הכנסת במלוא האחריות, שלא יעלה על הדעת שיהיה מצב ששר לאיכות הסביבה יישא באחריות לאסונות המוניים שעלולים חס וחלילה להיות, אם כתוצאה מפליטת גז רעיל ברמת-חובב או במקומות אחרים, אם כתוצאה מזיהום מים — ואנחנו נמצאים בשעת האפס בנושא של זיהום מים — ונאמרים אחרים שנוגעים לאיכות הסביבה, לא ייתכן שיהיה מצב ששר לאיכות הסביבה יישא באחריות בלי שיהיו לו הסמכות, היכולת ושטחי הפעולה הדרושים כדי לטפל בבעיות האלה. פשוט לא יעלה על הדעת דבר שכזה.

אני אומר מעל במת הכנסת, שלא אוכל לשאת באחריות כזאת אם לא יימצאו הסמכויות והאמצעים כדי לפעול בנושא זה של איכות הסביבה. לא אחכה לרגע האסון שבו אצטרך לומר: רבותי, לא העבירו לי את הסמכויות. זה לא טיעון. אם לא יעבירו את הסמכויות, מבחינתי לא יהיה אפשר להקים את המשרד לאיכות הסביבה. זה צריך להיות משרד עם סמכות, עם תקציב, עם יכולת לפעול בנושא הקריטי והחשוב הזה לעתיד מדינת ישראל; ואיני מגזים כשאני אומר נושא קריטי וחשוב לעתיד.

שרלמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מדוע לא תעביר לחברי הכנסת מודל של משרד כפי שאתה חושב שצריך לבנותו? כאשר אתה מבקש לנקוט את כל האמצעים האפשריים, כאילו לא אמרת כלום. אם אתה מעביר מודל שלם, עם מבנה ותקציב, הכנסת יכולה לעזור.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

אני רוצה להציע לסיום הדיון, שלאור הקונסנסוס הקיים בנושא זה כאן נקיים בהקדם דיון במליאת הכנסת. לדיון זה אבקש להביא הצעת סיכום שחילל בה הצעה של מבנה המשרד, דרכי פעולתו ותקציבו, והחלטה כזו תתקבל על-ידי מליאת הכנסת. אני רוצה לראות את השרים בממשלה "מצפצפים" על החלטה שתתקבל, לדעתי, ברוב גדול על-ידי מליאת הכנסת. לדעתי, זו הדרך היחידה לעשות זאת, ואני חושב שיש סיכוי טוב שאם תתקבל החלטה כזו, השרים אכן יחשבו וישקלו שנית, וסוף סוף נוכל להתגבר על הבעיה ולהקים את המשרד לאיכות הסביבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברים נרשמו להצעה אחרת. לאור הדברים של השר, יש לי הרושם שיש קונסנסוס בדבר קיום הדיון במליאה. אני מפנה את תשומת לב החברים שנרשמו ושואל אם ברצונם להציע הצעה אחרת. אני מכין שכן. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת ראובן ריבלין, ואחריו — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

אני רוצה להודות לאדוני ולחברים הרבים שנשארו לדיון המתקיים בשעה מאוחרת זו.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הייתי מוכן להצביע בעד ההצעה של השר הנכבד, אבל אני רוצה להבהיר שסעיף 33 לחוק-יסוד: הממשלה אומר במפורש, שהממשלה רשאית "לאחד משרדים, לחלקם, לבטלם ולהקים משרדים חדשים. החלטה לפי הוראה זאת טעונה אישור הכנסת". ואכן, הכנסת אישרה הקמת המשרד.

סעיף קטן (ב) באותו סעיף 33, אומר: הממשלה רשאית להעביר שטחי פעולה ממשרד למשרד. לאמור, הממשלה היא הרשאית ולא הכנסת.

שרלמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הכנסת ריבונית על הממשלה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

הכנסת ריבונית על הממשלה, אבל ההצעה צריכה לבוא מצד הממשלה, ולמעשה מאותו רגע מוטל העניין כל כולו עליה. למה לנו להקל להם את החיים? נדמה לי שאני מכון לדעת גדולים.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מותר להציע לממשלה הצעות נבונות.

גדעון גדות (הליכוד):

אם תדון ועדת הכלכלה בעניין ותביא — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

ההצעה היא על חשבון זמן, חבר הכנסת ריבלין.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שעם זאת שאחמך בהצעתו של השר, יש להעביר עניין זה לממשלה ולראשה כדי שיפעילו את סמכותם.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה יכול להציע להעביר לוועדה או להסיר מסדר-היום.

יהושע מצא (הליכוד):

אני יודע שלהצעה אחרת אין כל קשר להצבעה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני מבקש להסיר מסדר-היום. מוכן שאצביע נגד הצעתי.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת ראובן ריבלין, אתה עדיין חבר כנסת חדש. אין זה מכובד, גם אם אתה חושב כך בלבך, להצהיר כך. אתה יכול להציע להסיר את הנושא מסדר-היום.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני מקבל את ההערה. אני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום. עם זאת, אני חושב שזה מאוד פרלמנטרי, שכאשר חבר כנסת מבקש להביע דעה בנושא שהוא בעל משמעות, הוא יכול להשתמש בתקנון הכנסת על-מנת להביע את דעתו מעל במה נכבד זו.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה אחד המנהגים המקובלים כאן בכנסת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

על כל פנים, כך למדתי בחודשיים האחרונים.

כולנו מאוחדים בחשיבות הנושא. האחריות המוטלת על השר רוני מילוא בתוקף קבלת המשרד לאיכות הסביבה היא כבדה. לפעמים אני חושש שהיא אפילו יותר כבדה ממה שהוא חושב כרגע. אנחנו נותנים לו ולמשרד החדש שהוקם אשראי עצום, אבל כגודל האשראי כן תהיה חומרת הביקורת. אדוני השר, כגודל האשראי שאנחנו מעניקים למשרד עצמו ולך אישית כן שיעור החומרה שבו נהיה חייבים לשפוט את מעשיו של המשרד ואת המדיניות המעשית שאתה תנהל.

אני רוצה לומר, שהעצמות שאנחנו עדים לו כרגע עם השרים הוא רק בגדר מפרעה קטנה לעימותים שמצפים לך בעתיד עם גורמים אדירי עוצמה כארץ: חברות הדלק, בתי-הדין, חברת החשמל, אלה גורמים אדירי עוצמה. מצפים לך קרבות קשים מאוד. דווקא משום כך כל כך חיוני עניין הסמכויות, כי אין אחריות ללא סמכות, כשם שאין סמכות ללא אחריות.

חבר הכנסת צוקר הזכיר את התנ"ך. אתה צריך לומר שלעניין זה יש פסוק מפורש. כתוב: רוני, עקרה לא ילדה. כך כתוב. אם אין נותנים את היכולת, אי-אפשר לייצר. זה כתוב במפורש.

אני רוצה לומר לחברת הכנסת עדנה סולודר, שכבית הזה היתה המחשה קלסית לעניין. כאשר היתה חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלינו יושבת-ראש ועדת הפנים, ועלתה בעיית העברה של סמכויות ממשרד הבריאות למשרד הפנים, היא לחמה למען העברת הסמכויות האלה. אך כאשר היא היתה שרת הבריאות והיה צריך לעשות אותו דבר, היא נלחמה נגד העברת הסמכויות האלה. הגישה הואת בלתי נסבלת, בין שהיא ננקטת על-ידי שר של מפלגה אחת ובין שהיא ננקטת על-ידי שר של מפלגה אחרת.

אני מציע לך, אדוני השר, שתציע צוות בוררים של שניים, שאחד מהם יהיה איש מינהל, כמו הפרופסור דרור, ודווקא אדם המזוהה ככזה, והשני יהיה איש מקצוע מאלה שהצעת.

אבל, אני רוצה לומר: חברים, יש לנו כוח. הדיון על התקציב ייערך בעוד חודש. זה הסיפור. כאן כל המליצות באות למבחן. על-ידי הצבעה שסעיף תקציבי זה יעבור לרובריקה אחרת, אפשר לגמור את כל הוויכוח — וזה תלוי בנו. תודה רבה.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. רשות הדיבור להצעה אחרת לחבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת דדי צוקר מסדר-היום.

הי"ר ד' שילנסקי:

אתה יכול להתייחס רק להצעתה של חברת הכנסת שרה דורון.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, אני מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת שרה דורון מסדר-היום, וממילא בעקיפין גם את הצעתו של חבר הכנסת דדי צוקר, ולא מפני שהנושא אינו יקר ואינו חשוב בעיני. אני מזדהה בכל לבי עם הרברים שנאמרו כאן הן על-ידי חברי הכנסת והן על-ידי השר רוני מילוא. אבל הערתו של חבר הכנסת יאיר צבן, קודם שעלית להשיב, תקפה ועומדת.

הייתי מבקש מן השר להעביר את העניין הזה לדיון בממשלה ולראשה, על-מנת שיעילו את סמכותם, בעיקר ראש הממשלה, כדי לתקן עויות שמתחיל להיווצר ולהתמשך. עויות הקרוי: המשרד לאיכות הסביבה.

נקודת המוצא היא, שיש חשיבות למיניסטריון לאיכות הסביבה, והראיה היא הקמתו. הממשלה ראתה לכאורה צורך להקים משרד נפרד שיטפל בנושא של איכות הסביבה, לא רק כדי לתת חיק לשר מחוסר עבודה. מכאן, רבותי, שיש למלא הקנקן שניתן לשר מילוא בתוכן. הדבר נהוג בכל הארצות המתקנות, וכך צריך שיהיה גם כאן.

אני רוצה לייחד את המלים האחרונות שהזמן מאפשר לי לנושא אחד ויחיד. הייתי יושב-ראש המוסד לבטיחות ולגיהות, וככזה טיפלתי בנושא של מפגעי טבע. אדוני השר, אני מוכרח לומר לך, שאנחנו במדינת ישראל איננו ערוכים כהלכה לנושאים של מפגעי טבע. ברגע שקורה אסון, כתוצאה מהתהפכות של משאת גז, לדוגמה, המשרדים הנוגעים בדבר וצריכים לטפל בו הם למעלה מ-11 במספר. די בדוגמה זו למה שעלול ליפול על ראשנו כדי להבהיר את הצורך בהקמת המשרד, שמלבד טיפול ישיר בנושא של איכות הסביבה יטפל גם בכל אותם נושאים שהם בנפשו.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה. חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקשת להעביר את ההצעה של חברת הכנסת שרה דורון לדיון בוועדת הפנים. אני חושבת שזה המקום לרון בנושא הזה. חברת הכנסת שרה דורון אמרה בדבריה, שזה רעיון שבא זמנו. אני רוצה להזכיר, שהרעיון שבא זמנו, לא רק שזה היה היריון שלו אלא אף לא היה חלום על-אודותיו בכנסת הקודמת. הנחתי על שולחן הכנסת הקודמת חוק רשות איכות הסביבה. לא צריך לנחש פעמיים כדי לקלוע ולומר שהממשלה לא אישרה את העברת החוק הזה. החוק הזה היה דרך כלשהי לקידום הנושא שהיום שייך למשרד לאיכות הסביבה.

זה נושא חשוב. אני תומכת בו. אינני מציעה לחלק ציונים לשרים של המערך או של הליכוד. במקרה היום מדובר בשר של הליכוד במשרד כזה, ומחר ידובר בשר של המערך במשרד אחר. זה נושא כבד. הנושא לא הבשיל עד כה, מפני שאיש לא התייחס אליו. היום באים ורוצים לתת דברים.

אני בעד הנושא, אני חושבת שהוא חשוב. משרד כזה קיים במדינות רבות בעולם, אולי 30 מדינות בעולם, אף-על-פי שהנושא חדש יחסית. אני בעד מציאת מודל, ועל המודל צריך לדון. יש להתרחק מהרגשת שייכות ומדעות קדומות. יש לבחון את הנושא לגופו של עניין, וזאת יכולה לעשות ועדה שתשכב עם מומחים, שתבדוק את ההצעות של השר רוני מילוא ותשמע גם מדוע שרים אחרים מתנגדים לעניין. הוועדה תביא את מסקנותיה למליאת הכנסת.

לכן, אני מציעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים. ועדת הפנים היא המקום שבו נדונים הנושאים האלה. יש ללכת אולי בדרך הארוכה, שבסופו של דבר תהיה הקצרה.

הי"ר ד' שילנסקי:

לחבר הכנסת צבן הצעה אחרת.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להציע להעביר את ההצעה של חבר הכנסת דדי צוקר לוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה בחברה טובה. אני חושב שזה לא מכובד ונצטרך להתגבר על כך, אם כי זה כבר מושרש.

אני שואל את חבר הכנסת דדי צוקר: האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): לא.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני שואל את חברת הכנסת שרה דורון: האם את מסכימה שהצעתך תועבר לוועדה?

שרה דורון (הליכוד): לא.

השר לאיכות הסביבה ר' מילוא:

אני אפסר שהצעה אחת תועבר לוועדה והשנייה לא.

היו"ר ד' שילנסקי:

זה אפשרי, היה לנו תקדים.

חברת הכנסת שרה דורון, כדי שיהיה ברור, את מסכימה שהצעתך תועבר לוועדה?

שרה דורון (הליכוד): שוכנעתי להסכים.

היו"ר ד' שילנסקי:

את מסכימה.

חברי הכנסת, נצביע תחילה על ההצעה לדון בנושא במליאה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה לכלול את הנושא

שהעלה חבר הכנסת ד' צוקר

בסדר-היום — רוב

נגד — מיעוט

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת

ד' צוקר בסדר-היום נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את ההצעה של חברת הכנסת שרה דורון לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלתה חברת הכנסת

ש' דורון לוועדה — רוב

נגד — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת

הכנסת ש' דורון לוועדת הפנים ואיכות

הסביבה נתקבלה.

אחרי כל מה שאמרת, הסוגיה העומדת על הפרק כאן איננה הסוגיה של המשרד לאיכות הסביבה וסמכותו. לגבי הנושא הזה היינו מוצאים פה את השפה המשותפת: השאלה היא שאלת תפקודה של הממשלה. ואני רוצה לומר לך, אדוני היושב-ראש, שאני חוזר פה בתיאטרון אבסורד: עומד השר רוני מילוא, איש סודר ואמנוני של ראש הממשלה, פושט את ידיו במין העוויה אומללה כזאת ואומר לנו, "רבותי, עזרו לי", הייתי אומר, "לכופף את ראש הממשלה שלי". יש כאן ממשלה או אין כאן ממשלה? הרי זאת השאלה העומדת על הפרק. כשם שלא קיימו הבטחות והתחייבויות הנוגעות להסכמים —

גרעון גדול (הליכוד):

חבר הכנסת פורת, על זה כבר נאמת לפני שעה.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

לא, לא נאמתי על כך לפני שעה. אני רוצה לומר לך, שיכול להיות שבאנו מאיזו תרבות אחרת. אני רוצה לומר לך: בקיבוץ הכי נידח, בכל חברה, גם בחברה הכי פשוטה, כשעה שאתה רוצה להציג דברים, יש חלוקת סמכויות, יש יושב-ראש, יש מנהל הדירקטוריון, הוא קובע דברים, הוא מכריע בצורה כלשהי.

אני רוצה להציע לך, אדוני השר רוני מילוא: פנה לראש הממשלה. ההצעה של הקמת ועדת מומחים, או ועדת פריטטית כזאת או אחרת, היא הצעה נכונה. ואשר תקבע הוועדה הזאת יקום ויהיה. אבל לא ייתכן שיועמס על "הכנסת דבר שהוא מחובתה ומתפקידה של הממשלה, ושהיא התחייבה עליו. אנחנו הופכים את הממשלה לחוכא ואטלולא. ואם אלה הם פני הדברים בנושא של איכות הסביבה, הרי מחר, כאשר תעלינה סוגיות אחרות, הנוגעות לקיום ולביטחון, שוב יפשוט פה ידיים ויאמרו: מה אפשר לעשות, שר פלוני אינו מוכן ושר אלמוני אינו מוכן.

השאלה היא שאלת תפקודה של הממשלה, ובקונטקסט זה צריך להעלות את הסוגיה הזאת.

אני מציע לכם להסיר את ההצעות האלה מסדר-היום, לתבוע מהשר רוני מילוא להעביר את הדברים האלה לממשלה ובממשלה לתבוע את המחויבות הזאת, ואם היא לא תמומש — התפטר, ואף לא אחד משרי הליכוד לא יציע את עצמו כמועמד במקומך; יופר האיוון שם, אולי זה מה שיזיז לראש הממשלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חודה רבה לחבר הכנסת חנן פורת. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

לפני כן אני רוצה להגיד, שאני אחפש דרך להתגבר על הדברים שהיו פה הערכ. אומרים לי שבעבר נזפו בחברי הכנסת על אותה גישה. זה באמת לא אסתטי, שחבר הכנסת מעלה הצעה אחרת ומצהיר שלא יצביע בעדה. כמה חברי הכנסת עשו זאת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

יב. הודעה אישית של חבר הכנסת ר' זאבי

צריך חבר הכנסת הנכבד להדיר שינה מעיניו — שתקתי. שתקתי גם כאשר האיש הזה עשה פרובוקציות נוספות.

מאז הגעתי לבית הזה לא הפרעתי ולו פעם אחת לנואם כלשהו, הן כמליאה והן בוועדות.

הפרובוקציה הנמשכת של חבר הכנסת פורז היום חייבה אותי לצאת מגדרי ולומר את אשר אמרתי. אינני מאמץ את הסגנון הזה ואת המלים הללו, אבל גם אינני נוצרי המושיט את לחיו השנויה לסטירה, ובמקרה הזה לסטירות רבות. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה — מחר, יום שלישי הבא עלינו לטובה, י"ח בשבט התשמ"ט, 24 בינואר 1989; בשעה 16:00.

אני רוצה להפנות את תשומת לבכם שמחר, שהוא יום הולדתה של הכנסת, יהיו עוד כמה אירועים, שלגביהם קיבלתם הודעות.

ישיבה זו נעולה.

היו"ר ד' שילנסקי:

הודעה אישית לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

אחרי הודעה זו אנחנו נסיים את הישיבה. חברי הכנסת, שהיו רשומים להשתתף בדיון על "אגד", ביקשו לדחות את הדיון הזה למועד אחר, ואני הסכמתי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

נמנעתי בהצבעה בגלל הצהרתי מעל דוכן הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

יפה, זה מתאים לך. תודה רבה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אני מבקש להסביר לחברי הכנסת את הסיבות שהביאוני לקרוא קריאות ביניים לעבר חבר הכנסת אברהם פורז כישיבה זאת.

חבר הכנסת פורז חוזר ואומר בכל הזדמנות הנקריית לפניו בבית הזה דברי שקר או השמצה כלפי או כלפי תנועתי, תנועת מולדת. הוא עלה לדבר אחרי נאומי הראשון בכנסת ואמר, שהוא מאושר מכך שלא מוניתי לשר משטרה ועכשיו הוא יוכל לישון בשקט. אף-על-פי שאני יודע סיבות אחרות שבגללן

הישיבה ננעלה בשעה 21:28.